عبادت

اندرا شبنم

بادت
درا شبنم

صدھر ٻاشي ڪرڻا

پڇھڇ ڏ ھڏا

Ibadat

(Short Stories)

by

Indra 'Shabhnam' ©

1st January 1999

Published by :

Indra 'Shabhnam'

9/B Mayurban Apts.

1100, Shivaji nagar

Model Colony, Pune - 411016

Phone : 352825, 371039

Typesetting :

Harkishin Samtani

MSP Pagesetters

Basement-8, Akshay Complex

Dhole Patil Road, Pune - 411001

Phone : 625431 ,624017

Printed by :

Noble Printers Pvt. Ltd.

Shiv Ganga Chambers

Budhwar Peth, Pune - 411002

Price : Rs. 50/=

سچ ۽ سونهن جو شعاع

ست سال اڳ اندرا 'شبنم' جي ڪوتائن جي پهرين سنگرهه 'شبنمي قطرا' جو پاڻڪن طرفان سنو سواگت ٿيو هو. مونکي سندس هڪ شعر جي ٻن ممرائن بيحد موهيو هو.

هيا زخم ڏرتيءَ جا نظر جي سامهون

اسان تہ بہ ڪڍيون، چنڊ تارن جون ڳالهيون!

واقعي هرڪو ڪلاڪار زندگيءَ جي هن ڇهنبدار بي ڊؤلي پٿر کي گهڙي تراشي اسان لاءِ سونهن جو سرجن ڪري ٿو.

هن 'عبادت' ڪهاڻي سنگرهه ۾ شامل 'فيصلو' ڪهاڻيءَ ۾ شنو پنهنجي ساهيڙي شبنم کي چوي ٿي، ''عمر چڙهي ويئي اٿم. چٽا وڏا پوتو پوتي بہ اٿم. تہ بہ توکي سهٽي سڊول پئي لڳان. لڳي ائين تو شبنم، تنهنجي اکين ۾ ئي سونهن پريل آهي. هر شيءَ توکي الائي ڇو ۽ ڪيئن سندر پيئي لڳي. پٿر، نڪر، ڪنڊا، سڪل گاهه، مرجهايل گُل، پنن کانسواءِ وڻ، بيمار ماڻهو، گهايل پسون پکي، سيني کي تون سندر چوندي رهندي آهين. سڀ سندر ڪيئن ٿيا؟''

شبنم کيس جواب ڏئي ٿي، ''ها، اها ڳالهہ تو ٺيڪ چئي شنا، مونکي هر شيءَ، هر دک ۾ بہ خوبصورتي جي جهلڪ نظر ايندي آهي. هر ڪوڙو، مٺو، ڪٿو آزمودو بہ ڪو نهايت پيارو ۽ سندر تاثر ڇڏي ويندو آهي.''

اندرا شبنم سرجن ڪريا جو اهو راز اسان سان سليو آهي. هر ڪلاڪار جي اکين ۾ سونهن سمايل هوندي آهي. هو عام انسانن کان وڌيڪ حساس دل، وڌيڪ شعوري هوندو آهي. پنهنجي ذهني ولوڙ ذريعي، زندگيءَ جي هر تلخ آزمودي مان اسان لاءِ سچ ۽ سونهن جو امرت خلقيندو آهي ۽ ان

شڪرگذاري

شڪرگذار آهيان پرماتما جيِ، جنهن مونکي نوُر ڏسڻ لاءِ، هٿ لکڻ لاءِ ۽ اظهارڻ جي ذات ڏني آهي.

S.S.Y. سڌ سماڌي يوگا جي شري رشيِ پرياڪر، ۽ ٻين ساٿين جيِ جن جي سماڌيءَ ۽ پراڻايام ايپاس وسيلي منهنجي شرير، دل، دماغ ۽ خيالن جي وهڪري کي رچناتمڪ بڻائڻ ۾ مدد ڪئيِ.

پنهنجن ساهتڪارن مترن ۽ پانڪن جيِ، جن مونکي ياد ڪري، ياد ڏياريو تہ پرماتما وٽان مليل ذات، جا سندن امانت آهي، اُنهن وٽ پهچايان، سنڌي ساهت جيِ سيوا ڪريان.

آرٽسٽ جنهن عبادت ڪهاڻيِ ٻُڌي، ڪور پيڄ ٺاهي ڏنو.

شري لکميِ ڪلاڻيِ پنهنجي بيحد مشغول وقت مان، وقت ڪڍي مهاڳ لکيِ ڏنو.

شري گوبند مالهيِ جيِ صحت بيحد خراب هوندي بہ بہ اکر لکيِ، فئڪس معرفت موڪليا.

شري سامتاڻيِ ڪتاب ڇپجڻ وقت بيحد ڌيان ۽ همٿائڻ واري شخصيت مونکي ڏيکاري.

پنهنجي ڪٽنب جي ڀاتين جيِ، جن مونکي ساهت سرجڻ لاءِ وقت ڪڍڻ جيِ سهوليت ڏنيِ. اُنهن وٽان مونکي اهڙا خوبصورت آزمودا مليا آهن جن مان سڪندي سڪندي نہ فقط منهنجيِ زندگيءَ ۾ پر شخصيت، خيالات، جيئڻ جو انداز بہ علحدو ٿيِ ويو آهي.

بيحد شڪرگذار آهيان پنهنجي آس پاس جي وايومنڊل جيِ جنهن ۾ ڪئين ڪردار منهنجين ڪهاڻين، ڪوتائن ۽ ناولن ۾ اچڻ لاءِ منتظر آهن.

اندرا ’شبنم‘

اڄ جي جديد فڪر موجب نہ آتمڪ پيار (Platonic love) هڪ مِٿ (Myth) آهي. سرير کان ٻاهر من ۽ آتما جو الڳ وجود ڪونهي. البت پنهنجي انيؤ مان اسان سيني ڄاتو آهي تہ ٻنان من جي ميلاپ جي سريري ميلاپ محض ڪتڪتائي پئدا ڪندڙ هڪ مشنيِ ڪريا آهي. شراب، سگريٽ ۽ نشيلي دوا جيان اها بہ پوءِ ماڻهوءَ جي نگري عادت ٿي ٻڻجي وڃي. سڪون ڏيندڙ ترپتيءَ بجاءِ عذاب ڏيندڙ دائمي اترپتيِ ۾ بدلجي، جيئڻ زهر ٿيِ ڪري ڇڏي.

'ٽڙيل پکڙيل' ڪهاڻيءَ ۾ سنڌي اڄ ڪيئن نہ تيزيءَ سان پنهنجي سڃاڻپ وڃائي رهيا آهن، ان حقيقت جو اثرائتو بيان آهي. اندرا اسان سيني کان هڪ جائز سوال پڇيو آهي. "انگلش ماڌيم ۾ سيني جاتين جا ٻار پڙهن ٿا، اُهي تہ پنهنجي ٻوليِ ڳالهائين ٿا. مون تہ ڪنهن مراٺيِ، گجراتيِ يا ڏکڻ يارت جي مائٽن کي ٻارن سان هندي يا انگريزي يا ٻيِ ڪا ڌاري ٻوليِ ڳالهائيندو ڪونہ ٻڌو آهي. مراٺا ماءُ کي 'آئيِ'، پيءُ کي 'بابا' چون..... اسان ڇو ائين ڪيو؟

'هوءَ' هڪ اهڙي خوددار عورت جيِ ڪهاڻيِ آهي جنهن زندگيءَ جا سک سهنج، عيش آرام ماڻڻ لاءِ پنهنجو پاڻ کي نہ وڪيو. موت ۾ هن دنيا جون تمام ذلتون ۽ ڦِٽ لعنتون صبر سان سٺيون.

اندرا شبنم جي هن ڪهاڻيِ سنگره ۾ ٻيون بہ ڪي سٺيون ڪهاڻيون آهن، جيڪي اسان سان پنهنجو اندر اورڻ چاهين ٿيون، اسانکي سوچڻ لاءِ آمده ڪن ٿيون.

لکمي ڪلاڻي

١١ نومبر ١٩٩٨

مان نڪتل وڻ پنهنجي ٽلي ۾ سانڍي رکندو آهي.

’گهر‘ ڪهاڻي وڻ تان لٽڪندڙ سگهري پکيءَ جي آکيري جو عڪس اکين اڳيان تري اچي ٿو. ڪيئن نه اهي پکي جهنگل مان گاهه جو تنڪو تنڪو ميڙي، ڪوريءَ جيان پنهنجو آکيرو اُڻندا آهن. اهو آکيرو جيڪو پاڻ ۾ پيار ونڊڻ لاءِ کين نويڪلائپ ميسر ڪري ٿو. جنهن آکيري جي گرمائش ۾ مادا پکي آنا لاهي، انهن تي آرو ڪري ٿي. پنهنجي چوزن کي ڪاڏو ڪارائي ناتي پالي ٿي، جيستائين اُڏامڻ لاءِ هنن جا پر نڪرن.

هن ڪهاڻيءَ ۾ وندنا جي دل اندر به اهڙي ئي گهر اڏڻ جي تمنا آهي، جيڪو رڳو چار ديوارون ۽ ڇت نه هجي، بلڪ اُن کان گهڻو گهڻو وڌيڪ. جنهن گهر ۾ پيار ۽ پنهنجائپ جو احساس هجي، هوءَ چاتي ٿنڊائي فخر سان چئي سگهي ’هيءُ منهنجو گهر آهي!‘

هڪ آدرش ڀارتي ناريءَ کي زندگيءَ ۾ ٻيو سڀ ڪجهه حاصل هوندو آهي ڪيس رڳو پنهنجو گهر ڪونه هوندو آهي، شاديءَ کان اڳ اهو سندس پيءُ جو، شاديءَ بعد اهو سندس مڙس جو، ۽ هن جي مرڻ بعد اهو سندس پُٽ جو هوندو آهي. هوءَ سندن ئي رحم ڪرم تي جيئندي آهي.

’رشتا‘ ڪهاڻي جي ليکڪ ڪردار کي پرم ٿو پيدا ٿئي ته ڪهاڻي جي ليکڪا ڪردار ڪيس پيار ڪري ٿي ۽ هو اهو پيار وصول ڪرڻ لاءِ هڪ ڏينهن ليکڪا جي گهر ۾ گهڙي ٿو اچي. ليکڪ مهاشيه جي ويچار موجب، ’پيار ۾ من، آتما سان گڏ سرير به شامل آهي.‘ ۽ هو ڪانئس سرير جي به طلب ٿو ڪري. ليکڪا البت ڪيس ڇنڀنڊي چوي ٿي، ”ڇا استري ۽ پرش جي وچ ۾ من ۽ خيالن جا رشتا ممڪن ناهن. استري ڇا صرف هڪ سرير ئي آهي؟“

ڏنو. زندگيءَ جو هڪ جيئرو جاڳندو چتر، ٻوليِ ڪن هنڌ ڪچيِ آهي، پر ڪهاڻيءَ جو سيلاب من کي ٻوڙيندو ٿو وڃي.

هيءَ ڪهاڻي پڙهندي منهنجي اکيان تون هئين. تون، جنهن کي مون سالن کان نه ڏٺو آهي. پر تنهنجي اندر جي پيڙا، هن ڪهاڻيءَ ۾ زندگي پري آهي. هئڙي دکه پري ڪهاڻي سنڌيءَ ۾ لکي ئي نه ويئي آهي.

’شبنم‘ توکي پنهنجي راه پاڻ چونڊڻي آهي. ڪنهن کي به ڪاپي نه ڪجهه.

اندرا، توکي ڪهاڻيءَ جي موضوع چونڊڻ جي صلاحيت آهي ۽ اُن کي نباهڻ جو ڏانءُ به آهي ۽ بس.

گوبند مالهي

٩٨-١١-٢٥

ساهتيہ خاص طور رچناتمڪ ۽ ڪالپنڪ، مڪان ۽ زمان جي عڪاسي ڪندو رهيو آهي. ڪهاڻي ٻين صنفن جي ڀيٽ ۾، اُنهن جي مڪان ۽ زمان سان وڌيڪ نباهيندي آهي ۽ اُنهن سان گڏوگڏ ڦرندي رهي آهي.

جنن پوتن ۽ ديوتائن دئيتن جي زماني کان نيوڪليئر يگ ۾ انسان جنهن وقت ۽ حالتن مان گذريو آهي، ڪهاڻي اُنهن جي ترجماني ڪندي رهي آهي. البت ماڊرن شارٽ اسٽوريس يعني هاڻوڪي ڪهاڻي ويهين صديءَ جي شروع ۾ وجود ۾ آئي آهي ۽ صديءَ جي ڏهاڪن سان ڪافي وسعت ۽ گوناگونيت حاصل ڪئي آهي. هاڻ تہ ڪن نقادن لاءِ ڪجهہ بہ بيان ڪرڻ البت اُها رچناتمڪ هجي ۽ دلچسپ هجي. سنڌيءَ جي ڪهاڻي هر مُلڪ جي زماني کان ترقيءَ جي راهہ تي اِلاهي منزلون پار ڪيون آهن. مواد خواهہ هيئت 'ڪنٽينٽيڊ فارمس' جي لحاظ کان ڪافي گوناگونيت رهي آهي ۽ سنڌي ساهت جي بهترين صنف مڃي وڃي ٿي.

اندرا جون هي ڪهاڻيون دلچسپ آهن. انهن جي مکيہ انش آهي ڪٿا وستو. ڪي واقعا ۽ ڪي ڪردار ڪهاڻي پوري ٿيڻ بعد بہ ياد رهڻ جي صلاحيت رکن ٿا.

اندرا جي ڪهاڻين جي خصوصيت اِها آهي تہ اُهي اندرا جي ڏٺل وائٺل ۽ ڪٿي ڪٿي انيؤ ڪيل حالتن تي آڌارت آهن. اندرا جون ڪي ڪهاڻيون ذهن ۾ ترسي ٿيون بيهن.

مونکي تنهنجي عبادت ڪهاڻي وڻي، سندر ڪهاڻي آهي.
'مائي تنهنجا نصيب کُليا'، هيءَ ڪهاڻي پڙهي مون رُنو

انعام	”شبنمي قطرا“ کي گهٽو ڪري سيني ساهتڪارن ۽ پاڻڪن وٽان سراه، آشيرواد ۽ شپ اڇائون. جنوري ١٩٩٦ دهليءَ سنڌي اڪاڊمي وٽان باعزت انعام
سرنامو	ب/٩، ميوربن اپارٽمينٽ، ١١٠٠ شواجي نگر، ماڊل ڪالوني پڻي - ٤١١٠١٦. (مهاراشٽر) فون : ٣٥٢٨٢٥، ٣٧١٠٣٩
اڻ ڇپيل مواد	١) ٦٠ - ٧٠ آزاد نظم (سنڌي) ٢) ٦٠ - ٧٠ آزاد نظم (هندي) ٣) ڪجهه ڪهاڻيون ٤) ناول (ذهن ۾)

اندرا 'شبنم'

پورو نالو	اندرا ٽيڪچند شهدادپوري
شاديءَ کانپوءِ	اندرا پوناوالا
جنم	٢٤ نومبر ١٩٥٠ (اسڪول ۾ ٢٤-١١-١٩٤٧)
جنم آستان	ڪراچي (سنڌ)
پتا	حيدرآباد سنڌ (شهدادپور پاسي ۾)
ماتا	لاڙڪاڻي جي
پڙهائي	بي.اي.، بي.ايڊ. (انگلش ماڌيم) هنديءَ ۾ ساهت رتن ۽ شڪشڪ سند
پيشو	٢٣ سال ماسترياڻي ١ سال يرودا جيل جي ليڊيز وارڊ جي وارڊن ١ سال ڳوناڻي وياڳہ جي پوليس کاتي ۾ مجرمن جي ڪيسن جي ڇنڊڇاڻ ڪندڙ.
مشغوليون	١) ايڪيه ڀارتيه سنستا جي سمپادڪا، جتي ڀارت جي سڀني ٻولين جو مراٺيءَ ۾ ترجمو ٿيندو آهي. ٢) ايس.ايس.واءِ. يوگا جي ساڌڪ يعني سيکاريندڙ، ريڪي ماسٽر
ڇپيل ڪتاب	١) 'شبنمي قطرا' غزلن ۽ آزاد نظمن جو ڪتاب. ٢) باقي رچنائون مئگزنن ۾ آيل. ٣) مراٺي ڪوتائون پڻ 'سڪال' ۾ ڇپيل.
ترجما	١) سنڌيءَ مان هنديءَ ۾ ڪهاڻيون ۽ ڪوتائون. ٢) سنڌيءَ مان مراٺيءَ ۾ ڪهاڻيون

عبادت

گهر جي دروازي تي ڪنهن دستڪ ڪئي. مون دروازو وليو. ٽپالي هو. هن مونکي هڪ وزندار خوشبو سان ڀريل رنگين فافو هٿ ۾ ڏنو. مون اُتاولو ٿي ائڊريس جا اکر ڏٺا. ڄاتل - سڃاتل اکر، خوبصورت لکاوٽ، پنيان موڪليندڙ جو نانءُ ۽ پتو نه ڪيل. اهڙا اکر، اهڙا لفافا تمام ننڍيءَ عمر کان منهنجي هٿ ۾ ايندا رهيا هئا ۽ هڪ اڻ ڄاتل اُڻ-تڻ ۽ هرڪر جو احساس ڇڏي ويندا هئا.

بابا، جو سنان ڪونيءَ ۾ سنان ڪري رهيو هو، ان جو بي صبريءَ ڀريل آواز ٻڌي هوش نڪاڻي اچي ويو. ڪير هو؟ ٽپالي؟ خط آيو آهي؟ هڪ ئي وقت سڪندي - سڪندي بابا سپ سوال پڇيا. شايد هو تڪڙ ۾ لڳ اُگهي رهيو هو. شرارت يري مرڪ مرڪندي مون چيو، "خط آيو آهي."

"آيس! آيس، اِجهو آيس. ٽپائيءَ تي رکُ" بس ان جملي پوري ڪرڻ سان ئي بابا اکه ڇنڀ ۾ منهنجي سامهون هو.

لفافو ونيِ، سرسري نظر لفافي جي ائڊريس تي وجهي بابو پنهنجي ڪمري ۾ بند ٿي ويو. سالن کان سپ ڪجهه ساڳيو هلي رهيو آهي. ساڳئي قسم جو رد-عمل ننڍپڻ کان جوانيءَ تائين مان اِهو کيل خاموش تماشائي بڻجي ڏسندو رهيو هوس. پر اڄ الائي ڪهڙي ديوانگي مون مٿان طاري ٿي پئي وان ڄاڻي. ننڍپڻ جي سموري اُڻ-تڻ هن پل ۾ مونکان ڇا - ڇا ڪرائي رهي هئي.

مان بند دروازي جي 'ڪي هول' مان بابا جي هر حرڪت

فهرست

من پيو چاهي، ڀڃاني-ڪ-ڀڃاني بابا کي تنگ ڪندو رهان، جيستائين بابو چڙي. پر الائي ڪيئن مان دل جي ان ٻاراڻي حرڪت کي دٻائڻ ۾ ڪامياب ٿيس.

اڄ جو ڏينهن مون لاءِ ڏاڍو آنڌ مانڌ وارو ثابت ٿي رهيو هو. ڪاليج، ڪلاس، ڪتابن ۽ ڪئنٽين ۾ ڪٿي به من نه پيو لڳي. ڏهن ٻارهن سالن کان جا خواهش منهنجي اچيتن من ۾ دٻيل هئي، ان هرڪر کي مان، دٻائڻ ۾ بلڪل ناڪامياب ٿي رهيو هوس. آخر گهر وڃڻ جي خيال سان ٿوري راحت محسوس ٿي.

گهر آيس. امان چيو، ”آئين پُٽ، مان به ستسنگ ۾ پئي وڃان“ امان هلي ويئي. بابا نماشام جو واپس ورندو منهنجي اُڻ تڻ واري اندر کي ڪا خوراڪ ملي ويئي. بس مان ۽ اڪيلو گهر. سڌو رخ رکيم بابي جي ڪمري ڏانهن. بابا جي ڪتابن جي هڪ خاني کي ڪلف لڳل هو. ضرور ڪجهه هن خاني ۾ هوندو؟ چابيءَ جي تلاش شروع ڪئي. ڇڱو وقت ڳولهڻ ۾ لڳي ويو. آخر چابي لڌي. بابي جي پلنگ جي گاديءَ هيٺان خانو کوليو. چؤطرف سرهاڻ ڦهلجي ويئي چندن جي. ان خاني ۾ گلاب جو ڪي تازيون سڪل پنکڙيون پڻ پيون هيون.

مونکي ائين لڳڻ لڳو ڄڻ ته ڪنهن پوڄاگهر ۾ پرويش ڪيو هجي. خاني ۾ تمام سليقي سان ڪي خط الڳ الڳ بنڊلن ۾ ٻڌا پيا هئا. هر بنڊل تي ترتيبوار سال لکيل هئا. ساڳيا ئي اُهي رنگين لفافا، ساڳيا سهڻا صاف سٿرا اکر. سڱنڌ ۽ هڳاءُ سان منهنجي سيڙيل نسن کي فرحت ملي. پر مونکي انهن بنڊلن کولڻ جي همت ئي نه پئي ٿئي. ڪنهن ازغيبي شڪتيءَ منهنجا هٿ ٻڌي ڇڏيا هئا. ائين پئي لڳو ڄڻ ته مان ڪنهن مندر ۾ چوريءَ جي ارادي سان گهڙيو هجان! پر منهنجي من جي مستيءَ ۽ اُڻ تڻ مونکي همٿايو، هڪ

کي ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هوس. بابا خط پڙهندي - پڙهندي ڪڏهن گنيير، اصل ساهه روڪي خط جو هڪ هڪ حرف پڙهي رهيو هو ته ڪڏهن زيرلب مسڪرائي رهيو هو. الائي ڇو؟ مون دروازي تي نڪ نڪ ڪئي ۽ وري ’ڪي هول‘ مان بابا جي چهري جو جائزو ورتو. ائين پئي لڳو جڻ ته بابا جي ڪنهن سماڌي ڀنگ ڪئي هجي. الائي ڇو؟ مون پاڻ کي هن شرارت تي هيسبيل محسوس ڪيو. ”خير آهي؟ ڇا ڪپيئي؟“

”بابا مان آهيان، منهنجو توال اندر رهجي ويو آهي. سنان ڪرڻو آهي. ڪاليج وڃڻ ۾ دير ٿي رهي آهي.“ مون وري بابا کي ڏنو، بابي اهو لفافو گديءَ هيٺان کٽي لڪايو ۽ منهن تي هٿ گهمائي چهري تي سهج پاڻ آڻي دروازو کوليو.

مان به بابا کان گهٽ تورونئي هوس، اهڙي شڪل ناهيم جڻ ته ڪجهه ڄاڻان ئي نه، اندر هيڏانهن هوڏانهن نظر ڦيرائي چيم، ”ساري بابا، هن ڪمري ۾ ته توال ڏسڻ ۾ نٿو اچي. ڳولهيان ٿو“ ۽ ڪمري مان ٻاهر نڪري آيس. بابا وري جهٽ کٽي دروازو بند ڪيو.

بابا جي اِها عادت مونکي اميءَ ننڍي هوندي کان ٻڌائي ڇڏي هئي ته بابا جڏهن ڪهاڻيون-ناول يا ڪجهه لکندو پڙهندو آهي ته ڪمري جو دروازو بند ڪري ڇڏيندو آهي. منهنجيءَ اڻ پڙهيل امان کي بابا جي ودوان ۽ پڙهيل لکيل هئڻ جو ڏاڍو فخر محسوس ٿيندو هو. اسان ٻارن کي به چوندي هئي ته بابا جڏهن ڪمري جو دروازو بند ڪري ته ڪير ڪڏهن به رڪنو نه وجهندا ڪريو. مونکي اڻ پڙهيل معصوم جيجل جي ڳالهين جي ياد اچڻ لڳي ۽ سندس ڪيل تاڪيد به. پر اڄ ته مونکي الائي ڪهڙيءَ ڪيڇل ڪنيو هو جو ڳجهڙيءَ - ڳجهڙيءَ

ڪنهن در ڪڙڪايو، اُٿيم امان واپس موٽي هئي. ”اڙي چو بتي نہ ٻاري اٿيئي؟ اونڌهہ ۾ نہ پڙهندو ڪر، اکيون ٻاڙهيون ٿي ويون اٿيئي. اڄان بابهن نہ آيو آهي؟ پنڌ ڪري ڪاني ٿي ويا آهن. نہ صحت جو خيال ۽ نہ عمر جو، منهنجي ڪير ٿو ٻُڌي؟“

مونکي امڙ جي ابوجهائيءَ تي رحم بہ اچي رهيو هو تہ غصو بہ. بنان ڪنهن سوچ ويچار جي سوال روپي ٻاڻ منهنجي وات مان نڪتو، ”امان تون پڙهيلءَ چو نہ؟“ ”پُٽ، ٽرمڪي تہ ايندي اٿم. ججي بئرسٽري تہ ڪرڻي ڪونہ هئم. ٻهر جي ڪم ڪار لاءِ پڙهڻ ڇا تمام ضروري آهي؟ پر تون اڄ چو ٿو پڇين؟“ مان پريشان ٿي پيس. ”بس ائين ئي، امڙ نُنهن بہ اڻ پڙهيل وننديءَ يا پڙهيل-لکيل؟“ امان کلي ويئي ”نُنهن تہ تنهنجي پسنديءَ جي هجي“ ۽ هوءَ رنڌڻي جي ڪم ڪار کي لڳي ويئي. مون من ئي من ۾ چيو، ’امڙ پڙهيل هجي ها تہ.....‘ اهو ويچار اڌ ۾ ئي رهجي ويو جو بابا بہ اچي ويو هو.

اڄ مون پنهنجي ڊبل ڪراس بابا کي البم ائنگل سان ڏٺو. پنهنجيءَ عمر کان اٺ-ڏهہ سال ننڍو لڳندڙ، خوبصورت جسم ۽ شڪل جو مالڪ بابا، جنهن جي هر ڳالهہ تي مان رشڪ ڪندو هوس. اڄ مونکي تمام هوشيار، بي وفا ۽ چالباز نظر اچڻ لڳو. اصل ولين، فلمي ولين نظر اچڻ لڳو. هميشهہ وانگر امان بابا جي دستوري گفتگو شروع ٿي. ”جانهہ تہ پيئار ياڳوان. تنهنجي هٿ جي نهيل چانهہ پيئڻ جي ڪري تہ مان ’سدا جوان‘ نظر ايندو آهيان.“ امان لڄ وچان ٻاڙهي ٿي ويئي. هن عمر ۾ بہ لڄ کان لعل ٿيندڙ شرميلي امڙ بيحد سندر، نُوراني ۽ تيجسوي نظر اچڻ لڳي. ”شرم نٿو اچيوَ، پُٽ جوان ٿيو اٿوَ، نانا بہ ٿيا آهيو. اڄان تائين اهي

جهونو بنڊل ڪنيم ۽ ان مان هڪ خط ڪڍي ورتم.

خط هڪ پريم پتر هو جنهن ۾ سڪ جو اظهار، جنم-جنم جو ساٿ وغيره وغيره لکيل هو. هيٺان هڪ استريءَ جو نالو ۽ هڪ فوٽو بہ. جادوءَ ڀريو معصوم ۽ پوتر مهانڊو، منهنجي هٿ مان فوٽو ڇڏائجي ويو، ۽ اُن وقت ئي ڪنهن گهر جي گهنڊڙي وڄائي. مان تمام گهڻو ڇرڪجي ويس، هٿ پير ڀڳهرجي ويا. ٺڪڙ-ٺڪڙ ۾ اهو خط اُن بنڊل سان ٻڌي دروازو کولڻ ڀڳس. دل ڌڪ ڌڪ ڪرڻ لڳي. شال بابا نہ هجي. ائين ڇو محسوس ٿيو ڪو منووگيان جو ماهر ئي ٻڌائي سگهي ٿو.

دروازو کوليم. ڌوٻي هو. مون اُن کان ڪپڙا وٺي رکيا. دروازو بند ڪيم. شرير مان طاقت موڪلائي وئي هئي. بستري تي ڦان ٿي ڪري پيس. بس خيال..... ويچار..... بابا ۽ پرناريءَ سان ڦاٿل ؟؟؟

منهنجي امڙ، معصوم، اڻ پڙهيل، پتورتا، وشواسي. بابا کي اُتم ۽ آدرشي پتي سمجهي هوءَ سڄي زندگي ڪاٽي رهي آهي. منهنجو بابا سڄي عمر امڙ جي جذبن کي ٺڳي رهيو آهي. مڪار اِنسان! وات مان ازخود نڪري ويو. عمر جي هن حصي ۾ بہ امڙ ۽ اسانکي ٺڳيندڙ منهنجو پيءُ. جوانيءَ ۾ منهنجي امڙ منهنجي عاشق مزاج بابا کان چا-چا نہ سٺو هوندو. اُف ! اُن خط کي نہ، ڇڻ تہ مون ڪنهن جوالامکيءَ کي ڇهيو هجي.

خيالن جي وهڪري کي موڙڻ لاءِ ڪتاب کڻي پڙهڻ وينس. اکين اڳيان ور-ور اُها لکاوٽ. خط احمدآباد مان آيل هو. منهنجو چاچو بہ تہ اُتي رهندو آهي. بابا ٻين-ٽئين مهني اُتي ويندو رهندو آهي. ضرور هن سان ڳڌجڻ ويندو هوندو. شايد بابا جا بہ گهر هجن ۽ ٻہ ڪٽنب. اِن خيال سان ئي منهنجو من ڪراهت سان ڀرجي ويو.

خط ۾ لکيو اٿوَ تہ اهو منهنجو احسان آهي، مونکي نہ وٽيو..... ڊونيشن لاءِ پئسا برابر مون ڏنا پر محنت تہ تنهنجي پنڙي جي آهي. تنهنجو پُٽ منهنجو پُٽ نہ ٿيو ڇا؟ ٻارهان سال ٿيا هڪ ٻئي کي ڏٺي، گهر گرهستيءَ جي چڪر ۾ خبر ئي نہ پئي آهي تہ سال پکين وانگر ڪيئن اُڏاميا. منهنجين ٻن ڌيئرن جي شادي بہ ٿي ويئي. هاڻي ڏاڍي اڪيلائپ پئي محسوس ڪيان. خاص ڪري صحت نيڪ نٿي رهي. ڪاش! مونکي بہ هڪ پٽڙو هجي ها! ننُهن هجي ها! تہ ڪا آس هجيم ها! ڀاڳين پريو آهين. پُٽ هٿان اگني نصيب ٿيندءِ. طبيعت نيڪ نٿي رهي ۽ اڪيلائپ جي ڪري من سُست ٿي ويو آهي.

وڌيڪ خط پڙهڻ جي طاقت مون ۾ ڪونہ رهي، اکيون آليون ٿي ويون، شرمسار..... پشيمان..... گناهہ گار ماں! عبادت ۾ وگهن وجهندڙ..... بس، بس! سالن جا سال هڪ ٻئي کي ٻنان ڏٺي. گرهست جي گاڏي ڪاميابيءَ سان هلائيندي..... هيتري پنهنجائپ! هيتري شرڌا! قربانيءَ جي ڀاونا! منهنجو من پنهنجي ٻاٻي لاءِ ۽ ان اڻ ڏٺل ناريءَ لاءِ شرڌا سان پرجي ويو ۽ سنيه جي ڀاونا پئدا ٿي ويئي. هيءُ پيار آهي يا پوڄا؟ اڄ مان انجنيئر بہ هن جي ڪرپا سان ٿيو آهيان.

وڌيڪ خطن پڙهڻ جي طاقت مون ۾ نہ رهي. هڪ ڏارمڪ گرنٿ وانگر سڀ بنڊل ڊراور ۾ رکيا.

اُن ڏينهن ڪانپوءِ اُهي رنگين لفافا جڏهن ڪڏهن بہ منهنجي هٿ ۾ ايندا هئا تہ منهنجو چهرو ٻاٻي جي نوُراني مکڙي کي ڏسي چمڪندو هو.

ڪئلينڊر ڪروٽ بدليندو رهيو ۽ ٻابو، ڏاڏو بہ ٿي ويو.

هڪ ڏينهن ٽپالي تار هٿ ۾ ڏني..... مون تار کولي، احمدآباد مان آئي هئي، هن جي گهوٽ جي، ٻاٻي جي ناني.

ڳالهيون نتا چڏيو“ هلڪو موڙو ڏيئي ڪلندي مرڪندي امان هلي ويئي. بابا اڄ مونکي نقلي - نقلي نظر اچڻ لڳو. دل ۾ چيم، ’ڊبل رول.‘

هيل تائين مان پاڻ جيڏن سان بابا جي خوب تعريف ڪندو رهندو هوس. بابا ۽ امڙ جو پيار مون لاءِ آدرش هو. بابا جي شخصيت، گرهست جيون جي ڪاميابي، جاڻ، گيان مونکي بيحد متاثر ڪندا هئا. مان پاڻ کي بابا جو مريد سمجهندو هوس. بابا جا نيم، اسر جو اُٿڻ، ڪسرت ڪرڻ، ٽامي جي لوٽيءَ ۾ پاڻي پيئڻ، سڊول ڪسرتي بدن، سٺي پوشاڪ پائڻ جو ڏانءُ، سندس تيزفهمي، سئگل جا گيت تمام مٺي آواز ۾ ڳائڻ، هر وشيه ۾ دلچسپي ۽ جاڻ، چقمق جيان مونکي هن جي شخصيت ڏانهن ڇڪينديون هيون. پر منهنجو بابا پراستريءَ سان چڪر پيو هلائي، هيترن سالن کان. قصور منهنجي بابي جو نه هوندو. ان استريءَ ئي منهنجي همدرد ۽ سٺي سياڻُ واري بابي کي، ڇل-ول سان هرڪايو هوندو.

بس اِها ئي خواهش رهجي ويئي اٿم، موقعو پائي سڀ خط پڙهان، حقيقت ڄاڻان، پوءِ ان استريءَ کي دٻ پريو خط لکان. ”هئڙيءَ وهيءَ جو شخص، جوان پُٽ ۽ پرڻيل ڌيءُ جو پتا آهي. جو نانو به آهي ته هڪ ڏينهن ڏاڏو به ٿيندو، اِن شخص کي گمراه ڪرڻ جو حق توکي ڪنهن ڏنو؟“

بئي ڏينهن بس لڳي ويس موقعي جي تلاش ۾ ته ڪڏهن گهر ۾ اڪيلو ٿيان ۽..... ۽ پنهنجي پتڪيل من کي شانت ڪيان..... هڪ به ڏينهن موقعو نه مليو ۽ جڏهن تر موقعو مليو ته جهٽ ڪٻٽ جو خانو کوليو ۽ بنڊل ۾ اڻ ٻڌل خط جو ٻه-ٽي ڏينهن اڳ آيو هو، اهو ئي پڙهڻ ويٺم. تاتپرج ان خط جو اهو هو ته ڪڪو انجنيرنگ جي پڇاڙيءَ واري سال ۾ پهتو آهي، اهو پڙهي خوشي ٿي. پورهيا سڄايا ٿيا.

چڪرويوھ

مونيڪا جڏھن پنھنجي سيٽ تي اُتي ويٺي ته مان
وائڙي ٿيس. چاڪاڻ جو ڇڱو وقت ويھڻ ڪانپوءِ بس ۾ اسان
ٻنھي کي ويھڻ لاءِ سيٽ مليل ھئي. مون ان بس جي سيٽ
ڏانھن نھاريو جتان ھوءَ چڙي ۽ وياڪل ٿي اُتي ويٺي ھئي.
ٽيويھن - چوويھن سالن جو ھڪ ڇوڪرو اُتي ويٺل ھو، جو پنھنجن
خيالن ۾ ٿي گُم ٿي لڳو. ھو دريءَ کان ٻاھر نھاري رھيو
ھو. لڳو پئي اُن عمر جو پُٽ مونيڪا ديديءَ کي ھجي ھا!
ھو مونيڪا جي ردعمل کان بلڪل اڻ ڄاڻ پنھنجن ئي پورن
۾ پيو لڳي. مونيڪا اشاري سان ڏيکاريو ته اھو ڇوڪرو ڪيس
ڇُھڻ ۽ تنگ ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رھيو ھو.

چار پنج منٽ گذريا ته وري مونيڪا جو آواز آيو، ”سريتا،
اچ ته اينڊز اسٽاپ تي لھي پئون.“ ھوءَ آس - پاس ويٺل
مردن ڏانھن خونخوار اکين سان نھاري رھي ھئي. ڄڻ ته
سڀ مرد ڪيس ڪجھ ڪائي وڃڻ جي سازش ڪري رھيا ھئا.
مون ھن جي ڳالھ مڃڻ ۾ ئي پنھنجي سلامتي سمجھي. مان
من ئي من ۾ سوچڻ لڳيس ته ۵۵ سالن کي ٻه پار ڪندڙ
مونيڪا ھيءُ غيررواجي وھنوار ڇو ڪري رھي آھي؟ ھوءَ اُتاولي
ٿي ڳالھائيندي پئي ويئي. ”مان انھن مردن جي ذات کي
خوب سڃاڻان“ ۽ ھوءَ ٽيستائين مردن جون بُرايون ڪندي رھي
جيستائين اسين اچي پنھنجيءَ مقرر ٿيل جڳھ تي پھتيوسين.

مونيڪا سان منھنجي ملاقات پھريون دفعو عجيب نموني
ٿي ھئي. مان شام جو ڪجھ خريد ڪرڻ ۽ پنڌ ڪرڻ جي

هوءَ گذاري ويئي. انتم اِچا هئس تون سندس ارٿيءَ ۾ شامل ٿين، جلد روانو ٿيِ. منهنجا هٿ-پير ٿڌا ٿي ويا، تار ڪٽِي بابي جي ڪمري ۾ ويس. دروازو مون بند ڪيو ۽ تار بابي جي هٿ ۾ ڏنيِ. شينهن مڙس، ٻارن وانگر روئڻ لڳو. آواز ٻڌي، امان به در کڙڪايو، ”پُٽ ڇا ٿيو؟.....“ مون بابي کي ڀاڪر ۾ ڀري سانت ڪرائيِ پوءِ..... دروازو کوليو ۽ امان کي ٻڌايو ته ”بابي جو جگري دوست احمدآباد ۾ گذاري ويو آهي. ٽڪڙ ۾ منهنجا ۽ بابي جا به به اچا وڳا وجهيِ، جلد ٻئگ ناهي ڏي، اسان ٻنهي کي وڃڻو آهي.

بابا مون ڏانهن واٽڙن وانگر نهارڻ لڳو. مون سندس ڪلهي تي هٿ رکيو ۽ ڇاتيءَ سان لاتو جئن تهن جو درد چوسي ڪڍڻ جي ڪوشش ڪيم. سڄي سفر ۾ بابي ڪجهه به نه ڪڇيو.

اُتي پهتاسين. مون اُن ديويءَ جو درشن ڪيو، پير ڇهيا. بابي کي سهارو ڏيئي مکه درشن ڪرايو. هن جي پتيءَ ۽ بابا هڪ ٻئي کي ڀاڪر ۾ ڀري پرڇاٽي ڏنيِ. ساڳيو ئي ڏنگه وڇوڙي جو ٻنهي جي دل ۾، هڪ پائي به نه پاتو ٻئي نه پائي به گهٽو ڪجهه پاتو..... ڪيڏو نه تفاوت هو ٻنهيِ ۾. ائين پئي لڳو ٻنهي جيِ پهرين ملاقات نه هئي..... صدين کان هڪ ٻئي کي سڃاڻن.

ڇڪيا کي اگنيِ مون ڏنيِ، ڀڳڙيون ڪري روانا ٿياسين، گاڏي پنهنجي شهر ۾ پهتيِ. سامان کنيو، بابا کي چيو، ”اُٺو، پنهنجو شهر اچيِ ويو.“ بابا جون اکيون الائي ڪٿي نهاري رهيون هيون.

مون بابا کي ڀاڪر ۾ ڀري اُٿاريو ۽ بابا کي چيو، ”ايشور جي رضا تي راضيِ رهڻ ئي زندگيِ آهي. آهي نه؟“

۽ بابا ڪنڌ سان ’ها‘ ڪئي.

۽ پنهنجن ئي پورن ۾ رهڻ ۽ ان بهاني گهر لاءِ پاڇيون وٺي اچڻ مونکي بيحد وڻندو هو.

مونيڪا جي روز-روز اچڻ سان، سڄو گهر ڊانواڊول ٿي ويو. ڪنهن به ڪم کي مان مقرر ڪيل وقت نه پئي ڏيئي سگهان. ٻار پريشان، گهر گندو، مطلب ته سڀ اُلٽو سلٽو ٿيڻ لڳو ۽ آخر مون فون ڪري کيس چيو، ”مونيڪا، دل ۾ نه ڪجانءِ، ٻارن جا امتحان ويجها آهن، ٻه هفتا ڪن مهرباني ڪري مون وٽ نه اچ“ ۽ هُن اها ڳالهه قبول ڪئي.

انن ڏهن ڏينهن ڪانپوءِ منهنجيءَ ڌيءُ جنهن حالت ۾ کيس ڏٺو، اُن منهنجي من کي رجائي ڇڏيو. ميرا ڪپڙا، چهرو زرد، شرير پي ٽڏيس، ڇڻ ته پاڳ سان ڳالهائيندي پئي ويئي. منهنجيءَ ڌيءُ کي به نه سڃاڻائين ۽ سندس ساهيڙين مونيڪا کي پاڳل يا بدحواس عورت سمجهي ڪِليو.

الائي ڇو؟ اهو سڀ ڪجهه ٻڌي، هن لاءِ منهنجي من ۾ بيحد همدرديءَ جو جذبو جاڳيو. مهيني - ڏيڍ ۾ هن مونکي ڪو خاص شڪايت جو موقعو نه ڏنو هو، پر ڪڏهن ڪڏهن مونکي سندس عجيب وهنوار نارمل نه لڳندو هو. ٻه ٽي دفعا هن اهو وهنوار دهرايو هو.

ڪنهن دڪان تي اسين جي شاپنگ ڪرڻ ويندي هيوسين ته دڪاندار کي عجيب آواز ۽ اسٽائيل سان هوءَ چوندي هئي، ”هيءُ ڇا ٿا ڏيکاريو؟ هيءَ شيءَ ته ڪنهن ڪشور اوسٿا واريءَ کي سونهندي. مان ڪشوري (Teenager) ٿورو ئي آهيان.“ دڪاندار اُن جملي چوڻ واريءَ ڏانهن فطرتي طور ضرور نهاريندو. ڪو چالاڪ دڪاندار مرڪي چوندو هو، ”پيڻ توهان ايڏا وڏا ٿا لڳو.“ ته سندس چهرو ٻهڪندو هو ۽ هوءَ اُن دڪاندار وٽان خريداري ڪندي هئي. مان سندس ان ڳالهه تي ناراض به ٿيندي هئس. پر هن دليل ڏيندي چيو هو، ”مونکي هو ننڍين

خيال کان گهر مان نڪتي هئس ۽ فوٽ پاٿ تي هڪ عورت کي پاڻ ڏانهن لڳاتار گهوريندي ڏٺم. وچولي قد، سانوري رنگ، سندر اکين واري، سنهري، هلڪي رنگ جا ڪپڙا پهريل، هٿ ۾ ٻه سونيون چوڙيون، ڳلي ۾ ننڍو منگل سوتر پيل. هن اڳرائي ڪندي چيو، ”هئلو! مان مسز مونيڪا آهيان. توهانجا وار تمام سُنا ڪٽيل آهن. توهان ڪٿان وار ڪٽايا آهن؟ ڇا توهين وقت ڪڍي مونکي وٺي هلندا؟“ مون صاف دليءَ سان ڪيس پنهنجي بيوٽي پارلر جو نالو ٻڌايو ۽ ڪيس ائڊريس ٻڌائي. هن چيو، ”مان هن شهر ۾ نئين آيل آهيان، چند مهنا ٿيا آهن، هن شهر ۾ آيا آهيون. منهنجو گهوٽ هڪ فئڪٽريءَ ۾ وڏو عهدي تي آهي. هلندا مون سان گڏ سياڻي؟“ ۽ مون ’ها‘ ڪئي.

اهڙي نموني هن پهرين ملاقات ۾ ئي منهنجي گهر، گهر جي ڀاتين، پاسي وارن، نوڪرن، منهنجيءَ نوڪريءَ ۽ منهنجو روزانو ٽائيم ٽيبل ڄاڻي ورتو.

ٻئي ڏينهن مقرر ٽيل وقت، ٺيڪ پنجين بجي منهنجي گهر اچي پهتي. پر هاڻ هوءَ روز به روز ڪو نه ڪو ڪارڻ ٻولهي، منهنجي گهر اچڻ لڳي ۽ هي نه ڏيکار، هوُ نه ڏيکار ڪندي لڳ ڀڳ روز اچڻ لڳي.

مان نوڪري ڪندڙ، صبح جو ڇهين بجي گهر مان نڪري منجهند جو ٻين - اڍائي بجي گهر ۾ پهچي، مشغولين جي منهن پوندي هئس. گهر ۾ انون نائون درجو پڙهندڙ ٻه ٻار. سندن کاڌي پيتي، هوم ورڪ ڏسڻ، سندن ڳالهيون ٻڌڻ ۽ روزمره جا سندن مسئلا سلجهائڻ، اُن سان گڏ سڄي گهر جي کاڌي پيتي جو بندوبست ڪرڻ، سڄي گهر گرهستي ايمانداريءَ سان سنڀالڻ. نوڪري ڪرڻ کانپوءِ مشغول وقت کان ڇوڙايل پل، مون لاءِ بيحد ملهائتا هوندا هئا. شام جو اڪيلي اڪيلي پنڌ ڪرڻ

۽ سٽين پينرن لاءِ ڳهاٽي رنگ جا، ريشمي ۽ اُچا. هميشه مونکي عمر جو احساس ڏياريندي هئي. تون وڏي آهين. ننڍين پينرن کي ڇوڙڻ - ماٽڻ ڏي، پر من ئي من ۾ مان اهي قربانيون ڪرڻ لاءِ تيار نه هئس. منهنجيون ٻئي پينرون اُچا - سُنا ڪپڙا پائي شهزاديون لڳنديون هيون ۽ مان اُجهاميل ۽ وساميل. نتيجو مونکي جيڪي ڏسڻ ايندا هئا اُهي منهنجين پينرن کي پسند ڪندا هئا ۽ ٻنهي ننڍين پينرن جي شادي به مونکان اڳ ٿي ويئي. مونکي خوبصورت عورتن کان چڙ آهي، هو سڀ ڪجهه کسي وٺنديون آهن.'' مان سندس ويچار ٻڌي ڪجهه چوڻ چاهيو پي ته در تي گهنٽي وڳي. گهر ۾ اونڌهه لڳي پيئي هئي. ٻئي باري، منهنجو گهوٽ گهر ۾ آيو ۽ مونکي ماني رڌڻ ۾ به دير ٿي ويئي هئي. تڪڙ ۾ مونيڪا کان موڪلايو. پر من ئي من ۾ مون اهو فيصلو ڪيو ته مونيڪا هڪ منووگيان جو وشيه آهي جنهن جو اڀياس مان ضرور ڪنديس ۽ سندس باري ۾ وڌيڪ ۽ وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪرڻ جو چاهه مون ۾ پيدا ٿيو.

ڇنڇر جو ڏينهن هو. مان پنهنجي روزاني ڪم ۾ ۽ هميشه وانگر ويچارن ۾ ٻڌل هئس. فون جي گهنٽي وڳي. مان پنهنجن خيالن کان يڪدم ٽپو ڏيئي ٻاهر نڪري آيس. مونيڪا جو ئي فون هو. سندس آواز ۾ ڏڪٽي هئي، ''سريتا، جلدي گهر اچ. مونکي تنهنجي سخت گهرج آهي'' ۽ هن پنهنجي گهر جي ائڊريس ڏني. سندس آواز ۾ ڪجهه اهڙو هو، جنهن منهنجيءَ دل کي ڇُهيو. سڀ ڪم ڇڏي، گهوٽ کي فون تي اطلاح ڏيئي، مان سندس گهر پهتس.

گهر جو دروازو هن ئي کوليو. هوءَ تمام ٽڪل - ٽڪل ٿي لڳي. ٻئي صوفا تي ويٺيوسين ۽ مون کانئس حال احوال پڇڻ شروع ڪيو. هوءَ تمام اُداس ٿي لڳي. شاريرڪ طرح هوءَ نيڪ

نيتين جون شيون ڇو تا ڏيکارين؟“ مون هن کي سمجهائيندي چيو، ”تون هنن کي اهو تہ Suggest ڪري سگهين ٿي مون کي ڇڏا رنگ ڏياريو، ننڍيون نازڪ ڦليون ڏيکاريو. هر ڳالهہ ۾ عمر جو ذڪر ڪرڻ نيڪ نٿو لڳي. هر ڪنهن انسان جو کائڻ، پيئڻ، پائڻ جي پنهنجي شخصي پسندي هوندي آهي. هر ڳالهہ ۾ عمر کي ٽنگڻ يا پنهنجين پسندين جو ليڪچر ڏيڻ غيرواجبي ۽ غيرشانائتي ڳالهہ آهي.“

مونيڪا شايد بحث ڪرڻ جي موڊ ۾ هئي. چي، ”ڪي زالون گهاٽي رنگ وارا، چمڪيلا، ريشمي ڪپڙا ۽ عجيب زيور پائينديون آهن. عمر کي وسارڻ جي ڪوشش ڪنديون آهن. مان اُنهن زالن مان نہ آهيان ۽ مونکي اُنهن عورتن تي خوب غصو ايندو آهي.“

سندس دليل ٻڌي مونکان وڌو ٺهڪ نڪري ويو. ”تون پنهنجي شخصي پسندي ٻين تي ڇو ٿي مڙهڻ چاهين؟ توکي ڪنهن اهو حق ڏنو آهي؟ ۽ توکي من ۾ نہ ٿئي تہ هڪ ڳالهہ ٿي چوانءِ، ٻڌ. تون انهن سيني زالن کان وڌيڪ عمر وسارڻ جي ڪوشش ۾ آهين. اڇن وارن کي ڪارو يا برائون ڪري ڇڏڻ. هڪ ٻہ اڇو وار ڏسڻ ۾ نہ اچي اُها ڪوشش، بيوٽي پارلر ۾ وڃڻ، مالشون ڪرائڻ ۽ ناز نخرن سان ڳالهائڻ ڇا اهو سڀ عمر کي وسارڻ جي ڪوشش نہ آهي؟ صرف ڪپڙن جي رنگن ۾ اٽڪي پيئي آهين.“

هڪ پل لاءِ هن جو چهرو وسامي ويو ۽ آهستي هوءَ آئيني جي اڳيان بيني ۽ مرجهايل چهري سان هن ٻڌايو، ”سريتا تون سڀ سچ ٿي چوين. ننڍي هوندي کان هڪ سئي آهي جا چيبل آهي سيني ۾. اسين ٽي ڌيئر هيوسين. مان سڀ کان وڏي، ٻہ ننڍيون ڀينرون. مان صاف رنگ جي نہ هئس. ممي منهنجي لاءِ هلڪي رنگ جا ڪپڙ آڻيندي هئي

ڪونهي. مان ڇا ڳالهايان؟ مونکي اهي ڳالهيون وڻن ئي نه“ هن دهرايو ۽ غصي وچان سندس شرير ڪنبڻ لڳو. وشيه بدلائڻ لاءِ، مون پنهنجي پرس مان هڪ بوهيچٽن جي پڙي ڪڍي کيس آڇيندي چيم، ”اچ ته کائون“. هن اُن پڙيءَ کي پري هٽائيندي چيو، ”مان ٻارن وانگر پڙين ۾ بوهي ڇٽا کائڻ پسند نه ڪندي آهيان. هن عمر ۾ سونهين ٿو؟“ هن حقارت وچان بوهي ڇٽن کي ڏسندي چيو. مونکي من ئي من ۾ خوب غصو آهي. سوچيم، ’اچي ويئي وري عمر تي، هاڻ ڇا ڳالهايان؟ جنهن ۾ عمر نه اچي، ٻار ۽ گهوٽ به نه اچي. ڪي لڪل ڏنگ آهن جي کيس لڳن ٿا، انهن وشين تي. خير، ٿورو وقت هيڏانهن هوڏانهن جون بي مطلبي ڳالهيون ڪري مون کانئس رخصت ورتي.

گهر ۾ اچڻ سان ئي وري مان، روزمره جي مشغولين ۾ گم ٿي ويس. ڪي ڏينهن منهنجي نٽان به ٻارن سوڌي مون وٽ رهيل هئي ۽ مان پنهنجي لاءِ به چند گهڙيون حاصل نه پيئي ڪري سگهان. مس اڄ موڪل جو ڏينهن مليو ۽ ٻارن سان به بي اوني ٿي ٽي.وي. ڏسي رهي هيس. دروازي تي گهنٽي وڄڻ جي بدران زور سان ڪوئي نڪ نڪ ڪري رهيو هو. آواز تمام زور سان هو، منهنجيءَ ڌيءُ اُٿي دروازو کوليو.

بدحواس مونيڪا گهر ۾ داخل ٿي. هن منهنجو هٿ پڪڙيو ۽ اندرين ڪمري ڏانهن گهلڻ لڳي. مون ٻارن کي اِشارو ڪيو ته اُتي ئي ويٺا هجن. هوءَ گهليندي مونکي ڪمري جي دريءَ وٽ وٺي آئي ۽ رستي طرف اِشارو ڪندي چيائين، ”ڏس، هي گندا مرد، منهنجي پُٺ وٺي رهيا آهن ۽ مونکي ڏسي گندا اشارا ڪري رهيا هئا. مان سهٽي ۽ ننڍي جو ٿي لڳان.“ مون کيس ڏونڌاريندي چيو، ”مونيڪا هي ته ننڍا ڇوڪرا آهن. جي توکي ٻار هجن ها ته انهن جيترا هجن ها! توکي ڇو

هئي. پر جڏهن مون ڪائنس سندس باري ۾ پڇيو ته هُن چيو، ”صبح کان الائي ڇو من ڏاڍو گهبرائي رهيو هو، اصل آپگهات جا ويچار اچي رهيا هئا. اڪيلي - اڪيلي جو ويني آهيان.“ مون دنياداريءَ واري نوع ۾ پڇيو، ”تنهنجا ٻار ڪٿي آهن؟“ هن عجب وتان مون ڏانهن نهاري چيو، ”ٻار؟ مونکي ٻار ڪونهن. نه ئي ٻارن پيدا ڪرڻ جو شونق آهي. مونکي ته ٻار وڻن ئي ڪونه.“

سندس ويچار ٻڌي مان ڏڏي ويس. من ئي من فيصلو ڪري ورتم سندس شخصي زندگيءَ کي جاچڻ جو. وايومنڊل ۾ هن جي ڪوڙي ڳالهائڻ جي ڪري تناو محسوس ٿيڻ لڳو. سو اهو گهٽائڻ لاءِ مون وڏو ٽهڪ ڏنو ۽ چيم، او. ڪي.! مونيڪا چانهه به نه پيئاريندينءَ؟ پاڻي ته گهٽ ۾ گهٽ ڪپي، ڪچن ڪٿي آهي؟ مان پاڻ ئي پاڻي پيري اچان.“ هن چرڪ پري ’ساري!‘ چيو ۽ پاڻ ڪچن ۾ هلي ويئي.

مون ٿوريءَ وقت ۾ سندس سياءُ، پسندي ۽ خيالات جاچڻ جي خيال کان، هال جو جائزو ورتو. سڀ کان وڌيڪ مونکان چڙڪ نڪري ويو جڏهن ويڊيو اڳيان رکيل ڪجهه ويڊيو ڪئسيٽ ڏٺا. اُنهن مان گهڻا ئي فاحش هئا. ٽيبل تي رکيل مئگزنون به ڪجهه اهڙيون ئي هيون.

چانهه پيئندي مون ڪائنس خانگي سوال پُڇڻ شروع ڪيا. جنهن مان خبر پيئي ته سندس گهوٽ گهڻو ڪري فئڪٽريءَ جي ڪم سان گهر کان ٻاهر رهندو هو. فئڪٽريءَ ۾ نوڪري ئي اهڙي هئس. پنهنجيءَ واندڪائيءَ جو وقت هوءَ ويڊيو ڏسي، مئگزنس پڙهڻ ۾ گذاريندي هئي. سندس ڪالونيءَ ۾ ڪابه استري هن جي ساهيڙي ٿيڻ جي لائق نه آهي. ڪارڻ پڇڻ تي هن ٻڌايو، ”سڄو وقت ٻارن ۽ گهوٽن جون ڳالهيون ڪنديون رهنديون آهن ۽ انهن ٻنهي وشين ۾ منهنجي دلچسپي

يڪساهي اينرو ٻالهائڻ ڪانپوءِ هوءَ ٿڪجي پيئي هئي. هن جون اکيون بند ٿيڻ لڳيون. اسان جون آرڊر ڪيل شيون ويٽر رکي ويو ۽ چپ چاپ مان آرينج جوس ۽ هوءَ ڪولڊ ڪافي جا ڍُڪ ڀرڻ لڳيوسين ۽ ختم ڪري ٻاهر نڪتيوسين.

ٻاهر نڪرندي ئي مون گجري وارو ڏٺو. مونکي موگري جا اڇا سرهاڻ وارا گُل بيحد وڻندا آهن. ٻه گجرا ورتا، هڪ مون پاتو ۽ هڪ ڪيس پائي ۽ تمام پاٻوه مان ڏانهنس نهاريم. سندس اکين ۾ ٻوڙها اٽڪيل هئا، جن کي اکين اندر لڪائڻ جي هوءَ بي حد ڪوشش ڪري رهي هئي ۽ هن منهن ٻي طرف ڪري ڇڏيو. مون هن کي هلڪي ڇهنڊڙي پائيندي، شرارتي نوع ۾ چيو، ”ته پنيءَ جو پيار حاصل ڪرڻ لاءِ تو هيترا يتن ڪيا؟ شاباس! هن عمر ۾ به..... خير تون به ته ساوتري ٿينءَ جو ستيوان حاصل ڪيئه.“

منهنجي پيار ڀريءَ ڳالهه جو اثر به الائي هن تي ڪهڙو پيو جو هن جو منهن ٻاڙهو ٿي ويو ۽ لرزندي چوڻ لڳي، ”مان ڪجهه به وڃائڻ نٿي چاهيان. حاصل ڪرڻ ٿي چاهيان. مونکي ديا ۽ همدردي نه کپي. ورهايل پتي نه. پر سمورو، من ۽ تن سان صرف مونکي چاهيندڙ. پر الا! سرينا ائين نه ٿيو“ ۽ هن جي اهڙي حالت ڏسي مان گهٻرائجي ويس ۽ يڪدم آٽورڪشا سڏائي ۽ ٿورو سهارو ڏيئي ڪيس اندر داخل ڪيو ۽ ڪيس چپ ڪري ويهڻ جو اشارو ڪيو. هڪ ڏاهي ٻار جيان هن منهنجو چيو مڃي وڦلڻ بند ڪيو، پر ڦڪندي ۽ لڇندي رهي. مون سندس ڪنڌ پنهنجي ڪلهن تي رکيو ۽ آهستي آهستي مٿي تي آڱريون ڦيرائڻ لڳس، هن کي ٿورو آرام ۽ آٿت اچي رهيو هو.

گهر اچي مون ڪيس اندر ڪمري ۾ ليٽايو. پاڻي پيئاريو، گرم ڪافيءَ جو اڌ ڪوپ پيئاريو. هن اکين ئي اکين ۾

چيڙائيندا؟ تو ڏانهن ڇو نهاريندا؟ جڏهن هنن جون هم عمر ڇوڪريون رستي تي گهمي رهيون آهن. مونيڪا هنن ڇوڪرن جي نظر ۾ تون سندن ممي يا وڏي آنٽي آهين. هو ته پنهنجي ئي موڄ ۾ مگن ڳائيندا پيا وڃن.''

هڪ پل ۾ هن جو چهرو وسامي ويو ۽ هميشه وانگر آئيني ۾ پاڻ کي ڏسڻ لڳي، جڻ ته پاڻ کي سڃاڻڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي. مون ڪمري جو دروازو بند ڪري ڇڏيو، متان ٻار اسانجي گفتگو ٻڌن. ٿورو وقت آسائش ۽ آرام ڪرڻ ڪانپوءِ هوءَ هلي وئي. مون لاءِ سوال، اُڻ تڻ ۽ هن جي باري ۾ سوچڻ لاءِ مجبور ڪري. هڪ ضد پيدا ٿيو منهنجي من ۾ 'هُن کي سمورو ڄاڻڻ جو'.

ٿورن ڏينهن ڪانپوءِ مونيڪا ۽ منهنجي گڏجاڻي هڪ چمپلن جي دڪان تي ٿي. خريداري ڪري اسين پاسي واري هڪ سانتيڪي ريسٽارنٽ ۾ گهڙي ويٺاسين. ڪولڊ ڊرنڪس جو آرڊر ڏنوسين. مون ڪانئس سوال پڇي ورتو، ''تنهنجو گهوٽ گهٽو ڪري غائب ڇو ٿو رهي؟ اهڙي ڪهڙي نوڪري؟ اهڙي ڪهڙي مجبوري آهي؟''

''مان اڌوري عورت جو آهيان! مون گهڻائي علاج ڪرايا پورٽنا پائڻ لاءِ، ٻار منهنجي گهوٽ کي به وڻندا آهن ۽ مونکي به. پر مان هن جڏي جسم کي ڇا ڪيان؟ ڦڪيون، علاج، دعائون وئرت ويون ۽ ڍڳ پئسا به. مون ته ممتا جو در بند ڪري ڪلف چاڙهي چاٻي ڦٽي ڪري ڇڏي ڪنهن سمنڊ ۾ ۽ گهوٽ کي وس ۾ رکڻ لاءِ شرير کي سجايم، سنواريم، جاڳايم. رچنا نه ڪندڙ هن شرير کي مينڪا بڻايم. منهنجي چال، شڪل، آواز، گهر جي وايومنڊل ۾ واسنا سمائجي وئي. جيئن منهنجو راڻو مون سان ريجهيل رهي. هو مونکي ڇڏي نه وڃي. هن عمر ۾ اهو سڀ ڪجهه مون لاءِ ڪيترو مشڪل هو سرينا!''

ان ڏؤر ۾ ئي سريتا تون مونکي گڏينءَ ۽ مان توکي ڇنبڙي
بيس، هن عمر ۾ جاڳايل شرير، مٿل من، پتڪيل آتما کٽي،
مان پيئي پتڪان، منهنجا بئي جهان ويا، نہ هتان جي نہ
هُتان جي..... هي مرد.....'' بس پوءِ تہ مونيڪا مرد ذات
لاءِ..... ڏوڙيو وسائيندي رهي. 'مرد' اکر سان سندس اکيون
خوفناڪ ٿي رهيون هيون. ڪو زلزلو اچي ويو، جنهن کي
شانت ڪرڻ ۾ منهنجي همٿ بہ جواب ڏيئي بيٺي هئي.
مون سندس ٽڏن ۽ پگهڙيل پيرن کي مالش ڪرڻ شروع ڪئي.
ڪمري جون دريون کولي ڇڏيون. ڀرپور هوا ملي ڪيس، پيو
ڇا ٿي ڪري سگهيس مان؟ مون سندس مٿي تي هٿ گهمائڻ
شروع ڪيا ۽ آهستي آهستي بلڪل سرگوشي ڪندي کيس شانت
رهڻ لاءِ چوڻ لڳس. ''مونيڪا سويڪار ڪر. پنهنجي تنل من
کي تڏو ڇندو هٽڻ جي ڪوشش ڪر. ڪٿي ڪا ننڍي وڏي
نؤڪري ڪري، من کي رماءِ. جيڪي ٿي چڪو اُن کي بدلائي
نٿو سگهجي. ان جو اثر گهٽائڻ جي ڪوشش ڪر. تون ضرور
ان حالت مان ٻاهر نڪرنديءَ، مونکي پڪ آهي، مان آهيان
نہ توسان.''

هن ڪنڌ ڌوڻيو ۽ ڦڪي مرڪ مرڪي. اڌ ڪلاڪ ڪن
هن کي پنهنجي گهر ۾ آرام ڪرائي مان کيس اڪيلي گهر
۾ اڪيلي ڇڏي آيس.

ڪجهہ ڏينهن ڪانپوءِ مون کيس پنهنجي هڪ ڄاڻ سڃاڻپ
واري ڊاڪٽر جي ڪلنڪ ۾ هڪ ننڍڙي نؤڪري وٺي ڏني
جيئن سندس چند ڪلاڪ مشغول گذرن، پر حال احوال پڇڻ
مان خبر پوندي رهي، هوءَ پنهنجو من رمائڻ ۾ اسمرٿ ٿي
رهي آهي. ڇئن پنجن ڏينهن کان هوءَ اُتي غير حاضر رهي
۽ گهر ۾ بہ جڏهن فون ڪيان پيئي تہ ڪوئي کڻي نہ پيو.

آخر مونيڪا ئي اچي پهتي منهنجي گهر. چهرو پيلو،

منهنجا شڪرانا بجا آندا. مون سندس هٿ پڪڙي پيار ۽ ميناج پري لهجي سان پڇيو، ”مونکي هاڻ ۽ اڄ سڀ ڪجهه ٻڌاءِ، بس هاڻ نه لڪاءِ، ڇا ٿيو؟“

”منهنجي پتيءَ فليٽ منهنجي نالي تي ڪيو آهي، ماهوار خرچ به ڏيندو آهي. مهني ڏيڍ چڪر به گهر جو هڻندو آهي. ٿورا ڏينهن ٿيا هوُ آيو، ٻچن جي ڪئسيٽ وٺي. ديوارن تي ديوتائن ۽ سنتن جا چتر لڳائي ڇڏيائين. مون لاءِ ڏيڍ ڌارمڪ ڪتاب آندائين ۽ مونکي ستسنگ ۾ وڃڻ لاءِ صلاح ڏنائين. تن ۽ من کي شانت ڪرڻ جا اُپاوَ ٻڌائڻ لڳو.“

مون چيو، ”تمام سٺو، اهو ته آنند مارگ آهي، توهان ٻنهي جي ان ۾ ڀلائي آهي.“

هن تمام ڏکاري آواز ۾ چيو، ”ٻنهي لاءِ نه، صرف مون لاءِ.“

مان سوالي نظر سان ڪيس نهارڻ لڳس. مونيڪا آهستي آهستي دريءَ جي ويجهو وڃي بيٺي ۽ تازي هوا سواس ۾ سمائڻ لڳي. ”ٻڌ سرينا، منهنجو پتي، هڪ ڪامي پرش هو. نؤڪري ۽ ٽوئرنگ جو بهانو ڪري، الائي گهڻن گهاٽن جو پاڻي هوُ پي ايندو هو. طرح طرح جون دوائون ۽ مون مٿان به الائي گهڻا تجربا ڪندو رهيو، مان به ڪيس وڃائڻ نه پئي چاهيان. بس جيسنائين هلي سگهيس، هليس. پر..... آخر ۾ هن بئنگلور ۾ شادي ڪري ڇڏي، ٻاويهين سالين جي ڇوڪري آهي ۽ اُن مان ڪيس هڪ ٻار به آهي.“

مون ڪيس سندس ڳالهه کي اڌ ۾ ٽِي ڪپيندي چيو، ”مٿان ڪنهن ڪوڙ ڳالهايو هجي، مٿان ٻڌل ڳالهين تي ڀروسو ڪرين!“

هوءَ هنيانءُ ڦاڙي روئڻ لڳي ۽ سڏڪندي چوڻ لڳي، ”هن پاڻ ئِي مونکي ٻڌايو. ان ڳالهه کي ڇهه اٺ مهنا ٿيا ۽

وهڪري جو موڙ

پنجن ڇهن سالن ڪانپوءِ اڄ انتظار جون گهڙيون پوريون ٿيون آهن. اڄ هو اچڻو آهي، اُهو جنهن جي ساهه سان مون ساهه ڪنيو آهي، جنهن جون عادتون، پسنديون، سياءُ، ويچار منهنجيءَ شخصيت ۾ سمائجي ويا آهن، جنهن جي گڏ هئڻ جي احساس کان مان هڪ پل به آجي نه ٿي سگهي آهيان.

قلمي دوست جي ڪالم ۾ هن جو نالو، ائڊريس پيل هئي. رچنا منهنجي ڌيءُ، ڊوڙندي مون وٽ آئي ۽ اها ائڊريس ڏيکاريائين ۽ چوڻ لڳي، ”ممي، هن شخص جون پسنديون بلڪل تو جهڙيون آهن، ساهت ۾ شونق، چترڪلا، قدرت سان پيار، ٻوڙهين وشين جهڙوڪ منووگيان ۽ فلاسافيءَ تي ويچار ونڊڻ، پُراڻن فلمي، غيرفلمي گيتن سان پيار ۽ گنگنائڻ. ممي بس خط لک ۽ پنهنجي ائڊريس به لک.“

مون رچنا جو ڪن پٽيندي چيو، ”پر هن ۾ عمر ڪٿي لکيل آهي؟

”اهڙا ويچار جو رکندڙ هوندو سو ننڍو ٻار ته نه هوندو. توکي پنهنجا خيال ونڊڻ لاءِ ڪو ساٿي کپي. چڏ هاڻ ان ڳالهه کي. ڏس لفافي تي ائڊريس به وجهي ٿي ڏيانءِ.“

هن هڪ خط لکيو، جلد ئي هن جو جواب آيو. بس الائي ڇا ٿيو. ٻنهي طرفن کان خطن جي برسات وسڻ لڳي. ائين پئي لڳو، ڄڻ صدين جو ساٿ هو. ٻه ڄاڙيون آتمائون هيون جي وڇڙي مليون هيون.

مونکي ننڍي هوندي کان ئي نرتيه، سنگيت، چترڪلا ۽

هٿن ۾ ڏڪٽيِ، مونکي ڳهلي دريءَ وٽ وٺيِ آئيِ ۽ پنهنجي
اڳ ۾ ڪيل ورتاوَ جو دهراءُ ڪرڻ لڳي، ”ڏس، هو ڳندا
مرد مونکي چيڙائين ٿا....“ ۽ بس الائي ڇا ڇا چوندي پيئيِ
وئي، مون ڏانهنس نهاريم ۽ هڪ ٿڌو ساهه کڻيِ ويو. اُف!
هڪ عمر جي چڪرويوهه ۾ ڦاسيِ، هوءَ پاڻ پنهنجيِ دشمن بڻجيِ
پيئيِ آهي، حالتن جو شڪار مونيڪا! ڇا هوءَ هن چڪرويوهه
مان نڪري سگهندي؟؟؟ مون آسمان طرف نهاريو.

روپي جيون ۾ وسريل گيت ياد اچڻ لڳا. منووگيان ۽ فلاسافيءَ جي باري ۾ خيالن جي ڏي وٺ. هوُ هڪ سنو چترڪار به هو ۽ پنهنجا لکيل ڪتاب به هن موڪليا. منهنجو اندر جو سمهيل ڪلاڪار جاڳي اُٿيو. جيڪو وقت پيو ملي، ڪلا جي ساڌنا ۾ گذارڻ لڳس.

اسان جيون جي هر اُڏام ۾ گڏ هئاسين. پر جڏهن مان هن جي گهروُ زندگي، عمر جي باري ۾ ڄاڻڻ جي ڪوشش ڪندي هئس ته هو بلڪل خوبصورت انداز ۾ ٽاري ويندو هو.

هن جا خط، هن جي ٻولي، هن جو ڪوتائون، هن جا چتر، هن جا خيال، بس مان پنهنجو وجود وساري ويٺي هئس. مان بيهوش، خماريل، مد هوش، ڪنهن ٻيءَ دنيا ۾ رهڻ لڳيس.

منهنجي ڌيءَ رچنا، هوبهو مون تي ويئي هئي. رنگ روپ، نزاڪت، ڪلا، ڪلا جي مورتي. هوءَ ڏيءُ ڪان وڌيڪ منهنجي ساهيڙي هئي. مون ۾ هوءَ ڀرپور دلچسپي وٺندي هئي. منهنجون رچنائون پڙهندي هئي. اُتساهه وڌائيندي هئي. شروع شروع ۾ مون رچنا کي راڪيش جا به چار خط پڙهي ٻڌايا، هوءَ بيحد متاثر ٿي هئي ۽ هن جو چهرو ٻهڪڻ لڳو. ڏيري ڏيري الائي ڇو مون ڪيس خط پڙهائڻ بند ڪري ڇڏيا. ڪڏهن ڪڏهن مونکي بيحد خوش ڏسي شرارت ڀرين اکين سان پُڇي وهندي هئي، ”راڪيش جو خط آيو آهي؟“

زندگيءَ کي جيئڻ جو مقصد ملي ويو. ٻن ٻارن کي پالي وڏو ڪرڻ اڪيلي سر مون جهڙي نازڪ، ڪلپنا جي دنيا ۾ رهندڙ، ٽاڪئين دل رکندڙ کي، حساب ڪتاب، انگ آکڙا ۽ پنيءَ جي صحبت بنا، اڪيلي زندگيءَ کي سنڀالڻ جو موقعو مليو. هن جي منڙين يادگيرين سان، هن جا لکيل جملا، شعر، ڪهاڻيون ۽ خيالن جي نفاست، اکرن جي چونڊ، بس هروقت هو ۽ هن جي ڪلپنا. مان خوش رهڻ ڪري ۽ ڪنهن عجيب

ساهت سان پاڳلپڻ جي حد تائين پيار هو. چڱائي انعام ڪئيا هئم. پر گرئجوئيٽ ٿيڻ سان ئي شادي هڪ سڪي ستابي گهر ۾، مائٽن جي ڳولها ۽ پسنديءَ سان ٿي ويئي. منهنجو پتي واپاري هو. بنگلو، ڪار ۽ ٻيا سڀ عيش عشرت جا سامان هڪيا ٽڪيا حاضر هئا. گهٽتائي هئي ته گيت، سنگيت ۽ ڪلا جي هئي. پتي پئسن ڪمائڻ جي هڪ مشين هو. گهر جي نُنهن کي صرف گهرو ڳالهين، رڌڻ، پچائڻ، پرت، زيور ۽ اُن جي ساراهه يا نندا ڪرڻ جي اختياري هئي. ڳائڻ، وڄائڻ ۽ ٻين ڪلائن کي گهٽتائيءَ واري نظر سان ڏٺو ويندو هو.

منهنجو من ڪومائجي ويو. چنڊ، تارا، گل، شبنم، پهاڙ، جهرڻا، لئه تال، ويڻا، سڀ وسارڻا پيا. مان اُجايل هئس دل جي دنيا جي.

وقت گذرندو ويو. ٻه ٻار به ٿيا. گلزن جيان پيارا پيارا، منهنجيءَ ممتا جا دلارا، جن منهنجي سخت ٿيل دل جي زمين ۾ نمي ۽ گرمائش آندي. مشيني زندگيءَ ۾ ڪجهه بدل سدل آئي. مان هڏ ماس جي ٿيڻ لڳي هئس. وڏي رچنا ۽ ننڍو آڪاش، انهن جي پيار ۽ شيوا ۾ ڪئلينڊر ڪروٽ بدليندو رهيو.

قدرت کي منهنجو خوش رهڻ پسند نه هو. اچانڪ هڪ حادثي ۾ منهنجو پتي سرڳواس ٿي ويو. هاڻ مان ۽ منهنجي رُکي زندگي، پتيءَ جو ڪاروبار سنڀالڻ، ٻارن کي وڏو ڪرڻ. ماءُ به مان ته پيءُ به مان.

مان وري خشڪ ۽ مشين بڻجڻ لڳس.

اچانڪ رچنا، جا اُن وقت چوڏهن سالن جي هئي، اُن راڪيش سان خطن وسيلي جوڙي جڏيو.

ڳالهيون، دل جون ڳالهيون، ۽ ائين منهنجو ننڍپڻ، جواني سڀ واپس وري آيا، بهار جي مند اچي ويئي. منهنجي خزان

لڳايم. پنهنجيءَ سندرتا تي پاڻ موهت ٿيڻ لڳس. مون پاڻ کي اڏ خماريل حالت ۾ پئي محسوس ڪيو.

دروازي جي گهنٽي وڳي، منهنجي دل جي ڌڪ ڌڪ وڌي ويئي. ننڍي ٻار جيان گهبرائجي اندرين ڪمري ۾ پچي ويس جتان پڙدي جي پنيان بيهي رهيس. هال سڄو اُتان نظر اچي رهيو هو. رچنا ئي ڊوڙي دروازو کوليو. ٢٤-٢٥ سالن جو لنبو، ڇوڙو، خوبصورت جوان اندر گهڙيو.

”مان راڪيش آهيان“ هن وڏو ٽهڪ ڏنو، پر هي ڇا؟ منهنجيون اکيون ۽ ڪن ڇا ڏسي ٻڌي رهيا هئا؟ رچنا پنهنجين ٻانهن ۾ راڪيش کي جڪڙي ڇڏيو ۽ راڪيش به رچنا جي وارن ۾ آڱريون ڦيرائي نرڙ تي هڪ مِٺي ڏني..... منهنجيون ٽنگون ڏڏڻ لڳيون، ڪنن ۾ سيٽيون وڄڻ لڳيون، اکين اڳيان اونڌهه، پر الائي ڪٿان همٿ آئي جو رنڌڻي واري پنين دروازي کان ٻاهر نڪري هلي ويس. منهنجا پير مونکي الائي ڪيڏانهن وٺي وڃي رهيا هئا. دنيا کان بي خبر..... الائي ڪنهن کان مان پڇي رهي هيس، شايد پنهنجو پاڻ کان؟؟

جنهن شخص جو مون هيترا سال انتظار ڪيو، نس نس ۾ جنهن جو پيار سمائجي ويو هو، جنهن سان ڏينهن رات هم ڪلام رهندي هيس، اهو هي راڪيش هو؟

هي سڀ ڇا ٿي ويو؟ ڪڏهن ٿيو؟ رچنا ڪڏهن کان راڪيش کي چاهڻ لڳي؟ ڇا هن به راڪيش کي خط لکڻ شروع ڪيا هئا؟ ڇا هن کي راڪيش جي عمر جي خبر هئي؟ ڇا هوءَ هن جا خط به پڙهندي رهندي هئي؟ راڪيش کي ڪهڙو ڏوهه ڏيان؟ ڪڏهن به نه اسان ٻنهي پيار جو اظهار ڪنهن به خط ۾ نه ڪيو هو. هڪ شخص کي ماءُ ۽ ڌيءُ هيترا سال پيار ڪنديون رهيون! هيءُ ڪهڙي قسم جو ٽڪنڊو؟

شانت چت سان گهر جي باغ واري نل مان منهن ڌوتم.

من مطابق ماحول ۾ رهڻ ڪري، هونءَ ڪان وڌيڪ سندر ٿيندي پيئي وڃان. خوب خيال ڪرڻ لڳس صحت، شرير ۽ پوشاڪن جو.

اڄ هوُ اچي رهيو آهي..... ڪيئن هوندو؟ عمر؟ قد؟ سونهن؟ پنجن سالن کان گهرڻ تي فوٽو به نه موڪليائين.

ڪيئن گڏجنداسين؟ رسمي طور؟ پاڪر پائي؟ يا مان شايد بيهوش ٿي وڃان؟

مان اڪيلي هونديس؟ رچنا هوندي؟ پپو هوندو اُن وقت؟ ڪم واريءَ مائيءَ کي موڪل ڏيئي ڇڏيان؟ ڌوٻي، مالهي، پاڇين وارا سڀ ته هميشه وانگر ايندا ئي رهندا؟

گڏجڻ وارا به هونئن کان وڌيڪ ضرور ايندا. خاص ان وقت جڏهن هوُ اچي، اُن هڪ پل لاءِ ته مان اڪيلي هجان، اُهو هڪ پل.

پر ڇا انسان جيڪي چاهيندو آهي سو ٿيندو آهي؟ هرگز نه، گهٽ ۾ گهٽ منهنجي لاءِ ته ائين نه ٿيو. اڄ اهڙو ته سياڳو ڏينهن هو، جو هرڪو بندو حاضر هو گهر ۾. پپوءَ کي به کنهن ڪم سان ٻاهر موڪليم. نوڪر کي پاڇي ونڻ لاءِ ۽ مائيءَ کي به اهڙي ڪم لاءِ جو ڪلاڪ کن ته نه اچن. پر رچنا! هوءَ ڪتاب کڻي پڙهڻ جو موڊ ٺاهي ويٺي رهي. خرچي هٿ ۾ ڏيئي بينا، رينا، ٽينا وٽ وڃڻ لاءِ چيومانس. پر هوءَ کنهن به صورت ۾ گهر کان ٻاهر پير ڪڍڻ لاءِ تيار نه هئي.

آئيني اڳيان بيهي پنهنجو ڀرپور جائزو ورتم، هلڪو ميڪ اپ ڪيم. کن وٽ ۽ سينڌ ۾ ٿورا اڇا وارا جڻ ته مونکي چيڙائي رهيا هئا. ڪاري ڪاجل جي پينسل سان انهن کي ڪارو ڪري ڇڏيم. عمر کان گهٽ ۾ گهٽ پاڻ کي ڏهه سال ننڍو پاتم. گلابي ساڙهي پاتم، وارن ۾ گلابي رنگ جو گلاب

ٽڙيل پکڙيل

هلو..... هلو..... مان فون تي ڪندي رهيس..... فون تي ڪنهن انگلش ۾ ڳالهايو. هلو جي جواب ڪانپوءِ مون سنڌيءَ ۾ چيو، ”توهين سنڌي آهيو؟“ جواب وري به انگلش ۾ آيو، ”ييس“. مون چيو، ”گهر ۾ ڪو سنڌي ڳالهائيندڙ آهي؟“ ۽ هن چيو ”ها، منهنجي سس ٧٠ سالن جي، اڄ ڪالهه ڪنهن ڪي سنڌي ٿي اچي.“ هوءِ سڀ ڪجهه انگريزيءَ ۾ ئي ڳالهائي رهي هئي. ”ترسو، مان سسُ کي سڏيان ٿي، پر تون ڪير آهين؟“ مون پنهنجو نالو ٻڌايو. هن پڇيو، ”تون به سنڌي آهين؟“ مون چيو، ”ها“. ”منهنجي سسُ جيتري؟“ مون چيو ”نه“ ۽ هن کي پنهنجي عمر ٻڌائي. ”اڙي، توکي سنڌي ڪيئن ٿي اچي؟ هن پاسي رهي به. مون ڪليو..... ۽ چيو ”پنهنجيءَ مميءَ کي سڏ“. هن ڪنهن کي نياپو ڏنو سڏڻ لاءِ، پر هن جي دلچسپي رهجي ويئي. هن کي سنڌي نه پئي اچي. هن پنهنجو نالو نيتو ٻڌايو.

جيسنائين سنڌي سسُ اچي تيستائين اسان جي وارتالاپ انگلش ۾ هلي رهي هئي..... هن پڇيو، ”توکي سنڌي ان لاءِ ٿي اچي جو تون سنڌي ميڊيم ۾ پڙهيينءَ؟“ مون قبوليو.

هوءَ يعني نيتو منهنجي سنڌي ميڊيم ۾ هئڻ جو ٻڌي جڻ ته خوش ٿي ۽ تمام نخريلي آواز ۾ چيائين، ’اوهه، مان نه فلاڻي فلاڻي ڪانوينٽ مان پڙهيل آهيان. اِن ڪري ئي منهنجا اُچار به آميريڪن جهڙا آهن.....“ مون سندس لهجي کي ساراهيو، هوءَ تمام خوش ٿي ويئي ۽ اينري ۾

ميڪ اَپ چڱيءَ طرح لاٿم، سينڊ وٽ اچڻ وارن کي ڪاري پينسل لڳائي هيم سان به اُگهيم، مٿي تي پلئه وڌم ۽ هڪ پل ۾ پاڻ کي پنهنجيءَ عمر کان به وڌو محسوس ڪيم.

ساڳي ئي رنڊڙي جي پنئين دروازي کان اندر آيس، فرج مان پاڻي ڪڍي پيتم. آواز ٻڌي رچنا ڊڪندي ڊڪندي اندر آئي، ياڪر پائي لاڏ ۽ چوچ مان چيائين، ”ممي، تون ڪيڏانهن گم ٿي ويئي هئينءَ؟ ڏس ته تنهنجو راڪيش آيو آهي!“

مون نمستي ڪئي ۽..... ۽ پڇتائيءَ سان چيم، ”پُٽ راڪيش، سفر ڪيئن ڪٽيو؟“

چندو ڪنو ڪرٽو اٿيئي؟ ڪنهن سنڌي سنسٿا جو ميمبر بڻائٽو اٿيئي؟ ڇا ڪرٽو اٿيئي؟ هن ايراضيءَ ۾ جتي سڀ مرهٽا رهن، سنڌي رهندا آهن ڇا؟ گهٽا سنڌي گهر آهن؟''

مون ڪلي ڇيو، ''امڙ ٣٩ گهر، پر سڀ ٽڙيل پکڙيل، هڪ ٻئي جي وجود کان بي خبر، هڪڙا مرانا ٽائيپ سنڌي، هڪڙا هندي ميڊيم ٽائيپ سنڌي، هڪڙا انگريزي ٽائيپ ساري اِنگلش ميڊيم ٽائيپ سنڌي. سنڌي ناهن ڇڻ ته ڪي ميڊيمس آهن ٻولين جا، پاڻ کي ڪنهن به رنگ ۾ رنگيندڙ سنڌي اينرا ته رنگجي ٿا وڃن جو سندن اصلوڪو رنگ ڪهڙو، سو به خبر نه پوي.'' ٻئي پاسي ڪوبه آواز نه ٻڌي مان سمجهي ويس ٻڌي امڙ کي منهنجيون ڳالهيون سمجهه ۾ نه آيون، سو تڙتڪڙ ۾ چيم، ''امڙ، پوءِ ٺهن کي ڇئو، مون کي ائڊريس ڏئي، مان سياڻي گهر ايندس ۽ خوب ڳالهيون ڪنداسين.''

ٻئي ڏينهن مقرر ڪيل وقت موجب مون گهر ۾ قدم رکيو، وڏو شاندار باغ، طرح طرح جا گل هئا اُن باغ ۾، اُتي مون گُلن جي وچ ۾، گُلن جيان ٽڙندڙ هڪ مکڙو ڏٺو، هن مرڪيو، مون به..... هن مرڪي هٿ وڌايو ۽ انگريزيءَ ۾ چيو، 'مان نيتو. ۽ مان توهان کي ڏسي وائڙي ٿي ويئي آهيان. فون تي ڳالهائيندي اِئين محسوس ٿيو، ڪاڏيءَ جي ساڙهي پائيندڙ، جوڙو ۽ تلڪ وڏو پيشانيءَ تي، ڪا سماج سڌارڪ هوندي، پر تون ته مون وانگر پيئي لڳين. ماڊرن ۽.....''

مون هن جي جملي کي لڄ وڃان ڪٽي ورتو، ''اندر هلڻ لاءِ نه چونديءَ. هتان ئي وڃان.'' هن هڪ ٺهڪ ڏنو ۽ سوائٽ ڪيو. اندر هلندي هلندي مون پنهنجي پرس مان جهوليلال جو فوٽو ڪڍيو ۽ هن کي ڏنو ۽ چيو، ''گفٽ تولاءِ'' هوءَ ڪجهه هڪي ٻڪي ٿي ويئي ٿئنڪس ته چيائين.....

''ديدي.....'' مون چيو ''هون'' ''مان ڪجهه توهان کان

سندس ٻڌي سسُ شايد فون اڳيان آئي ۽ هن سان نيتوءَ هنديءَ ۾ ڳالهايو ۽ مون کي فون تي چيائين، ”چا ڪيان منهنجيءَ سسُ کي انگلش نه ايندي آهي. سو تتل قتل هنديءَ ۾ ڳالهائيندي آهيانس. نوڪرياڻيءَ لاءِ مرهٽي ٿوري ٿوري سکي آهيان ۽ سسُ لاءِ هندي“ ۽ نيتوءَ سس کي فون ڏيندي چيو، ”ممي، ڪا سنڌي مائي آهي، جا توسان سنڌيءَ ۾ ڳالهائڻ ٿي چاهي، مان هن کي ڪونه سڃاڻان.“

ڪنهن جي هٿ ۾ فون هو، ”هلو، هلو؟“ مون پيار وچان چيو، ”امڙ ڪيئن آهيو؟“

الائي چا مون چيو..... فون تي مون کي سڏڪا ٻڌڻ ۾ آيا ۽ سڏڪن جي وچ ۾ هڪ جهيڻو ڏڏندڙ آواز حب سان پريل، ”تو امڙ چيو..... تو سنڌي ڳالهائي؟..... منهنجو به هنيانءُ پرجي آيو، اڻ ڏٺل، اڻ سڃاتل پنهنجيءَ سڳيءَ امان جي عمر جهڙي اِستريءَ جي واتان اُن گهڙيءَ اُهي الفاظ ٻڌي ۽ ’امڙ‘ اکر جو مناس ۽ سندس تاثير ڏسي.

آخر اسان ٻنهي پاڻ کي سنڀاليو. هن پڇيو، ”تون ڪير آهين؟ سنڌي ڳالهائڻ چو ٿي چاهين؟ ڪيتري عمر اٿيئي؟ نالو وغيره..... سوالن پٺيان سوال..... مون اُنهيءَ ٻڌيءَ امڙ کي سڀ ڪجهه ٻڌايو ۽ باقي سنڌي ڳالهائڻ جو مقصد ٻڌائڻ لاءِ مون چيو، ”امان! ويجهو ته رهندا آهيو، چا گهر به نه گهرائيندا؟“ هن چيو، ”چو نه دل! نيتو گهر جو پتو ٻڌائيندءِ، مون کي ته رستا وغيره به خبر نه آهن. موتئي بندوءَ جي آپريشن جڏو ڪري ڇڏيو آهي، پر اسان جو بنگلو تمام وڏو آهي، توکي فون نمبر ڪٿان مليو؟“

مون چيو ڊئريڪٽريءَ مان سيني سنڌين جا فون نمبر هٿ ڪيا آهن.

پڇيائين ”چو؟ چا ڪنديءَ سيني سنڌين سان گڏجي؟

تي ويو جو ٽٽل ڦٽل هنديءَ ۾ پيا ٻالهايون، پر سنڌي الائي ڪيئن ڇڏجي ويئي خبر ئي نہ پيئي. آس پاس سڀ مرهٽن جا گهر، هاڻ تہ سنڌيءَ جو پرلاءُ پوڻ سان عجيب پيو لڳي.''

خير! مان اُن ڪتب ڪان جڏهن موڪلايو ۽ پنهنجي گهر ۾ ميٽنگ جو وقت ۽ ڏينهن ٻڌايو تہ نيتوءَ مرڪندي چيو تہ، ''مميءَ کي ڊرائيور سان گڏ موڪليندس.'' مون پاڻوهه مان چيو، ''نہ صرف مميِ، پر تنهنجو هئڻ نهايت ضروري آهي.'' هن چيو، ''مون کي تہ سنڌي نہ ايندي آهي، ٿورو ٿورو سمجهندي آهيان، سڀ ڪلندا.'' مون چيو، ''ڪوبہ نہ ڪلندو، تو جهڙا، تو جهڙيون گهڻيئي هونديون.''

اهڙي نموني سئر ڪندي بلڊنگ جي هيٺان ڏٺل نالن کي پڙهندي هرهڪ گهر جو وايومنڊل ڏسندي، گڏجندي پنهنجيءَ بنگلن واريءَ ايراضيءَ ۾ بہ واقف چهرن، پر اڻ واقف نالن سان گڏجندي، اهو ڏينهن اچي پهتو، جنهن ڏينهن سنڌين جي ميٽنگ منهنجي گهر ۾ هئي. منهنجي من ۾ تمام گهڻي ويچارن جي اُٿل پُٿل هئي، اندازي موجب ٢٥-٣٠ زالن اچڻ ۽ گڏجڻ جو ارادو ڏيکاريو هو. پر سنڌين جو حال ۽ سنڌيءَ جو برو حال، ذهن ۾ ايندي ئي منهنجو من منجهي پيو.

ايندڙ مهمانن جي تياري ڪندي بہ ڇتي هئس، وچ وچ ۾ منهنجي ذيءُ، پٽ، پتي منهنجيءَ حالت تي کلي رهيا هئا.... ٤٠-٥٠ ماڻهن جي چانهہ، بسڪوٽ، ڇوڙو، وغيره وغيره. ننڍي ڪمري نما هال کي ڏسندي، ڪرسيون رکندي، پاسي وارين ڪان گهرائيندي مان ڪلڻ هاب حالت ۾ هئس. جي بہ ٽي ماڻهو آيا تہ؟ سڀ ڪلندا، بار، گهوٽ، پاڙي وارا..... خير.....

ٿورا مرد، گهڻيون زالون ايندون ويون..... ۽ برابر ٣٠-٣٥ جو انداز..... ٿيندي ٣٨-٤٠ تائين پهتو. مان وائڙي ٿي ويس؟ هي سپنو آهي يا ساڪار.....

پڇان بُرو تہ نہ لڳندوَ؟'' مون چيو، ''بلڪل نہ.''

ديدي، هيءَ ڪنهن جي تصوير آهي؟'' مون بي اعتباريءَ سان هن ڏانهن نهاريو. هن جي اکين ۾ معصوميت هئي،..... منهنجي وات ۾ ڄڻ ڪؤڙاڻ پرجي ويئي، سنڌي ۽ سنڌيت جي نالي تي. پر ظاهري مرڪندي چيو، ''لعل سائين، جهولي لعل، جل ديوتا، سنڌين جو ديوتا.''

هن وساميل آواز ۾ چيو مون کي، ''اڄ تائين خبر چو نہ پيئي؟''

مان نيتوءَ جي ان سوال جو جواب ڪهڙن اکرن ۾ ڏيان؟ ڇا ڪارڻ ٻڌايان، ڪنهن کي ڏوهي ٺهرايان؟ خير. مان ان جو جواب ٽاريندي اڳتي وڌندي رهيس، اڻ ڏٺل امڙ جي تلاش ۾.....

ياڪر پائي گڏيوسين، چيائين، ''اڄ منهنجي سنڌياڻي'' مون وڏو ٺهڪ ڏنو..... ڇڱو عرصو ان ياڪر ۾ رهيس. من پرجي آيو. پنهنجي امڙ جي ياد اچي ويئي جا ٽن سالن کان مون کي ڇڏي پرماتما ۾ سمائجي ويئي هئي ۽ مان اُن وقت کان 'امان' اکر ڇوڻ ڄڻ تہ وساري ويٺي هئس. پر هڪ وڏو خال هو من ۾ ڄڻ سينو تہ هو پر دل نڪري ويئي هئي. اهڙا خال پرجندا تہ ڪونهن پر ڪجهہ سڪون ملندو آهي ساڳئي قسم جي شخصيت ڏسڻ سان.

حال احوال ڏيڻ ڪانپوءِ خبر پيئي ١٤-١٥ سالن کان هوءَ بلڪل سنڌين کان ڪٽيل هئي، بس جيئڻ ٿيندو ويو سويڪاريندي ويئي. مرد صبح نڪرن رات جو ١٠-١١ اچن ڏنڌن وارا.

. هن اُتساهہ وچان ڏيکاريو ڏهہ سال اڳہ بہ هن پڳونتي ناواڻيءَ جا ڪيسيٽ خريد ڪيا هئا..... مون شڪايت جي نوع ۾ چيو، ''توهان امان ٻارن سان سنڌي ڇونہ ڳالهائي؟''

''پٽ اِسڪول انگريزيءَ ۾ پڙهن، اسان کي بہ الائي ڇا

لاءِ سنڌي ٻولي ۽ سنڌين جي اهڙي درگتيءِ..... نيٺو مون سان انگلش ۾ ڳالهائي رهي هئي، مون به کيس انگلش ۾ ئي جواب ڏنو..... سيني کي اعتراض محسوس ٿيو.

سڀ کل-کل ڪندي چوڻ لڳيون، ”سنڌيءَ ۾ ڳالهايو، سنڌي ميٽنگ آهي.....“

مون به وڏو ٽهڪ ڏنو..... پر ان ٽهڪ جو مطلب صرف مون ۽ منهنجيءَ ڌيءُ سمجهو. گهر ۾ هندي، مراٺي، انگلش ڳالهائيندڙ، اڄ سنڌيت جي جذبي ۾ اچي..... جو الائي پل جو هو يا دائمي سنڌي ٻوليءَ ۾ ڳالهائڻ لاءِ چئي رهيون آهن..... خير.....

اوچتو ڪنهن ميڙ مان پڇيو، ”توکي سنڌين کي هيئن ملائڻ جو خيال ڇو ۽ ڪيئن آيو؟ هيڏي وڏي ايراضيءَ ۾ ٽڙيل پکڙيل گهر، رستن تي ايندي ويندي ڏسون، پر سمجهه ۾ نه اچي ته ڪير سنڌي، ڪير مراٺو؟ وڏي عمر جا T.V.، ويڊيو پکڙي گهرن ۾ بند، سو ڪهڙو ڪارڻ آهي هن گڏجاڻيءَ جو ۽ خيال ڪيئن آيو؟.....

اِن سوال تي مان ڏاڍي جذباتي بڻجي ويس، روئڻ تي دل ٿي رهي هئي، زور زور سان روئڻ تي، چيخڻ تي..... اهڙي چيخ جا وڃي آسمان تائين پهچي، جا ڌرتيءَ کي ڌوڏائي ڇڏي، پر..... پر اِن چيخ، اُن رودن کي دٻائڻ لاءِ مون پاڻيءَ جي گلاس جو سهارو ورتو، ۽ ڪجهه پل وچ ۾ پون ان لاءِ تمام آهستي، آهستي پاڻي پيئندي رهيس.

سينيِ جون اکيون مون ۾، ۽ هڪ سناٽو ڇانيل..... مون هڪ زال طرف اِشارو ڪيو جا اچي ساڙهيءَ ۾ ملبوس هئي..... هن جي ڪري.....

سيني ڇرڪي هن ڏانهن نهاريو، هن جهڪيل ڪنڌ وڌيڪ جهڪائي ڇڏيو. ٻوڙها سندس ڳلن تي هئا. پنهنجي ڪري سنڌي

سڀ هڪ ٻئي سان گڏجن پيا، ياڪر ۾ پيون پرين، ڪي هڪ ٻئي کي شڪل مان سڃاڻن پيون پر سنڌي هئڻ کان واقف نه، ميلو مچي ويو منهنجي ننڍڙي گهر ۾، هال منهنجو پورو نه پيو. الڳ الڳ ڪمرن ۾، پلنگن تي، پٽ تي، جتي جنهن کي جڳهه ملي اُتي ويهجي ويو.

منهنجين اکين ۾ خوشيءَ سان پريل آنسون هئا ۽ چهري تي هڪ عجيب مرڪ، مان پنهنجي گهوٽ ڏانهن فتحياب مرڪ سان نهارڻ لڳيس.

خير اڌ ڪلاڪ ته هڪ ٻئي سان گڏجڻ، وائڙو ٿيڻ جو سلسلو هلندو رهيو، مون اُها جڳهه والاري جتان سيڪو مون کي ڏسي ۽ ٻڌي سگهي ۽ باقائدي ميٽنگ شروع ڪئي، سڀني پنهنجي پنهنجي واقفيت ڏني.

اُن ڪانپوءِ مون سڀني کي جهولي لعل جو فوٽو ورهايو ۽ سڀني کي چيو پنهنجي گهر ۾ لڳايو، سنڌيت جي سڃاڻپ - اُڏيرو لعل هڪ سڃاڻپ جي نشاني.

ڪن نئين پيڙهيءَ کي ڏوهه ڏنو ته هنن سنڌي ڇڏي ڏني، نئينءَ ٿهيءَ وارن بزرگن کي، بزرگن وري ورهاڱي کي ۽ انگريزي اسڪولن کي. بس هڪ ٻئي کي ڏوهه ڏيندي پنهنجيءَ حالت جو احساس ڪندي وقت گذرندو پئي ويو. اُن مان نينتوءَ چيو، ”ديدي، هڪ ڳالهه سمجهه ۾ نٿي اچي. اِنگلش ماڌيم ۾ سڀني جاتين جا ٻار پڙهن ٿا، اُهي ته پنهنجي ٻولي ڳالهائين ٿا، مون ته ڪنهن به مراٺي، گجراتي يا ڏکڻ ڀارت جي مائٽن کي ٻارن سان هندي يا انگريزي يا ٻي ڪا ڌاري ٻولي ڳالهائيندو ڪونه ٻڌو آهي. مراٺا ماءُ کي ’آئي‘، پيءُ کي ’بابا‘ چون ...... اسان ڇو ائين ڪيو؟“

مان ڇا جواب ڏيان؟

اِها وشيه هڪ مذاق ٻڻجي پيئي آهي، سڀني جاتين

سيسرات پريندي هڪ امڙ چيو، ”ادي، ڪنو بہ ڪڙم ۾ سونهي.“

گذريل سال منهنجي ڏنڌي جي چٽاپيٽيءَ کان جليل پڇريل هڪ غيرسنڌيءَ منهنجي دڪان تي پٿربازي ڪئي ۽ جلائڻ جي ڪوشش ڪئي، آخر مون کي هٿ جوڙڻا پيا تہ تنهنجيءَ ايراضيءَ جي گراهڪن کي ڪيسيٽ نہ ڏيندس.

هڪ غيرسنڌيءَ سان ڏند تو ڏجي تہ سؤ جمع تي ٿا وڃن. اسين ڇا ڪريون؟..... ۽ جڏهن سيني پنهنجو هنياءُ هلڪو ڪيو پئي ۽ وايومنڊل ڳوڙهو هو. نيتوءَ پنهنجي ٽن سالن جي ٻار کي چيو پٽ چئہ ’جهوليلعل‘ ۽ هن هبڪندي، شرمائيندي چيو، ’مان سنڌي .....“

بس پوءِ تہ نعرا گونجڻ لڳا، ”جهوليلال بيڙا ئي پار.....“

۽ نيتو مسڪرائڻ لڳي.....

ٻڍي امڙ آسيس ڪندي چيو، ”شل سڀ دک سک جا ساٿي ٿيون. هميشه هڪ ٻئي سان گڏ هجون، سڀ سنڌي گڏ ٿيون، اڪيلائپ جي پاونا هلي وڃي“ جڏهن تہ امڙ پلئہ پائي رهي هئي ۽ سڀ سانت ۾ ويٺي سنڌي امڙ جي دعا، پرارٿنا ۽ پلئہ ٻڌي رهيا هئاسين.

ڪتابن ڏانهن اِشارو ڪندي چيو هنن جي ڪري. پنهنجي لاءِ ۽ توهان سينيِ جي ڪري. هيءَ مسز واڌواڻيِ هنن وڏن ماڻهن جي ڪالونيءَ ۾ چئن مهنن کان رهڻ آئي، جنهن جي پٽيءَ ڪي دل جو دؤرو پيو، ڪو هن ڪي نہ سڃاڻي، ٽيليفون بہ هن وٽ ڪونہ هو..... ڪو مددگار نہ، ٽن ننڍڙن ٻارن جي ماءُ، ڪنهن ڪي نہ سڃاڻي، بروقت ڪنهن جي مدد نہ ملڻ سبب جڏهن سندس پتيِ گذاري ويو تہ چار ڪانڌي ملڻ مشڪل. ٻين ذاتين وارا چون پيا الائي هنن سنڌي سائين ۾ ڪهڙا رواج؟ سو وچ ۾ نہ پيا اچن، درن ۽ درين مان ليئا پائي پيا سس پس ڪن. مسز واڌواڻيءَ ٻڌائڻ شروع ڪيو، ”مان گهڙيءَ گهڙيءَ بيهوش ٿيِ پيئيِ وڃان. ٻار ننڍڙا روئن پيا، اُنهن لاءِ ڪاڏو ڪير رڌي؟ مان پاڻ ئيِ بي حال پيئيِ هئس. امبولنس ڪرڻ کان ڪريا ڪرم تائين نؤڪرن، واچمئن، الائي ڪهڙن ننڍن وڏن ماڻهن ڪي خرچيِ ڏيئيِ ڪم ٿيِ ڪرايو. ڪاش! ڪي پنهنجا هجن ها! ڪو دل وٺي ها! ڪو آٿت ڏئي ها، ڪو ٻارن ڪي ٺارائي ها!“

مٽ مائٽ لڏپلاڻ ۾ هڪ ٻئي کان وڇڙي، ڌرتيءَ ڌڪاڻيل سنڌي اڪيلي هئڻ جو احساس هاڻ شدت سان ڪري رهيا آهن، من جي اڪيلائپ، سنسڪرتيءَ ۽ سنسڪارن جي اڪيلائپ سيني سنڌي ڪي ڏنگي رهي آهي. بس پوءِ قصن پنيان قصا نڪرندا ويا.....

چنرشرنگيءَ واري ايراضيءَ ۾ هڪ بنگلي ۾ سنڌي عورت گذاري وئيِ. ماءُ هئيِ ٻن ٻارن جي. ١٢ سالين جي ڌيءَ پنهنجي مئل ماءُ جي شرير کي هن سنان ڪرايو..... اُها ڇوڪري صدمو برداشت ڪري نہ سگهيِ، دماغي توازن کوهيِ ويٺيِ ۽ ڪيس منووگيان جي ڊاڪٽر جو علاج ڪرائڻو پيو. اِها گهٽنا ٻڌي سينيِ جا منهن لهيِ ويا.

هاڻي ڇا ٿيٽو آهي. مسز مايا منسڪاڻيءَ جي ڇپڻ تي شرارت
پري مرڪ هئي ۽ هڪ هلڪو ٺهڪ ڏيندي، ٺانٺ سان هڪ
پٽيوالي کي گولڊ اسپاٽ جو آرڊر ڏنو ۽ نفرت، حسد ۽ مڪاريءَ
پري نظر سان شريمتي پونم واسواڻيءَ کي نهارڻ لڳي.

پونم گهرايل فائيل ميز تان کنيو. فائيل ٽيبل پنا وري
ٿورا ٺيڪ ڪيا، نرڙ تان پگهر جون آيل بوندون اُگهيائين،
ٿورو ڍڪ پاڻي پي، بي مني اُٿي کڙي ٿي.

هاڻي ڇا ٿيٽو هو. اسٽاف جي هرهڪ ماڻهوءَ کي خبر
هئي، اسان اهو تماشو ور ور ڏسي چُڪا هئاسين. خبر آهي،
پونم جي ڪيبن ۾ وڃڻ سان ئي صاحب تمام زور زور سان
ڳالهائڻ شروع ڪندو. هُن جون نه ٽيبل چڪون ڪڍندو. هن جي
هرهڪ ڪم مان ويڪون ڪڍندو، هن کي دٻ ڪڍندي چوندو،
”اڪر سڌاريو، ائين ٿو لڳي جڻ ته مڇر ٽا اُڏامن. توهين
ڪم ايمانداريءَ سان ۽ من لڳائي ڇو نه ٽا ڪريو؟ سڄو
وقت ميڪ اپ ٺيڪ ڪندي، ڪولڊ ڊرنڪ ۽ گرم پيئندي پيا
وڃايو. گهڻي ڳالهائڻ جي به بُري عادت آهي توهانکي. پوءِ
ڪم ڪيئن ٺيڪ ٿيندو. ڏسو مسز منسڪاڻيءَ کي، محنت جو
مثال آهي ۽ ان ڪري توهان کان جونيئر هوندي پروموشن
مليا اٿس. هُن جي ڪيتري عزت آهي اسٽاف ۾..... وغيره
وغيره.“ ۽ جڏهن هوءَ ڏهون ڏڙڪا ٻُڌي چپ چاپ ٻاهر قدم
وڌائيندي ته باس جو آواز ايندو، ”يارت توهان جهڙن ماڻهن
جي ڪري پُٺتي رهجي ويو آهي.“

اسان مان هر ڪنهن کي خبر هئي ته شريمتي پونم تي لڳايل
هرهڪ الزام غلط هو. هن جي سيني ٽُٽن کي ناڪاري، هن
کي ذليل ڪرڻ جي ناڪام ڪوشش هئي. پر سڀ ڪؤرون جي
ڀريل دربار ۾ دروپديءَ جي بي عزتي ڏسڻ تي هريل جو آهيون. هوءَ
وقت جي پابند، ايماندار، ميڪ اپ کان پري پڃندڙ، موتيءَ جهڙا

هوءَ

پونم واسواڻي ٢٥ سالن جي نوڪريءَ کانپوءِ بہ ڪلارڪ جي ڪُرسيءَ تان رٽائر ڪري رهي هئي جڏهن ڪانئس گهٽ عرصو ڪم ڪندڙ ۽ گهٽ لياقت وارن جي بہ ترقي ٿيندي ويئي.

اسٽاف جي طرفان اڄ پارٽي بہ هئي تہ پريزيڊنٽ بہ. تيج ۽ تپسيا ڪري پونم جو منهن ٻهڪي رهيو هو.

پڇاڙيءَ جي ٻن اکرن ۾ هن صرف ائين چيو، ”هن آفيس مان صبر جو سبق سکيم ۽ پنهنجي ارادي تي اٽل رهڻ سکيس. شڪرگذار آهيان اُنهن آزمودن جي.

باس جي اکين ۾ ڪتي ڳوڙها لڪل هئا ۽ مسز منسکاڻيءَ جو ڪنڌ جهڪيل.

ڳلي ۾ هار پيل، هٿن ۾ گلدستو، چهري تي تيج، ساکيات ديويءَ جيان هوءَ نظر اچي رهي هئي. پٽيوالا اڳتي وڌي ڪيس پيري پوڻ لڳا. هوءَ مرڪندي مشڪندي اکين ۾ آنسون لڪائي ڪميا جي مورتي آفيس مان هلي ويئي.

مان سندس ئي آفيس ۾ هڪ ڪلارڪ هيم ۽ مونکي ياد اچڻ لڳو آفيس جو نظارو.....

”باس توهانکي سڏايو آهي.“

پٽيوالي جي اکين ۾ شرارت هئي ۽ پونم جي اکين ۾ ڊپ. اسان سيني جا بہ ڪن سرلا تي ويا. پونم جا چپ ٿورا ڏڪڻ لڳا.

اسان جي سڄي آفيس جي اسٽاف کي خبر هئي تہ

يا شايد سھڻ شڪتيءَ جو مثال بڻجڻ لاءِ يا شايد ھڪ پاپي ڪُرسيءَ تي وينل پرش کي سندس ڪيل خطا جو احساس ڏيارڻ لاءِ ھوءَ آئي ھئي. خبر نہ پئي پوي.

بس ان ڏينھن کان ان شرارت جو سلسلو شروع ٿيو، ھن مان ۽ ھن جي ڪم مان وڏون ڪڍڻ جو.

اسان جي اسٽاف ۾ مسز منسڪاڻيءَ کي اُن گھٽنا ڪانپوءِ تمام گھڻي اھميت وڌي ويئي. ھوءَ پونم کان تمام پوءِ اسٽاف ۾ شريڪ ٿي ھئي. پر ھن کي پروموشن ملندا ويا. ھن جي شرارت ۽ شوخي وڌندي ويئي. ھوءَ ھر اُن موقعي جي تلاش ۾ رھندي ھئي تہ ڪيئن بہ پونم جي بي عزتي ٿيندي رھي، جيئن سندس اھم کي سنتوش ملي. افسوس! ائين چو زالون ئي زالن کي ڪيرائين! آد کان اھو سلسلو ڪڏھن نہ بدليو آھي، نہ بدلجڻ جو ڪو آثار نظر ٿو اچي.

مان من ئي من ۾ شيلا منسڪاڻيءَ کي نفرت ڪرڻ لڳو ھوس، چرترھيڻ ناري ھڪ بي داغ، پوتر استريءَ کي ڪيئن نہ ستائي ۽ اپمانت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آھي. سچ چيو آھي ڪنھن تہ ھرڪنھن جي زندگيءَ جا ملھہ الڳہ آھن. گڻ ھيڻ ۽ چرترھيڻ شيلا پد ۽ پئسو ماڻي رھي ھئي ۽ آفيس ۽ باس تي راڄ ڪري رھي ھئي ۽ مِني سڀاجھي پونم چپ چاپ پنھنجي نہ ڪيل ڏوھہ جي سزا ڀوڳي رھي ھئي.

ھيءُ سڀ ڪجھہ ڪيستائين ھلندو؟ ڇا پونم ھيءَ بي انصافي ڏسي ٿڪجي شيلا بڻجندي؟ يا..... ساڳئي رستي تي ھلندي رھندي ؟؟

وقت گذرندو ويو. ۽ اڄ ھوءَ ھن آفيس مان رٽائر ڪري ويئي. ٿورن ڏينھن ڪانپوءِ مان بہ آفيس مان رٽائر ٿيڻ وارو ھوس، پر ڪانئس وڌي عھدي تان. مان سندس خالي ڪرسيءَ طرف ڏسڻ لڳم.

اکر، ڪم صاف سُٺو، تمام سندر ۽ اوچ سيرت واري، گهڻ ڳالهائيندڙ هئي. اسٽاف ۾ گهٽي ۾ گهٽو ڪم هوءَ ئي ڪندي هئي. باقي اسان مان گهڻي ڀاڱي وقت وڃائو هئا ۽ هن جي ڪم ڪرڻ جي لڳن ڏسي شرمندا پيا ٿيندا هئاسين.

سال اڳ اسانجو 'باس' هن جي ڪم ڪرڻ جي لڳن ۽ طريقي کي، فضيلت ۽ سياوَ کي ساراهيندو هو. هڪ ننڍو پروموشن به کيس مليو. اسٽاف به خوش ٿيو ته ڪنهن لائق ۽ صحيح انسان جي ڪم جو قدر ٿيو. هوءَ بيحد سندر، سڀاجهي، فضيلتمند ۽ پُرڪشش شخصيت جي مالڪڻ هئي، پر مغرور نه هئي.

اسين آفيس ۾ ڪم ڪندڙ مرد هن جي صرف جسماني سندرتا جي ساراهه نه ڪندا هئاسين پر هُن جي مؤجودگيءَ ۾ فاحش خيال ايندا به نه هئا. نوراني تيج، پوڄڻ جهڙي هئي هوءَ، روحاني پوترتا هئي هن ۾.

ڪجهه مهنا اڳُ هڪ منحوس گهٽنا ٿي هئي. اسان به ٿي ڄڻا، آفيس ۾ اوَرٽائيم ڪري رهيا هئاسين. پٽيوالو آيو ۽ مسز واسواڻيءَ کي ڪجهه چئي هليو ويو. هن هڪ فائيل هٿ ۾ کنيو ۽ باس جي روم ۾ وئي. پر ٿوري وقت کانپوءِ ڪيبن مان هڪ آواز آيو جو چماٽ جو پئي لڳو. ڪجهه سيڪنڊن لاءِ سناٽو ڇانئجي ويو. آفيس مان پونم ٻاهر نڪتي، اکيون ٻاڙهيون، وار ٿورا ڊنل، شڪل تمام غصي ۾ ٻاڙهي، مونکي ته ساکيات درگا پيئي لڳي. هوءَ سڌو ئي آفيس جي دروازي کان ٻاهر نڪري ويئي.

هفتو کن هوءَ نه آئي. اسان سمجهو نؤڪري ڇڏي ڏني اٿائين. پر جنهن ڏينهن هوءَ آئي، هوءَ بلڪل بدليل هئي، چهرو زرد، اُداس، اُداس. اسان مان ڪنهن جي به همت نه ٿي ته هن کان ڪجهه پڇون. ائين پئي لڳو ته هوءَ آئي آهي ڪنهن مجبوريءَ کان، شايد روزي روٽيءَ جي چڪر ۾

جو اهو ڪتاب نہ پڙهيو آهي. خوب ساراهہ بذي اٿم.'' مون اڪيون هيٺ ڪري شڪريہ بجا آندا. ''شايد Introvert آهيو؟ يا لڄارا؟ يا تنهائي پسند؟ هميشه ڪنڌ ۾ چپ چاپ وينا هوندا آهيو. شايد گهرو سوچيو ٿا، جو انعامن پنيان انعام پيا کٽندا وڃو.'' مان الائي ڇو ڪجهہ بہ ڳالهائي نہ پيو سگهان، صرف چهري تي بس خوشگوار ياوَ هئا اها پڪ هيم. هن اڃان ڳالهائڻ جو سلسلو وڌايو، ''مسٽر ديپڪ، مون توهان جا سڀ ڪتاب گهڻو ڪري پڙهيا آهن. پنهنجو لکيل رباعين جو ڪتاب ضروري ڏجو'' چئي هوءَ اڳتي وڌي ويئي، سندس پنهنجائپ منهنجي من کي ياڻجي ويئي.

مان پاڻ کي خوشنصيب سمجهڻ لڳس. يار، دوست حسد ۽ حسرت جي نگاهہ سان ڏسڻ لڳا. منهنجي سوچ جو سلسلو شروع ٿي ويو. ضرور هوءَ بہ مون طرف ايترو ڌيان ڏيندي هوندي، تڏهن تہ اڳين وهنوار ڪيائين جڏهن تہ سالن کان نہ.... نہ صدين کان سڃاڻي. منهنجو تن من رومانس ۽ رومانچ سان پرجي ويو.

ڇهين مهني ڪانپوءِ وري هڪ مشاعرو هو. مان اڄ خوب سني نموني سان تيار ٿيڻ لڳس. نهرو ڪڙتو، پاجامو، جئڪيٽ ۽ شاعرن واري شال بہ ڪلهي تي لٽڪايم. گهرواريءَ کان لڪائي پهريون دفعو پائوڊر جو پف بہ لڳايم. مان پنهنجو پاڻ کي بہ وڻڻ لڳس. پنهنجي لکيل 'رباعي' مجموع کي بہ سهڻو ڪور لڳايم. اندر هڪ گلاب جو گُل بہ وجهي ڇڏيم. سنڌيا کي ڏيڻو هو. ڪيئن ڪتاب پيش ڪندس، ان جي ريهرسل بہ آئيني سامهون بہ ٽي دفعا ڪري ڇڏي. چهري جا ايڪسپريشنس بہ ناهيم تہ جيئن وڌيڪ سندر لڳان.

منچ تي جڏهن تہ سنڌيا ڇانئي پئي هئي..... اڄ هوءَ هڪ شرنگارڪ ڪوتا، ترنم ۾ گنگنائي رهي هئي. 'برسات' تي لکيل هڪ گيت هو، سندس اندازي بيان تي گهٽا قربان ٿي

رشنا

مان هن کي ڏسندو ئي رهيس. ڇا پڙهي رهي هئي؟ مونکي ڪٿي هوش؟ عجيب حالت هئي دل جي، چپ خشڪ، اکيون بس! هن کي ئي تڪي رهيون هيون. الا! غضب جي ڪشش هئي هن جي آواز ۾، عجيب دلڪش هئي هن جي مرڪ ۾. جتي بہ ڪٿان خبر پوندي هئي، مشاعري ۾ سنڌيا بهرو وٺي رهي آهي، بس مان وڃي حاضرينن ۾ شامل ٿي ويندو هوس.

سنڌيا سان هم ڪلام ٿيڻ مونکي بيحد ڏکيو ڪم لڳندو هو. غزل پڙهڻ کانپوءِ هوءَ پنهنجو پاڻ ۾ ئي گم ٿي ويندي هئي. آس پاس جي وايومنڊل کان گهٽو ڪري بي نياز. جڏهن سڀ سندس فن ۽ سونهن جي ساراه ڪندا هئا، هن جون نگاهون الائي ڪٿي هونديون هيون، ڪنهن تي هونديون هيون، خبر نہ پوندي هئي. پر سندس منهن تي هڪ مُرڪ ضرور هوندي هئي تنهن ڪري سيني کي تسلي هوندي هئي تہ ناشڪري ڪانهي. هيتري ساراهہ ڪرڻ تي هوءَ احسانمندگيءَ جو احساس ڏياريندي هئي، هڪ منري مرڪ سان جا پنهنجائپ ۽ پيار سان ڀريل هوندي هئي.

مشاعري ختم ٿيڻ کانپوءِ سڀ پنهنجين ڳالهين ۾ پورا هئا. ڪو ساراهي رهيو هو ڪنهن کي، ڪو گلا ڪري رهيو هو.

اڙي باپ ري!! هوءَ تہ مون طرف اچي رهي هئي. منهنجي دل جي ڌڙڪڻ تيز ٿي رهي هئي. ”نمستي“ سنڌيا ڪئي. ”واڌايون هجن توهانکي“ مان واتڙو ٿي ڏانهنس نهارڻ لڳس. ”انعام ملڻ لاءِ واڌايون ٿي ڏيانوَ.“ مان توهانجي ’رباعين‘

توهانکي لاهيان يا گهر تائين ڇڏيان. توهانجي گهروارن جو سياءُ مونکي نہ خبر نہ آهي، نہ توهان ٻڌايو.“

هن بهادريءَ ۽ بيباڪيءَ سان چيو، ”اصل گهر هيئان وني هلو ۽ گهر ۾ ڇڏيو. ڇا هڪ ڇانهہ جو ڪوپ بہ نہ پيئندا؟“

مان من ئي من ۾ ڪڇيون هڻڻ لڳس ۽ منهنجي همٿ وڌي ويئي. لهڻ وقت ڪيس پٽڪندي چيم، ”توهان نهايت ئي خوبصورت آهيو.“ هن مسڪرايو ۽ ٿئنڪس ميجي ۽ ڳالهہ بدلائيندي چيائين، ”گهر هلو، منهنجا گهروارا توهان سان گڏجي پڪ خوش ٿيندا.“

مون هلڪو ٽهڪ ڏيندي چيو، ”ٻئي دفعي.“

هڪ ٻن ڏينهن ڪانپوءِ مان بہ پنهنجي شهر لاءِ روانو ٿيس گهرواريءَ سميت. خيالن ۽ خوابن ۾ نہ سنڌيا هئي. اٺن - ڏهن ڏينهن ڪانپوءِ ٽپال ۾ هڪ وڏو رنگين لفافو آيو. هٿ ۾ ڪنيم. وزندار هو. رنگين خوبصورت لفافي تي رنگين پين سان ائڊريس لکيل، لکاوت سڃاڻي نہ سگهيس. پنيان بہ لفافي جي ائڊريس لکيل ڪونہ هئي. ڪمري اندر وڃي پنهنجي لکڻ واري ميز تي ويٺم، در بيڪڙي ڇڏيم. لفافي کولڻ سان ئي نهايت ئي سندر رنگہ جا پنا ۸-۱۰ نکري آيا. اکر سهڻا نہ هئا، پر اندر..... ڳالهيون ۽ احوال نهايت ئي دلڪش ۽ خوبصورت هو. سنڌيا خط لکيو هو.....

منهنجين لکڻين تي سندس تاثرات هئا. سندس چهرو اکين اڳيان پئي ڦرڻيو. سندس منڙيون لاتيون، سندس ساراهہ، هڪ هڪ لفظ هن پڙهيو هو، منهنجن ڪتابن جو، ۽ سمجهو بہ هو. هن منهنجين ڪهاڻين جي ڪردارن سان سرگوشيون ڪيون هيون. ڪيس منهنجي ٻولي بيحد وڻي هئي. غزل ۽ نظم ياد ڪرڻ لڳي هئي، هڪ ڪلاڪار کي ٻيو ڇا گهرجي،

رهيا هئا. هن گلابي ڪپڙا پاتا هئا، ۽ مون هن کي تخلص ڏنو 'گلابي'، ڇاڪاڻ جو سندس ڳل، چپ، ڊريس ڇڻ ته هڪ گلاب جو گل ٿي لڳي رهيا هئا، هلڪي پگهر جون شبنمي بوندون سندس سونهن کي سرس ڪري رهيون هيون. مون دستور موجب هڪ خشڪ ۽ نيرس ڪوتا پڙهي ۽ وڃي ڪنڊ ۾ ويهي رهيس. مان لکڻ ۾ ماهر هوس پر پڙهڻ جو اندازي بيان نه هو.

جيئن ئي مشاعرو ختم ٿيو، مان تمام تکڙو ٻيڙ کي چيريندو وڃي گيٽ اڳيان بيٺم، ڇڻ ته دڳ جهلي، جتان هوءَ پڪ لنگهندي هئي. مون سنڌيا کي ڏسي ''هيلو'' ڪئي ۽ هن به جواب ڏنو. کيس ڪتاب ڏيندي هڪدم چيم، ''هلو ڪٿي چانهه ته پيئون.''

سنڌيا ٿوري ڇڻ ته منجهي پر پوءِ هامي ڀريائين. سندس چهري تي گلال ڇانيل هو.

هڪ وچولي هوٽل ڏسي، مان اندر گهڙيس. هوءَ به آئي. چانهه پيتيسين. ڪا به وشيه مونکي ته ڳالهائڻ لاءِ نه پيئي سمجهه ۾ اچي ۽ هوءَ به الائي ڇو خاموش هئي، مونکي ته سندس جهرڪيءَ واري چهچهه ياد هئي. چانهه جو سلسلو پورو ٿيو. ''مان توهانکي گهر ڇڏي سگهان ٿو؟'' ''ڇو نه؟'' هن وراڻيو.

اسڪوٽر تي هوءَ هميشه وانگر گم سم ويٺي هئي، پنهنجو پاڻ ۾ پوري، پاڻ کي بلڪل سهيڙي ۽ سنڀالي. ڪنهن به وقت بريڪ لڳائڻ وقت هوءَ مونکي نه ڇنبڙي. پر ايتري قدر جو سندس ڇهاءَ کان به محروم رهيس. مونکي چڙ اچڻ لڳي. هيءَ نه بي جان بُت آهي. خير مون ئي ڳالهائڻ شروع ڪيو، ''ڪيئن لڳو مشاعرو؟'' هوءَ پنهنجو رايو ٻڌائيندي رهي، مان سندس آواز جي جادوءَ ۾ وري کوهجي ويس. سندس گهر ويجهو اچي رهيو آهي هن چيو. مان کيس پرکڻ لاءِ چيو، ''هتي

هٿ ڪڇيا ۽ ڪيس پاڪر ۾ پرڻ جي ڪوشش ڪئي. هڪ پل لاءِ هوءَ هيسيل هرڻي بڻجي، مونکان پاڻ ڇڏائي ڇالنگ لڳائي، پري ٿي بيٺي. مان آزيون نيزاريون ڪرڻ لڳس، ”مان توکي بيحد پيار ڪندو آهيان سنڌيا، ڳذريل ڇئن پنجن سالن کان ۽ تون به بيحد مونکي چاهيندي آهين. من سان من، آتما سان آتما ڳنڍيل آهي، باقي شرير جي دوري ڇو؟“

هن آڱر جو اِشارو ڪندي ٽانڊن جيان ٻرندڙ اکين سان چيو، ”خبردار! جو اڳيان وڌيا آهيو، مان توهانجي رچنائن، لکڻين جي پرستار آهيان. منهنجي من ۾ توهانجي خلقيل ڪردارن لاءِ پيار ۽ همدردي ۽ عزت آهي ۽ ساٿي اديب سان ’ڪجهه‘ ويچار ونڊي پاڻ کي بهترين بڻائڻ جي اِڇا آهي. من جو رشتو، دوستي، ساٿڙپ ڇا صرف پنهنجي هم جنس سان ئي ٿي سگهي ٿو؟ ڇا اِستري پرش جي وچ ۾ من ۽ خيالن جا رشتا ممڪن نه آهن؟ اِستري ڇا صرف هڪ شرير آهي؟“

مون هوش وڃائي ڇڏيا هئا، حواسن منهنجو عقل ۽ ضمير کسي ورتو هو. ”شرير ڪانسواءِ ڪهڙو پيار؟ تو چيو تون مونکي پائنيندي آهين، باقي ڇو گهر ۾ سڏايو تو؟ ڇو اڪيلائپ ۾ ڳڏينءَ؟ شرم نه ڪر، مڪر به نه ڪر. تون ماڊرن آهين، اهو سڀ ڪجهه هلي.“ مان متوالن جيان ڪيس ڇڪڻ لڳس ۽ هن مونکي زور سان ڌڪو ڏنو ۽ پاڻ ڇڏائي پري ٿي بيٺي. هٿ ۾ هڪ وزندار ڳورو پيپر ويٽ کڻي ورتائين ۽ اولاريندي چيائين، ”هاڻ نزديڪ آيا ته مان توهانجو خون ڪري ڇڏينديس.“ اسان ٻئي سهڪي رهيا هئاسين. سندس اِها ڌمڪي ۽ ساڪيات دُرگا جهڙو ڀيانڪ روپ، هٿ ۾ پيپر ويٽ ڏسي مان دهلجي ويس ۽ چپ ڪري، هارايل مان ويهي رهيس.

هٿ ۾ سندس پيپر ويٽ به هو، پر ٻئي هٿ سان هن به گلاس پاڻيءَ جا پريا، هڪ مونکي ڏنو ۽ هڪ پاڻ ۽ صوفا

چئِي باءِ باءِ ڪري هليا ويا.

ڪمري ۾ سانت ٿي ويئِي ۽ سڄي گهر ۾ اسان ٻئي اڪيلا هئاسين. هاڻ منهنجو وري ڏيان وڃِي هن ۾ ڪپيو. هن دستوري حال احوال پڇيو ۽ پوءِ چيائين، ”هلو ته مان توهانکي پنهنجو گهر ڏيکاريان. هت مان لکندي آهيان، هت مان پڙهندي آهيان. هيءَ منهنجي ڪتابن جي لئبرري، هتي مون فلاڻي رچنا لکي. هيءُ مجسمو مونکي بيحد وڻندو آهي. هيءَ منهنجي ستار، هي هارمونيم. هي منهنجا ڪئسيٽ، هيءُ منهنجي ڌيءُ، هيءُ منهنجي پُٽ جا ڪئسيٽ. هي تمام جهونبن فلمن جا منهنجي گهوٽ جا. اسان چئني جون پسنديون الڳ الڳ آهن. ڳائڻ ۽ گيتن جي باري ۾“ ۽ هوءَ ٻارن وانگر ڪلڻ لڳِي. سندس هڪ هٿ بلڪل منهنجي هٿ جي ويجهو هو، هوءَ سموري بلڪل منهنجي ويجهو هئِي ۽ مون سندس هٿ پڪڙي ورتو، ”تمام ننڍڙا، ڪومل ۽ سندر آهن تنهنجا هٿ، گهر جو ڪم ڪرڻ ڪانپوءِ به کهرا ڇو نه ٿيا آهن؟“ هن پنهنجو نرمائيءَ سان هٿ ڇڏايو ۽ چيائين، ”توهان حال ۾ ويهو، مان چانهه ناهي ٿي اچان“ ۽ هال ۾ ويهاري، هڪ فائيل منهنجي هٿن ۾ ڏيئِي ويئِي، جنهن ۾ سندس رچنائون هيون ۽ مونکي پڙهڻ جي تاڪيد ڪري ويئِي.

منهنجو سمورو ڏيان سندس آهٽ، سندس شرير جي وڙوڪڙن، سندس سهڻن پيرن، خماريل اکين، مدهوش ڪندڙ آواز ۾ ٿي اٽڪيل هو. سندس ڏنل فائيل کولڻ تي به دل نه پيئِي ٿئي. هوءِ چانهه کڻي آئِي ۽ پرسان ويهندي چيائين، ”ڪيئن لڳيون منهنجيون رچنائون؟“ مون هڪ نظم ڏيکاريندي چيو، ”هيءَ پڙهي ٻڌاءِ“ هن پڙهڻ شروع ڪيو، هوءَ جڻ ته پنهنجو پاڻ ۾ ئِي پوري هئِي. گهر جو سناٽو، هن جو گهرو منو آواز ۽ سندس شرير جي خوشبوءِ مونکي ٻانورو بڻائي ڇڏيو ۽ منهنجا

تنهنجا نصيب کليا

آخر هن کهڙو قصور ڪيو آهي؟ قسمت جو وير هن سان ئي ڇو هئو؟ هن ڪنهن جو ڇا بگاڙيو آهي؟ هن ڪنهنکي رنجايو آهي؟ ڏکايو آهي؟ گهر ڦٽايو آهي؟ ڪنهن جو برو چاهيو آهي؟ پوءِ هيءَ مصيبت جا پهاڙ هن مٿان ڇو پيا ڪرن؟ هوءَ جڏهن کان ڪجهہ سمجهڻ لائق ٿي آهي هن سکہ نہ ڏٺا آهن، آخر ائين ڇو ٿيو هن سان؟

هوءَ پنهنجي گهر ۾ سيني ٻارن کان پهرين ڄائي، ڏيءُ هوندي بہ هن جو سواڳت ڪيو ويو. ڏاڏيءَ، پڦيءَ ۽ چاچيءَ خوب خوشيون ملهايون.

رجنيءَ کي ائين لڳو تہ سڀ کان سٺو هو سندس ننڍپڻ، پيار ۽ قرب جي ڇايا ۾ ڏاڏيءَ جون آڪاٽيون، پڦيءَ جو پيار، چاچيءَ جو موهہ، پر هي ڇا؟ ٻئين سال ديپڪ، ٽئين سال لتا، چوٿين سال جوتي، پنجين، ڇهين ۽ ستين سال رميش، هريش ۽ انيتا! ۽ اُن ڪانپوءِ بہ، چار ٻار ٻيا بہ جي ڏٺيءَ در پهچي ويا. ڏسندي ڏسندي هوءَ ڪٽ تان لاهي پٽ تي سمهاري ويئي ۽ پٽ ڪانپوءِ ڪٽ هيٺان.

ستين سالين جي عمر ۾ ڄڻ تہ هوءَ ٻن ٽن ٻارن جي ماءُ بڻجي ويئي. راند ڪرائڻ، ڇانهہ پيئارڻ، ڪپڙا مٽائڻ هن جو ننڍپڻ تہ تمام ننڍو ٿي ويو. ’تون سيني کان وڏي آهين. هروقت اُهي اکر ٻڌڻ سان ٻي خبريءَ ۾ هوءَ جبل جيڏي وڏي ٿي ويئي.

گهر مان خوشي ڄڻ موڪلائي ويئي. ڪمائي نہ وڏي گهر

تي ٽيڪ ڏيئي ويهي رهي. منهنجي اهڙي نيچ هلت تي ٻه سندس مهمانوازي ۽ من جا سنسڪار ڏسي مان پنهنجي من ۾ شرمندو ٿي رهيو هوس ۽ سندس بچاءَ جي ڊال پيپر ويٽ کي ڏسي رهيو هوس. ڪمري ۾ سهڪيل ساهه ڪانسواءِ سناٽو هو. هوءَ ٻه هلڪا هلڪا ڍُڪ پاڻيءَ جا پي رهي هئي ۽ مان ٻه. اوچتو در کڙڪو ٿيو. سنڌيا پنهنجا وار ٺيڪ ڪيا. مُنهن جا ڀاوَ بدلائڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ دروازو کوليو. هڪ ڊگهو، سانورو، وچولي عمر جو پرش اندر داخل ٿيو، ”هيلو مسٽر ..... دير سان ته نه آيو آهيان؟ منهنجي پتني سنڌيا توهانجي لکڻين جي پرستار آهي. مونکي ٻه توهانجيون ٻه-ٽي ڪهاڻيون پڙهي ٻڌايون اٿائين. واه صاحب! مزو اچي ويو توهان سان گڏجي.“ ”بيوي جي دير ته نه ٿي؟ ڏسو پورا اڍائي ڪلاڪ اڳ دڪان بند ڪري بندو حاضر ٿيو آهي. توهان کي هي شهر گهمائڻ لاءِ، ڪار حاضر آهي ۽ هڪ سٺي هوٽل ۾ ٽيبل ٻه رزرو ڪرائي ڇڏيم، ڀائي، هوم منسٽر جو آرڊر ڪيئن ٽاربو؟“ مسڪرائيندي هٿ ملائيندي مونسان ۽ مسڪرائيندي پتنيءَ ڏانهن نهاريو. مان پنهنجي زخميل ضمير، تڙڦندڙ اهم ۽ صاف دل سنڌيا جي پتيءَ کي نهارڻ لڳس. سنڌيا اندر تيار ٿيڻ لاءِ هلي ويئي. سنڌيا جي گهوٽ ساراهيندي چيو، ”سائين توهانجا ڪردار، جي توهان ڪهاڻين ۾ خلقيندا آهيو تمام مهان عام ماڻهن کان عظيم هوندا آهن.“ مون ڪنڌ سان ’ها‘ ڪئي ۽ پنهنجي نئين ڪهاڻيءَ جي نائڪا ’سنڌيا‘ جي باري ۾ سوچڻ لڳس. هن جي مهانتا، مون ۾ ٻه سندس لاءِ مهانتا جي ڀاونا سان ڀري ڇڏيو ۽ مون ۾ ٻه عظمت جو احساس ڀريو، ڪرڻ کان بچايو.

۽ ڪو ڪم بہ نہ ڪنديون هيون. مان ئي تہ هڪ ڪمائيندڙ هئس، مون اِنڪار ڪيو.

دادا جا ڀاڳ وڏا هئا، جو پڦيءَ ڪنهن سڄڻ جي مدد سان، ٽنهي ڌيئرن جي شادي ڪرائي ڇڏي. ڇوڪرا دال مانيءَ وارا هئا، سو منهنجيون ڀينرون پرڻجي ويون. ننڍي ۾ ننڍي انيتا جي بہ شادي ٿي وئي. مان هاڻي ٣٢ سالن جي هئس.

ڀينرون گهوٽن سان گڏ ايندليون هيون. فخر سان، ڪائي پيءِ، گهر گندو ۽ باسڻن جو ڍڳ ڇڏي، ٢٥-٥٠ پاپيءَ جي هٿ ۾ ڏيئي ويندليون هيون. پاپيءَ جي طبيعت خراب تہ رهندي هئي، ڪم ڏسي اڃان وڌيڪ خراب ٿي ويندي هئس. مان ئي باسڻن جي ڍڳن کي صاف ڪرڻ ۾ لڳي ويندي هئس. انگہ انگہ ڏکڻ لڳندو هئو. من جليل، آتما اُداس، شرير هڏائون، وڌندڙ عمر سان سياؤ بہ چڙچڙو ٿيندو پيو وڃي!

مان ڪٿي غلط هئس؟ دادا پاپيءَ جو ڏکہ ونڊڻ پئي چاهيم، بوجهہ هلڪو ڪرڻ پئي چاهيم. آخر مون چئي ڏنو، ”پاپي، مونکي بہ شادي ڪرايو.“ گهر ۾ ڄڻ بم ڦاٽو. بي شرم، بي غيرت، الائي ڇا ڇا دادا چيو. پاپيءَ پونڊو ڏيندي چيو، ”اڳہ ڪٿي هئينءَ؟ ڀينرن سان ڀيئي ريس ڪرين. هاڻ ڇا ڪريون؟“

پڦيءَ جي ڪن تي اها ڳالهہ پيئي، هن هٿ پير هلايا. پر ڪچو ڪنوارو هيڏي وڏي عمر جو ڪٿان ملي؟ منهنجو بہ ڇريو ضد، ٻارن وارو نہ ڪپي. سڀ حيران ۽ پريشان. آخر پمپريءَ جي هڪ شادي ڪرائڻ واريءَ ڳولهي لڌو منهنجيءَ عمر جيترو. هو ٻنان ماءُ پيءُ جي هو. ٩٠٠ روپيہ پگهار هئس. ڪنهن هوٽل ۾ مئنيجر جي نوڪري ڪندو هو. مون ها ڪئي.

شاديءَ کانپوءِ مون نوڪري ڇڏي ڏني. ديپڪ ڪمائيندو هو، مان ٺاٺ سان گهر جو ڪم ڪندي هيس. هڪ ڪمري واريءَ گرهستيءَ مان پاڻ کي راڻي سمجهندي هئس. باسڻ

جا ياتي ويا وڌندا. پڦيءَ پڙهڻ سان گڏ ننڍي وڏي نؤڪري شروع ڪئي.

رجنيءَ کي ياد اچڻ لڳو پڦيءَ ڪيتري ڪوشش ڪئي تہ سڀ ٻار پڙهن پر سڀ ئي ننڍڙا ڇوڪرا هوٽل تي، نؤڪرن وانگر ڪم ڪري ڪجهہ پئسا هٿ ڪري سئنيما جو شونق پورو ڪرڻ لڳا ۽ اسڪول وڃڻ تي دل نہ ٿين.

گهر ۾ سڀ کان وڏيڪ پڙهيل مان ئي هئس. پڦيءَ جي پيار، مار جي ڪري مئٽرڪ پاس ڪئي.

مونکي ڪنهن دوڪان تي سيلس گرل جي نؤڪري ملي ويئي.

گهر جو خرچ ويو وڌندو، پر دادا جي ڪمائي نہ وڌي، پاڻ رستو وڌائڻ جي حڪم تي دوڪان جو اڌ بہ ڪٽجي ويو، هوٽل بدلجي، ننڍو چانهہ جو اسٽال ٿي ويو. ٻائر ٻريءَ سنگت ۾ ڦاسندا ويا. ٿي پينرون ايتريون تہ قد بت ۾ وڌنديون ويون جو دادا انهن کي ڏسي اکيون هيٺ ڪري ڇڏيندو هو. اهو شايد قدرت جو ڪمال آهي تہ غريبن جو ڌيئر الائي ڇو، عقل، بدن، سيني طريقن سان تمام وڏيون ٿي ويندون آهن، جنهن عمر ۾ شاهوڪارن جون ڌيئر اجا ٻيبي چوائين!

پينرن حالتن سان الائي، ڪيئن پاڻ سان نهڪائي ڇڏيو. دادا، هنن کان سوال ڪرڻ ئي ڇڏي ڏنا هئا.

ڪپڙا، دوا درمل، گهر ۾ ڪا نئين شيءَ ڪيئن ٿي اچي؟ ڪير اهڙن سوالن جي جوابن جي همٿ ڪري. مان تہ صفا پيسجي ويس، زندگيءَ سان الائي ڪهڙا ناهہ ڪرڻا پيا.

منهنجي عمر وڌڻ لڳي. ڏاڏيءَ ۽ پڦيءَ کي چنتا لڳي. پڦيءَ صاف صفا شاديءَ لاءِ پڇيو. دادا ۽ ڀاڀي اُٿي ويا. مان ڪيئن ها ڪريان؟ گهر ۾ جا ٿوري گهٽي آمدني مان آڻيندي هئس، سا بہ بند ڪيان؟ ٻيون پينرون تہ پڙهيون ئي نہ،

ڏجي ؟

رجنيءَ سيني جي همت ٻڌائڻ تي وري ان دڪاندار وٽ ويئي. نوڪري ملي ويس. ساڳي ئي ٨٠٠ روپيه پگهار. هاڻ هن جون جوابداريون اڳي کان تمام وڌيل هيون. ٻه ٻار، ان جون جوابداريون، شرابيءَ جي خدمت ڪرڻ، پنهنجي سپنن جو اهڙو انت ٿيندو ڏسي هوءَ چڪناچور ٿي پيئي، هڪ زنده لاش. پيئرن جو نصيب ڏسي، جيڪو هن قدم کنيو، ڇا مليو کيس؟ آرام ۽ آسائش هن جي نصيب ۾ ڪٿي؟

سڪل ڏٻرو شرير، سخت محنت دڪان تي ۽ مڪان تي. هن جي گهوٽ جو روز شراب پي، شراب نه پيئڻ جو قسم کائڻ. روز روئڻ، پاسي واري ريل جي پٽي ڏانهن ڀڄڻ، سلسلو هلندو رهيو ۽ ڪمال آهي هوءَ زنده رهي.

آخر جيري جي صفا خراب ٿيڻ ڪري ۽ لڳاتار شراب پيئڻ جي ڪري ديپڪ هن دنيا مان لاڏاڻو ڪري ويو، ٻه ٻار ۽ ان جي جوابداري ۽ قرض رجنيءَ کي ڏيئي. رجنيءَ کي سمجهه ۾ نه پيو اچي هوءَ ڇا ڪري؟ روئي ان شخص لاءِ، جنهن کي خبر هئي ته هوُ دنيا ۾ ٿورو ئي زنده رهڻو هو ۽ شادي ڪري، ٻه ٻار، ذلت، دماغي پريشاني، بدنامي ڏيئي، پاڻ سيني جوابدارين کان مڪت ٿي هلي ويو. ڪلي، خوش ٿي ته هڪ بوجهه کان هوءَ مڪت ٿي ويئي؟ سماج؟؟ تنهن کان خاموش رهڻ ئي بهتر. پر اُن خاموشيءَ کيس پٿر بڻائي ڇڏيو.

ڇا ڪنهن اِنسان لاءِ وڌاتا ايتري ڪنجوسي ڪندو آهي جو هن جا ننڍڙا سپنا، هڪ ننڍڙو ڪمرو، ٻارن جا ٽهڪ، پتيءَ جو پيار ۽ بس اهو به پورو نه ٿئي؟

ها ننڍي هوندي کان دکن جي ڏيڻ ۾ قاتل رجني جيڪو قدم پيئي کٽي ڦاسجندي پيئي وڃي.

چمڪائي ڇڏيا، ڪاڏو ايترو سوادي ناهيندي هئس جو ديپڪ آڳريون به چٽي ڇڏيندو هو. پنهنجي وت آهر ديپڪ لاءِ مون سرڳ ڌرتيءَ تي لاٿو. راجا راڻيءَ جي ڪهاڻيءَ ۾ هڪ راجڪمار جي ڪمي هئي، سو به اچي ويو. راجڪماري به اچي ويئي.

انهن ٻن ٻارن جي دنيا ۾ اچڻ ۽ ڇهن سالن جي عرصي ۾ رجنيءَ کي خبر پئجي چڪي ته ديپڪ پڪو پياڪ هوندو هو. شاديءَ کان اڳ يارن دوستن، مٽن-مائٽن جي سمجهائڻ تي، شادي ڪري گرهستي ناهڻ لاءِ هن ٿوري وقت لاءِ شراب کي ڇڏيو هو ته شادي به ٿي، ٻار به ڄائو، هاڻ رجني ڪيڏانهن ويندي؟ ڦاٽي ري ڦاٽي! رجني سوچيو ڦاٽي آهيان ته ڦٽڪڻ کهڙو؟ بهادري ڏيکارين، هن آزي نيزاري ڪري پهرين ڪيس گهر ۾ مقرر ٽيل شراب پيئڻ جي اجازت ڏني. پر شرابي ڪٿي ٿو پاڻ لاءِ حدون ناهي. حد ڪاٽي بيحد تي وڃڻ ته هن جي فطرت هئي.

ديپڪ جي صحت جڏي ٿيندي ويئي. ايڪسري ڪرائڻ سان خبر پيئي ته سندس آنڊا، جيرا، ٻڪيون خراب ٿي چڪا هئا. هن جو جڏهن متو ڦرندو هو، يڪدم پاسي واريءَ گٽيءَ ۾ وڃي بنيءَ جو قاتل شراب پي متوالو ٿي، سڄي رات ٻڙ ٻڙ ڪندو رهندو هو. هوءَ ڪيس ڪڏن مان، گٽرن مان، گٽن مان ڪٽي يا ڪٽائي گهر ۾ آڻڻ لڳي.

ديپڪ جو ڪم تي وڃڻ بند ٿي ويو هو. گهر ۾ غريبيءَ جو مرض ڦهلجي ويو. ڇهن سالن اندر جوڙيل هڪ هڪ سامان وڪامندو ويو.

هِن هُن اڳيان هٿ ٽنگيندي غيرتمند رجني ضمير اڳيان جهڪندي ويئي. شرمندي ٿيندي ويئي. سڀ سمجهي ويا شرابيءَ جي گهر جو انت ڪهڙو ٿيندو! قرض ڪنهن کي ڏجي؟ هيءُ قرض ته نه دان ڏيڻ ٿيو جو واپس نه ملڻو آهي. دان ڪيستائين

جي ٽيِ ويو هو، هن لاءِ.

هن جو ڪمزور شرير ڪم جي وڌڻ، جوابداريءَ جي وڌڻ ڪري سٺ ئي جهلي نه پيو سگهي. ڪنگهه، بخار، گهٽ ڪاڌو، سڄو بدن پيو ڏک ڏڪندو هئس. مٿو پيو ڦرندو هوس، شڪل پوائتي ٿيندي پيئي وڃيس. آخر هن، هن جي چوڻ تي خيراتي اسپتال ۾ ايڪس ري ڪڍايائين. سلهه ٽي.بي. نڪتي، سا به ڪافي وڌي چڪي هئي. ڊاڪٽر چيو، ”چنتا نه ڪريو. صرف سُٺي خوراڪ، قيمتي طاقت جون دوائون ۽ آرام سان توهين نيڪ ٿي سگهو ٿا، ۽ ڏسو ڪا به ’چنتا ڪرڻ‘ توهان لاءِ نيڪ ڪونهي. رجنيءَ کان وڌو ٿهڪ نڪري ويو ۽ ڊاڪٽر کان چِرڪ. ”توهان نه سمجهندا ڊاڪٽر! ايئر ڪنڊيشن روم ۾ ويهي.“

ڪن آس پاس جي ماڻهن همدردي ڏيکاريس. پر ان سان نه مسئلا حل ٿيڻا نه هئا. جبل جيڏا ڏک هٽيا نه هئا، ڇا ڪريان؟ پئسا، پئسا، ممتا تي به اميرن جو حق؟ پيٽ ڀرڻ سان زندگيءَ ۾ لذت اچي ويندي. خالي پيٽ ۽ بيمار جسم، زخميل روح سان؟ هوءَ خشڪ، ڪمزور چڙچڙي بڻجي من ۽ تن واري ٿيندي پئي ويئي.

ڇا ڪريان؟ ٻارن سان گڏ نديءَ ۾ ٽپو ڏيان؟ ريل هيٺان ڪتجان؟ ترڪ هيٺان اچي سڀ مرون؟ نه، نه ڇو مرون؟ گڏجي جيئڻ ڪيترو مشڪل ٿي پيو آهي؟ مان هاڻ بيمار شرير ڪري ڪم به نٿي ڪري سگهان، ٻار ٻک مرندا، ڇا ڪريان؟

هن کي ننڍپڻ جي هڪ گهٽنا ياد اچي ويئي. گهر ۾ پاليل ڪتيءَ ٻار ڄڻيا هئا. سڄو گهر گندو ٿي ويو هو. بيزار ٿي ماڻس گوڻ ۾ پونگڙا بند ڪري هن کي ڏنا هئا، ڪٿي ڦٽي ڪري اچڻ لاءِ. ڏاڍس تاڪيد ڪئي هئس، ”ڪتيءَ کي

وڌندڙ مهانگائي، جڳهه جي مسواڙ، پڙهائڻ بن ٻارن کي، پڙهائڻ کان اڳ پالڻ، ڪير سنڀالي بن ٻچڙن کي؟ هوءَ صبوح کان رات جو نوين بجي تائين ٻاهر. ڪنهن صلاح ڏنس مائي رکُ. مائي صبوح کان رات تائين ٻار سنڀالڻ ۽ نيپاج ڪرڻ لاءِ ۵۰۰ روپيا گهريا، اُن ۾ هوءَ ٻارن کي ڪاڏو ڪارائي ڪير ٻه پيئاريندي، هونءَ ديپڪ گهر ۾ هوندو هو ته ٻارن جي تات نه هوندي هئي. ۱۵۰ مسواڙ، هن حساب ڪرڻ شروع ڪيو، ٿيا ۶۵۰، باقي بچيو ۱۵۰ رپيا. بس جو ڀاڙو؟ ڪاڏو؟ ڪپڙو؟ بيماري سيماري، ۸۰۰ مان ڇا ڇا ڪريان؟ قد وڏو چادر ننڍي. مٿي کي ڍڪ ته پير اُگهاڙا، پيرن کي ڍڪ ته مٿو اُگهاڙو. ڇا ڪنديس ڪيتري حسرت هئي ماءُ بڻجڻ جي. ڪيترا بيت هن ماءُ ٻارن تي پڙهيا هئا. هاڻ هن کي پنهنجن ٻارن کي چڙي، سڄو ڏينهن تنگن تي بيهي، طرح طرح جون اٽڪلون سٽڪلون ڪري مالڪ جو مال کپائي، لکين ڪمائي، ۸۰۰ وٺي گهر اچڻو آهي. پنهنجي پيٽ ۾ ڇا وجهي؟ پنجن سالن ۾ هوءَ، سهاڳڻ، ماتا، وڏوا سڀ بڻجي ويئي. يا ته زندگيءَ جو چڪر هڪ هنڌ بيهجي وڃي يا اينتري ته رفتار سان سڀ ڪجهه ٿيندو وڃي جو دماغ ۾ اکيون چڪرائجي وڃن.

رجنيءَ همٿ نه هاري، هوءَ هلندي رهي. 'جوابداري' ته نڀائڻي ئي هئس. ماڻهن جي چئي انوسار ماءُ به هوءَ هئي ته ٻارن جو پيءُ به هوءَ هئي. 'جوابداري' ته پوري ڪرڻي ئي هئس. هن به چار دفعا 'جوابداري' اکر دهرايو، نه ڄاڻ ڇو پهريون دفعو هن کي ان اکر کان ڪراهت اچڻ لڳي، اهو احساس هن کي پهريون دفعو ٿيو. چوڏهين سالن جي عمر ۾ هن پيڪي گهر جي جوابداري پنهنجو پاڻ کنئين هئي، پاڻ کي هندي سئنيمائن جي هيروئن پيئي سمجهندي هئي اُن وقت. پر هاڻ اهو اکر ڪيترو نه پراڻو ۽ بنا مطلب

اُٿڻ. جنم ڀر جي ٿڪاوٽ مٽائڻ لاءِ سمهڻ، ڪنهن جي به چنتا نه، ڪنهن جي به جوابداري نه، ڪنهن لاءِ به نه سوچڻ، ’پنهنجي لاءِ جيئڻ‘ جيئن وٽي تيئن ڪرڻ.

رجني ڪنهن سان به نه ڳالهائيندي هئي. ڪائيندي، سمهندي، دوائون وٺندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن هن کي ائين محسوس ٿيندو هو، هوءَ مري ويئي آهي ۽ ڪمرو هن کي نرم، ٿڌي قبر لڳندو هو، پر وقت سر، بک لڳڻ ۽ اُڃ جو احساس هن کي جيئري هئڻ جو يقين ڏياريندا هئا.

زور زور سان ڪوئي در کڙڪائي رهيو هو، رات جو وقت، گهٽن ئي ماڻهن جا آواز پئي آيا. ڇڱو ئي وقت رجنيءَ، سستيءَ ۽ ڪمزوريءَ وچان دروازو ئي نه کوليو..... آخر هوءَ ڏڏندڙ ٽنگن سان اُٿي کڙي ٿي، دروازو کوليائين. موتيءَ ماءُ هئي. چيائين، ”مائي واڌايون هجني! تنهنجا ٻئي ٻار لڌا. پنهنجي پاڙي ۾ تڪرام اُتي ويو هو، کين سڃاڻائين ۽ پاڻ سان وٺي آيو.“

ٻئي ٻار هن جي سامهون هئا، ياڪر پائڻ لاءِ اُتاولا.

رجني مٿان ساڻائي طاري ٿيندي پئي ويئي. هوءَ غشي ڪائي ڪري ڪرڻ تي هئي ۽ موتيءَ ماءُ چئي رهي هئي.....

”مائي، تنهنجا نصيب ڪليا..... !“

اهو ڏسڻ نہ اچي ۽ خبر نہ پئيس، پري پري ڦتو ڪري اچين، جيئن گهر نہ سڃاڻي سگهن. ماءُ کي آنديءَ جي جر ٿيندي آهي. ٻارن کي ڦتو ڪندي ڏسندي تہ ڇتي ٿي پوندي.“ هيترا سال ٿي ويا تہ بہ هن کي ڏاڏيءَ جو هڪ هڪ لفظ چٽيل ياد هو، هن جي يادداشت ايتري تکي ڇو ٿي ويئي، جڻ هيءَ گهٽنا اڄ ٿي هجي؟؟

يادگيريءَ جو بہ ڪنهن گهٽنا سان لاڳاپو ضرور هوندو آهي. اڄ اُها گهٽنا ايتري تکي ڇو ياد آئي آهي، اڳہ ڇو نہ؟ هن کي روئڻ اچي ويو، ٻارن کي تيار ڪيائين ۽ سيني کي چيائين، ”آلنديءَ ٿي وڃان، ياترين سان شامل ٿيڻ.“

ڪتيءَ ۽ سندس پونگڙن جو قصو دهرائڻ. ميلي ۾ پيڙ ۾ ٻنهي ٻارن کي ڇڏي آئي. گهر اڪيلي موٽي آئي، پر هوءَ ڪتيءَ وانگر ڇتي نہ ٿي. آتما ڇڏي آئي، جڏو جسم ڪٽي آئي. ماڻهن جي پڇڻ تي جواب ڏنائين، ”گم ٿي ويا ميلي ۾.“

ٻن ٽن ڏينهن ۾ هڪ ڌارمڪ سنستا کان هن مدد گهري، هن جي حالت تي رحم کائي تي سوَ مهني جي مدد منظور ڪئي ويئي. ١٥٠ روپيا پاڙو ۽ ٥ روپيا روز چانهہ ۽ بہ ويلا مانيءَ لاءِ نيڪ هئا، هن من ئي من ۾ حساب ڪيو. هڪ عجيب زندگي، ڦاٽل ساڙهين، ٽٽل جُوتن لاءِ، پراڻن ڪمبل، هڪ ڪلو چانور، هڪ ڪلو ڪڻڪ لاءِ هوءَ بہ ان ۾، مهني ۾ هڪ دفعو شامل ٿي ويندي هئي. ’ٻنڻ‘ لاءِ نہ، پنڻ اڪر غيرشانائتو آهي، مدد لاءِ.

هاڻ نہ آرام ئي آرام هو، صبح جو اُٿي چانهہ پي ٻن وقتن جي هڪ ئي وقت پاڻ اڪيليءَ لاءِ ماني پاڄي ناهي، ڌارمڪ سنستا مان مليل دوائون وٺي، هوءَ سمهندي رهندي هئي، سمهندي رهندي هئي. بس ماني ۽ ضروري ڪم لاءِ

۽ روز اُن گهر جو پوتر نظارو ڏسڻ جي لالچ کان ايندي ويندي اُتان ٿي لنگهندي هئي. تازي هوا سان گڏ، تازگي کڻي ايندي هئي جانڪي.

هڪ پريات جي سانتيڪي وايومنڊل ۾ به اُن بنگلي مان گوڙ گنبوڙ جا آواز اچڻ لڳا. ڪي مزور هئا، بل ڊوزر به راڪاس جيان اُن گهر جي سائي، مخملي گاهه مٿان گهمي رهيو هو ۽ اُن پريات هن کي اُن ٻڍڙي ۽ ٻڍڙيءَ جو جوڙو نظر نه آيو. ڏسندي ڏسندي هر پريات جڻ ته ريتائين (رت پنل) ٿيڻ لڳي. نه تلسيءَ جو پوتر چبوترو رهيو نه مندر. نه گل نه ٻوٽا، نه ستار جو سُرُ نه منڙو گيت. گوڙ پريا انگريزي گانا جن جا سُرَ هن کي ۽ هن جي آتما کي اُداس ڪري ڇڏيندا هئا.

ڪجهه مهنن کانپوءِ جانڪيءَ اُن بنگلي جو ڦاٽڪ کليل ڏٺو. اُهو شام جو وقت هو. هڪ دربان يونيفارم پائي اُتي بيٺو هو. اندر ڪا پارٽي هلي رهي هئي. زور سان ميوزڪ، پيالا جن ۾ شايد شراب هو. هوءَ نه چاهي به، ازخود اُتي بيهي رهي. سالن کان جو چتر سندس من اُن سانتوڪي گهر جو هو، سو ٽٽي رهيو هو. هيڏانهن هوڏانهن نهاري جڏهن پڪ ٿيس ته دربان جي آس پاس ڪو ڪونهي، هوءَ ـ اُن وٽ آئي ۽ هٻڪندي پڇيائين، ”اڳيان مالڪ ڪيڏانهن ويا؟ هي ڪير هتي رهڻ آيا آهن؟“

”اُهي ٻئي ڪنهن ڳوٺ ۾ سماج ڪلياڻ واسطي رهيا آهن. ٻئي پتي پتني ڊاڪٽر هئا. هتي سندس ٻنهي پٽ آهن، جي وديش ۾ رهندا هئا.“

وقت گذرندو رهيو. منهنجو پنڌ ڪرڻ جو نيم نه بدليو. پر ڏڏنڙ ٽنگن ۽ وڌنڙ عمر جو سهارو هڪ لڪڻ کڻي ڪرندي هئس.

قدرت جو نيم

هوءَ روز پريات جو ۽ شام جو پنڌ ڪرڻ نڪرندي هئي. پريات جو امرت ويلي وقت پکين جون منيون لاتيون، ماڪ پنل ٻوٽا، گل، پن ۽ تاريون، هلڪو هلڪو ڏُنڌ ۽ سانت ڪيس پرماتما جي ويجهي هئڻ جو احساس ڏياريندا هئا. هميشه واري پنڌ جي رستي تي هڪ سيڪنڊ، هڪ پل لاءِ هن جا قدم هڪ بنگلي، نه، نه هڪ سانتيڪي، ساتوڪي گهر اڳيان رڪجي ضرور ويندا هئا.

ڇا هو ان گهر ۾ جنهن جي مقناطيسي ڇڪ هوءَ روز محسوس ڪندي هئي. ان گهر جي ڪمپائونڊ جون پتيون وڇوليون هيون ۽ ڦاٽڪ ۾ به سلاخون وڏيءَ وڇوتيءَ واريون هيون.

اُن گهر وٽان لنگهندي ڪڏهن ستار، وينا، بانسري، ڪلاسيڪل، سيمي ڪلاسيڪل گيت، ڀڄنن جو مڌر آواز ايندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هڪ ٻڍڙو جوڙو اڇي پوشاڪ پهريل هنس جي جوڙي جيان گڏ ته، ڪڏهن اڪيلا نظر ايندا هئا. ڪڏهن پرش اخبار پڙهندو هو ته ٻڍڙي استري گل چونڊيندي هئي، ڪڏهن هوُ ٻوٽن کي پاڻي ڏيندو هو ته حاطي جي ڪنڊ ۾ ننڍڙي مندر اڳيان هوءَ اڪيون ٻوٽي ڌيان ڪندي هئي. ڪڏهن پتني تلسيءَ جي چوڌاري ڦيرڙا پائيندي هئي ۽ هو سنگيت جي تال تي ڪنڌ ڌوڏائيندو هو ۽ ڪڏهن ٻئي گڏ چانهه جون چسڪيون ملندا هئا. ڪجهه پلن لاءِ هوءَ ايندي ويندي اُن گهر مان سانت، ساتوڪي جيون، پوتر واتاورڻ جو سڪ ماڻي ايندي هئي ۽ پنهنجي گهر ۾ به اُن آنند پرڻ جي ڪوشش ڪندي هئي

جا ڪئسيٽ، جي هن سنڌ مان الائي گهٽيون منٿون ڪري گهرايا هئا. سندس ساهه سان سانڍيل سوغاتون، يادگيرين سان لپٽيل شيون، بزرگن جون شيون ۽ فوٽا جن کي هن سان موهه ٿي ويو هو. هن پنهنجين شين لاءِ راڪيش کان پڇيو ۽ هن سانتيڪي ۽ ٺڏي آواز ۾ چيو، ”سڀ تمام پُراڻيون ٿي ويون هيون ۽ تمام گهٽيون شيون اجائي جڳهه والاري وينيون هيون. گهر به ننڍو آهي. منهنجا دوست مون تي کلندا ۽ چٽرون ڪندا هئا پُراڻين عجائب گهر ۾ رکيل شين کي ڏسي.“ مون کيس ڪجهه به نه چيو. اُف! ڪجهه به نه پنهنجو ۽ سڃاڻل نه هو جو هن کي اُهو گهر پنهنجو لڳي. جانڪيءَ کي سڀ شيون اجنبي لڳيون گهر به.

سندس پُٽ کيس هڪ ڪمري ۾ وٺي آيو ۽ فخر سان ٻڌائينس، ”ممي، هي تنهنجو ڪمرو آهي، توکي اهو ساڳيو ئي ڪمرو ڏنو آهي، ڏس ڇا نه سُندر ٿي ويو آهي. هن ۾ سڀ سهوليتون آهن. ڏس ممي، ’پئسا ڦينڪ تماشا ديک‘ ڇا نه بدلجي ويو آهي.“ جانڪيءَ جو پير جيئن تمام قيمتي مهانگي غاليچي تي پيو هوءَ ڇرڪي پيئي. خير اندر اچي ويٺي. هن کي اُتي ڪابه شيءَ نه ڏسڻ ۾ آئي جن کي هوءَ ساهه سان سانڍيندي هئي.

هن کي اُن ڪمري ۾ ڪابه اهڙي ڪنڊ نه هئي جا پنهنجي ۽ پياري لڳي. ڪجهه به ڄاتل سڃاتل نه. مرجهايل من سان هوءَ هڪ عاليشان وڏي پلنگ تي ويٺي. هن کي ائين لڳو ڄڻ نه هوءَ فاءِ اسٽار هوٽل جي ڪمري ۾ ويٺي آهي، گهر ۾ نه. هوءَ هر چيز کي ڇُهي، سڃاڻپ پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي. ننڍو T.V. ويڊيو سيٽ، ننڍڙو فرج. هوءَ سيني سان هلو هلو ڪري واقفيت ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳي. پر هن جو من ٿٽي چڪو هو. ڇيهون ڇيهون، ڏارون

ڏياري ڇڏو پري هئي، تہ بہ جانڪيءَ کي تيارين جي تات لڳي. هن نؤڪر کي بہ ڇتيءَ تان ڳوري پيتي لاهڻ لاءِ پوتي هٿان نياپو موڪليو. اُن پيتيءَ ۾ سندس هٿ جو اُڻيل ۽ مڙهيل قيمتي چادرون، ڇٽون، ميزپوش، پڙدا هئا جي هن نور نچوئي تمام چاهہ سان ناهيا هئا. بہ ٽي تہ شونق هئا کيس. ڪتاب پڙهڻ، لکڻ، پرت پرڻ، اُڻڻ، مڙهڻ، چترڪاري، چتر ڪنا ڪرڻ ۽ سنگيت.

جانڪيءَ جو پٽ راڪيش ننڍڙي پٽ جي آڱر پڪڙي اچي پهتو. ”ممي هن دفعي گهر کي رنگہ ڏيڻ ۽ ٿوري گهٽي بدل سدل ڪرڻ جو سوچيو آهي. فرنيچر بہ بدلائبو. ممي توکي دز ۽ رنگہ جي بانس پانءِ نہ پوندي آهي. توکي مهني ڏيڊ لاءِ ماسيءَ وٽ ڇڏي تو اچان. متان بيمار نہ ٿي پوين هتي.“ جانڪيءَ موہ ۽ پيار سان پٽڙي ڏانهن نهاريو. ٻن ٽن ڏينهن ۾ هوءَ ناسڪ وڃڻ لاءِ رواني ٿي.

لڇمي پوڇا کان بہ چار ڏينهن اڳہ راڪيش پنهنجيءَ ماءُ کي وٺي آيو.

جانڪي پنهنجي گهر جي ڦاٽڪ کان، دالان، ڪڇهہ بہ سجاٽڻ ۾ اسمرٿ هئي. ايترو سندس گهر بدلجي چڪو هو. هن آس پاس وارا گهر ۽ سندن پاڙيوارا ڏٺا، جي کيس سڃاڻل لڳا. ٿورو من ٿانئيڪو ٿيس. اندر جيئن ٿي هلندي پئي وڃي، سندس مغز چڪرائيندو پيو وڃي. پڙدا، غاليچا، باغ، گهر جا گهاٽا رنگہ، فرنيچر، اُنهن ۾ هن جي ڪابہ پسندي شامل نہ هئي، اُهي کيس پراوا لڳڻ لڳا.

گهر ۾ گهڙڻ سان هن ڏٺو تہ طرح طرح جون مورتيون جي هن پارت ۽ وديش مان ڪٿان ڪٿان هٿ ڪيون هيون، ڪٿي بہ نظر نہ آيون. تلسي، ناڪر، پوڄا جو سامان، ڪتابن سان ڀريل ڪبٽ، سندس سالن کان ڪنا کيل ڪئسيٽ، سنڌيءَ

فيصلو

”شنا تون تمام سٺي، سڀاجهي آهين، آواز به تمام مٺو اٿيئي“ مون سڪندڙ آواز ۾ چيو. پنڌ ڪرڻ وقت، ڳالهائڻ مهل آواز ائين ئي ٿي ويندو آهي.

گهر جي پاسي واري باغ ۾ مان روز شام جو پنڌ ڪرڻ ويندي آهيان. باغ جي هڪ گيٽ کان ٻيءَ گيٽ تائين ۱۵ منٽ لڳندا آهن. ڇهه چڪر لڳائڻ سان ڏيڍ ڪلاڪ جيترو پنڌ ٿي ويندو آهي. الڳ الڳ قسمن جا ماڻهو، ننڍڙا ٻار، ٻڍا، زالون، جوان، بيمار، سگهارا، صحت جو قدر ڪندڙ، سڀ اُن باغ ۾ گڏجندا آهن. ڇاتل سڇاتل ڇپرا، پنهنجائپ سان پريل سالن کان هڪ ٻئي کي ڏسڻ سان به ڪٽنب جا ڀاتي لڳندا آهن. نيم جا پڪا پنهنجا پيا لڳندا آهن.

شنا منهنجي سوال جو جواب هلڪيءَ مُرڪ ۾ ڏيندي چيو، ”عمر چڙهي ويئي اٿم، ڇٽا وڏا پوٽو، پوٽي به اٿم، تہ به توکي سٺي ۽ سڊول پيئي لڳان. لڳي ائين ٿو شبنم تنهنجي اکين ۾ ئي سونهن پريل آهي، هر شيءَ توکي اهڙي ئي ڇو ۽ ڪيئن سندر پيئي لڳي. پٿر، ڪکر، ڪنڊا، شڪل ڳاڙ، مرجهايل گُل، پنن ڪانسواءِ وڻ، بيمار ماڻهو، گهايل پکي، سيني کي تون سُندر چوندي رهندي آهين، سڀ سُندر ڪيئن ٿيا؟“

”ها، اها ڳالهہ تہ تو ٺيڪ چئي شنا، مونکي هر شيءِ، هر دک ۾ به خوبصورتيءَ جي جهلڪ نظر ايندي آهي. هر ڪوڙو، مٺو، ڪٿو آزمودو به ڪو نهايت پيارو ۽ سندر تاثير

ڏارون. اچانڪ هن کي ياد آيو سندس اڱڻ ۾ پپل جو وڻ. جڏهن هوءَ ناسڪ وڃي رهي هئي، سڄو وڻ پيلن پنن سان پريل هو. پپل ٿڪل - ٻڏو مرجهايل پئي لڳو.

هن پنهنجي ڪمري جي دري کولي. اُن پپل جي سڃاتل وڻ کي ڏٺو جو ساون پنن سان پريل هو. جهومي، لهرائي رهيو هو. اُن وڻ ۾ سندن نون پنن کيس Welcome (سواگت) جو اشارو ڪيو. پنن کڙڪي تازيون وڄايون ۽ اُن مڌر پوتر سنگيت سان سندس من ۽ ڪمرو ڀرجي ويو. نور ۽ آتمڪ آنند سان مخمور ٿي ويئي هوءَ. هن پڙڪيو، ”قدرت جو نيم، پيلا پن جڏهن ڪريا تڏهن ئي نون ساون پنن جنم ورتو. سندر، ساوا پن، نئين اُتساهه ۽ اُمنگ سان پريل، ٻڏير، تارين ۽ وڻ جي ٿڙ تي. هن پنهنجي نُنهن ۽ پٽ کي من ئي من ڌنيواد چئي ۽ نرم نئين بستري تي سمهي پيئي. کيس گهري ننڊ اچڻ لڳي. ڪمرو ساتوڪي سک ۽ سنتوش سان ڀرجي ويو. جانڪيءَ جو چهرو ڀڪڙ لڳو ڪنهن تيج سان، پپل جي وڻ وانگر.

چيو، ”تو ۾ ڪا گهٽتائِي ڪونهي.“

”ڇهه، اٺ سال اڳ هڪ خطرناڪ حادثو ٿيو هو، اُن حادثي ۾ مان بچِي نڪتس، پر جيڪو ڊاڪٽر هاڻ ٻڌايو آهي، اُن کان مان اڻ واقف هوس.“

”ڊاڪٽر ڇا ٿا چون؟“ شنوءَ هٻڪندي پُڇيو.

”مان پيءُ ٿيڻ جي قابل نہ رهيو آهيان ۽ ڪجهہ سالن کانپوءِ تہ شاريرڪ سنبنڌ رکڻ جي قابل بہ نہ رهندس. هاڻ تون فيصلو ڪر، مون سان گڏ رهڻ چاهين ٿِي يا.....“

منهنجي بدن مان ڄڻ تہ رتُ سڪُي ويو. مان تہ وسامجِي ويس، گلو گهٽجِي ويو، خالِي خالِي نظرن سان هن طرف نهاريندي ئِي رهجِي ويم. هوُ بہ گهٽن برداشت نہ ڪري سگهيو ۽ دروازو کولي ٻاهر نڪري ويو.

ٻہ چار ڏينهن تہ اسين روز مره جي ضروري ڳالهائڻ کانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ڳالهائي نہ سگهياسين.

هڪ ڏينهن هو گهر ۾ شام جو جلدي آيو ۽ چيائين، ”شنو، هل تہ هڪ هنڌ گهمڻ هلون، من بهلجِي ويندو. گهڻن ڏينهن کانپوءِ مون هن کي هلڪي هنيانءُ واري موڊ ۾ ڏٺو. مان جلد تيار ٿِي ساڻس نڪري پيس. دل تان ڪو بوجهہ هلڪو ٿِي پيو.

وشال شهر جي ٻاهران هڪ لنبي Drive تي مونکي وٺِي هليو. هڪ تلاءَ جي پاسي ۾ وڻن جي جهڳٽن ۾ ڪار بيهاري. مان خوش بہ ٿيس ۽ وائڙي بہ تہ آخر هوُ ڇا ڪرڻ ٿو چاهي. هن پاڻوه وچان آهستي آهستي منهنجو هٿ پنهنجن ٻن هٿن ۾ جهليو ۽ چيو، ”شنو، جيڪي مان ڪجهہ توکي چئِي رهيو آهيان، ڌيان سان ٻُڌ.“

”اسانجي گهر جو وايُومنڊل، تنهنجي ۽ منهنجي هڪ ٻئي لاءِ بي پناه محبت، تنهنجا سنسڪار، انهن سڀنِي جي

ڇڏي ويندو آهي، ڪو نه ڪو نصيحت ڀريو سبق سيکاري ويندو آهي.''

''شنا هن باغ ۾ اسين سالن کان گڏجنديون رهنديون آهيون، تون ڪافي ڪجهه پنهنجي زندگيءَ جي باري ۾ ٻڌائينديون رهندي آهين. اڄ هاڻ ٿورو وقت ويهي آرام ڪيون.'' اسين هڪ ڪنڊ واريءَ بينچ تي ويهي رهيوسين.

''شبنم، توکي ايترو ته ٻڌايو هوم ته منهنجا پيڪا وچولي حيثيت وارا هئا ۽ شادي هڪ سٺي وڏي گهر ۾ ٿي، جن جي ساک وڏي هئي.

جڏهن منهنجيءَ شاديءَ کي چار سال گذريا ۽ ڪوبه اولاد نه ٿيو، چوڏاري سُسِ پُسِ ٿيڻ لڳي. وشال منهنجي سَسُ جو هڪ ئي سڪيلڌو پُٽ هو. پٽ جا ٻار ڏسڻ سندس وڏي ۾ وڏي خواهش هئي. ڏيري ڏيري روز روز گهر ۾ کٽ پٽ ٿيڻ لڳي ۽ اُن ڪانپوءِ ته ڪو ڪارڻ ليي نه ليي، سڄو وقت مون مٿان کٽ-کٽ ۽ اولاد نه ٿيڻ جا مهڻا.

جنهن بلڊنگ ۾ اسين رهندا هئاسين اُتي ئي ڇهه فليٽ هئا. جتي سَسُ جون پنج ڏيراڻيون ۽ ٻيا مٽ مائٽ رهندا هئا. مهمانن جي اچ وڃ ته لڳي ئي پيئي هوندي هئي.

منهنجي آزين نيزارين ڪرڻ ڪانپوءِ مان ۽ منهنجو گهوٽ ڊاڪٽر وٽ ٽپاس ڪرڻ وياسين. هڪ ڊاڪٽر جو رايو ٻڌڻ ڪانپوءِ منهنجي گهوٽ رپورٽ مونکي نه ٻڌائي ۽ نه ڏيکاري. ڇئن پنجن ٻين ڊاڪٽرن وٽ به اسين وياسين. آهستي آهستي وشال جي اُداسي گهري ٿيندي ويئي ۽ مان به بي صبري ٿيندي ويم، آخر هڪ ڏينهن مون هنن کان همت ڪري پُڇي ئي ورتو، ''وشال آهي ڇا؟ آخر ڊاڪٽر چون ڇا ٿا؟ ڪجهه مون ۾ ڪمي هُجي ته علاج ڪرايان؟ ۽ تو ۾..... مون جُملو اڌورو ئي ڇڏي ڏنو. وشال نراسائپ ۽ اُداسيءَ واري سُر ۾

هڪ خال پرڻ جو.“

مون پُرزور آواز ۾ چيو، ”ڪمرو رستو وشال“

”تنهنجو ۽ آنند جو شاريرڪ سنبنڌ. شاسترن ۾ ۽ پراچين زماني ۾ اُن کي ’نيوگ وڌي‘ چئبو آهي. خاندان کي اڳتي وڌائڻ لاءِ راجا، مهاراجائون اها وڌي ڪتب آڻيندا هئا. ’ونش جي ول‘ اڳتي وڌائڻ لاءِ. آنند اڃان تائين ڪنوارو آهي.

هڪ بم ڦاٽو، ڄڻ ته بارود ئي بارود منهنجي اکين اڳيان ڇانئجي ويو. ان بم جي ڌماڪي سان ڪن ۾ ڄڻ ته سيٽيون وڄڻ لڳيون. مان اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳس. ماحول کان بلڪل بي نياز. منهنجو ته هنياءُ ڦاٽڻ لڳو. سمجهه جي سمک ئي نه رهي. الائي ڪڏهن مان روئي روئي ٿڪس، ٿڪاوٽ جي ڪري ڄڻ ته اک لڳي ويئي. نيم بيهوشيءَ واريءَ حالت ۾ الائي ڪڏهن ڪيئن وشال ڪار ۾ کڻي مونکي آنند جي بنگلي تي آندو. الائي ڇا ڇا ٿيو. هوش ۾ اچڻ سان مون پاڻ کي آنند جي اجنبي ڪمري ۾ پلنگ تي شرير صرف چادر سان ڍڪيل ڏٺم.

باغ ۾ وڻن تي وينل پکين جو ڪولاهل بيحد وڌي رهيو هو. اونده به گهاٽي ٿيندي پيئي وڃي. شنوءَ جو آواز به ٻڌندو پيو وڃي. مون ڪيس ٽورو ڏوڏايو، ”شنو، اُٿ گهر هلون، دير پيئي ٿي، هل“ مون لرزندڙ شنوءَ کي ٻنهي ٻانهن جو سهارو ڏيئي اُٿاريو. هن جا قدم ڏڪي رهيا هئا، اکيون دونهين سان ڀريل ’ڇڏو شنو، سياڻي شام جو وري باغ ۾ گڏجنديوسين“ هوءَ ساڄي طرف سندس سنيءَ تي چڙهي گهر رواني ٿي ۽ مان کاٻي طرف گهر پنڌ پيس. پنجن سٺن منٽن ۾ گهر پهتس.

ٻه ٽي ڏينهن هوءَ باغ ۾ مونکي نه گڏجي، مان پنهنجي روز مره جي نيم موجب پنڌ تي وڃڻ لڳس. اکثر منهنجيون اکڙيون شنوءَ کي ڳولهينديون رهنديون هيون.

تقاضا آهي هڪ ننڍڙي ٻار جو گهر ۾ هئڻ. اسانجي رشتن جي پُل. ڪجهه ڏينهن سوچڻ کانپوءِ مان هڪ فيصلي تي پهتو آهيان، جو تو لاءِ ٻڌڻ ۽ عمل ڪرڻ شايد تڪليف ديه ۽ ڏک پهچائيندڙ تئي، پراهو سڀ ڪجهه عمل ۾ آڻڻ نهايت ضروري آهي.''

مان ڪيس ٻڌندي ئي رهيس. ڇا ڪُڇان؟ ڇا پُڇان؟ ڇا سوچيان؟ وٽن جي جهڳتن ۾ وشال جي گود ۾ سر رکي ليٽي پيس، پاڻ کي بهتر سمجهيم، ٿوري راحت، فرحت ۽ آڌار جو احساس ٿيو. هن جي منڙيءَ هنج ۾ آتت ۽ همت ملي پيدا ڪئي، اهو ڪجهه ٻڌڻ لاءِ جيڪي هو ڪجهه ٻڌائڻ پيو چاهي.

وشال منهنجي نرڙ تي مني ڏيندي، وارن ۾ آڱريون گهمائيندي چيو، ''ٻُڌ، آنند منهنجو عزيز، گهرو دوست آهي، همراز آهي. توِن هن کي متاڇڙو چاڻين سڃاڻين، پر هوُ منهنجو ويجهي ۾ ويجهو دوست آهي جنهن کي مان سڀ ڪجهه سلي سگهندو آهيان. ان سان مون پنهنجو اندر اوريو آهي. ڊاڪٽرن واري ڳالهه ٻه مون ڪيس سربستي ٻڌائي آهي.'' وشال هڪ اونهو ٿڌو ساه کنيو.

رفته رفته شبنم هو الائي ڪهڙيون ڳنڍيون کوليندو پيو وڃي. الائي وري هوُ ڇا چوندو؟ الائي ڪهڙي ڳنڍ کُلندي؟ الائي وري ڪهڙي وچ ڪرندي؟ مان اُڻ تُڻ سان پريل، پر خاموش هن جي چهري طرف ئي نهاريندي رهيم.

''شنو، ٻُڌ. مون هڪ رستو ڳولهي ڪڍيو آهي، نئين مهمان جي اچڻ جو، تنهنجي منهنجي نه وڇڙڻ جو، پنهنجي پيار کي ڳنڍي رکڻ جو. خاندان جي سلسلي کي قائم دائم رکڻ جو، وڏين ٻيڙين جي اکڙين جو هڪ سپنو، سندس اُمنگن، آشائن ۽ انسنن کي قائم رکڻ جو. تنهنجي منهنجي وچ ۾

ڇا؟“ مون آنرويلا واري سُر ۾ پڇيو.
اُن ڏينهن ببلوءَ جو پنجون جنم ڏن هو. آنند کي به وشال دعوت ڏني. ڪيس خاص بئنگلور مان گهرايو هئائين. ها، توکي ٻڌائڻ وسري ويو، اُن رات جي گهڻا ڪانپوءِ آنند بئنگلور هليو ويو هو ۽ اسان سان گڏيو به نه هو ۽ جنم ڏن ڪانپوءِ ٻن ٽن ڏينهن ۾ هو هميشه لاءِ آمريڪا ۾ لڏي وڃڻ وارو هو.
سڄو گهر ۽ خاص ڪري هڪ ڪمرو نه ماڻهن، ٻارن، جوانن، ٻڍن، ٻڍڙين سان پريو پيو هو. وايومنڊل ۾ شهنائيءَ جو سُرُ وڄي رهيو هو، ڪل ڪل، ٺهڪڙن سان گهر جو واتاورڻ وٽندڙ پيو لڳي. آنند ببلوءَ کي سڏيو، ڪيس هنج ۾ وهاريائين، پاڪر پائي، خوب چُميون ڏنايون. هڪ بيحد قيمتي تحفو ڏنو ۽ وري ڇڪي ڇاتيءَ سان لڳايائينس. اصل ڇڏيس ئي نه، سندس اکين ۾ آنسون اٽڪيل هئا.
اُن رات وشال آتم هتيا ڪري ڇڏي.“
سناٽو..... هڪ گهرو سناٽو ڇانئجي ويو. سڄي وايومنڊل ۾ ڪن پل لاءِ نه منهنجو ڇڻ نه ساهه ئي رڪجي ويو. شنا پنهنجيون اکيون ٻوٽي ڇڏيون. بينچ تي سر ٽڪائي شانت پٿر جو بُت بڻجي ويهي رهي. مون ۾ به هڪ اکر ڪڇڻ جي طاقت نه رهي. هيڏو وڏو حادثو ٻڌڻ ۽ اُن لاءِ اکر نه پيا لڀن. هن جو هيڏو وڏو درد مان ڪيئن گهٽايان؟
باغ جي گڻيش مندر جي آرتي آرنڀ ٿي ويئي هئي. مون هن جي هٿ کي ڇهيو، پڪڙيو، ڪيس سهارو ڏيئي اُٿاريو ۽ مندر ۾ وٺي ويس جتي پوتر گڻيش جي آرتي آرنڀ ٿي ويئي، ’سکه ڪرتا، دک هرتا‘ هلي رهي هئي. جهانجهه، اگربتيءَ جي سڳنڌ، آرتيءَ جي لئه تي تاڙين جو آواز، گڻيش جي پوتر مورتي، شرڌا، وشواس. منهنجي رڳه رڳه نري ويئي. ڏيئن جي مڌيم روشنيءَ ۾ ڏٺم نه شنا جو وساميل چهرو جو ڪجهه

هڪ شام هوءَ مونکي نظر آئي. هوءَ پنهنجي چونڊيل گول گول واري رستي تي ٽڪڙو ٽڪڙو پنڌ ڪري رهي هئي. نيلي رنگ جي سلوار قميص ۾ هوءَ بيحد خوبصورت نظر اچي رهي هئي. ڇڻ ڏينهن ڪانپوءِ گڏجڻ ڪري ازخود بنهي ڪان ٿهڪ نڪري ويو. هلڪو ياڪر پائي گڏجيونسين. گڏجي پنڌ ڪرڻ لڳيونسين.

ڳالهائڻ مون شروع ڪيو. شنوُ باغ ۾ هيترا سڌا ڏامر جا رستا آهن تون هن گول گول، گول گول ڏامر جي رستي تي ئي ڇو پنڌ ڪندي رهندي آهين؟ ڪڏهن ڪڏهن هينئن گول گول گهمڻ سان چڪر به ايندا اٿم، ته به الائي ڇو ائين ئي ڪندي رهندي آهيان. لڳندو آهي سڌا رستا مون لاءِ نهيا ئي ڪونه آهن. ڏاڍا ڏکيا لڳندا اٿم اُهي سڌا سنواٽا رستا.

”اڄ موڊ ٺيڪ نه اٿم“ شنوءَ چيو.

”ڇو ڇا ٿيو وري اُن موڊ کي؟“ مون پڇيو

”اڄ نُنهن پُٽ سان ٿيل جهڳڙا، سندن ورتاءُ ياد ٿا اچن. منهنجي پُٽ منهنجي بيحد گهٽي بي عزتي ڪئي. هن منهنجيءَ ممتا ۽ موهه جو ذرو به قدر نه ڪيو. منهنجي گهايل من کي مرهم پٽي ڪرڻ جي بدران زخم ڏيئي ڏيئي ناسور ڪري ڇڏيو. پاڻ ته وشال سرڳواس ٿي ويو، مونکي ڦٽي ڪري ويو هن ڪنيي نرڳه ۾.“

مون سوالي نگاهن سان ڪيس نهاريندي چيم، ”وشال گذاري ويو؟ ڪڏهن؟ ڪيئن؟ تو ته ان جو ذڪر ئي نه ڪيو آهي.“

”ها اُن رات آنند جي گهر مان ٿي اچڻ ڪانپوءِ مونکي ڏينهن چڙهيا. ٻيبو ڄائو. وشال جي چوڻ مطابق سڄ پچ بدلجي ويو گهر ۾. گهر ۾ واڌايون ورائجي ويون. خوشيون ڇانئجي ويون پنج سال اسانجي زندگيءَ جا بهترين ۽ يادگار گذريا.

پر...“ پر اکر ٻُڌڻ ڪانپوءِ هن جو آواز ڪنبڻ لڳو. ”پر

مون قبول ڪيا، ڪپڙو، ڪاڏو، پڙهائيِ، شادي هر فيصلو ٻي ڪنهن جو ڪيل پنهنجي پسند، ناپسند، پنهنجيِ شخصيت جو احساس ٻه مان ڪري نه سگهيس. شاديءَ ڪانپوءِ وشال جو هر فيصلو اکين تي رکيم. اهڙو ناجائز فيصلو جنهن جو اهڙو اُگرو انت ۽ اڄ منهنجو رت، منهنجو پُٽ ٻه پنهنجو فيصلو سُٽائي هليو ويو. جنهن کي دنيا ۾ آڻڻ لاءِ سندس پِنا اهڙو فيصلو مون مٿان مڙهيو. زندگيءَ جي ڪورٽ ۾ مان اڪيليِ گناهگار آهيان، جنهن کي صرف هڪ طرف فيصلي جي عادت وڌي ويئيِ آهي. مان ڇا تيِ چاهيان شبنم؟ مونکي ڇا کپي؟'' هوءَ هنياءُ ڦاڙي روئڻ لڳيِ. ''ڇا ڪنهن ٻه استريءَ کي پنهنجي فيصلي ڪرڻ جي اِجازت نه آهي؟ مان اهڙي ڪمزور ڇو آهيان؟''

مان هن کي سنڀالي ڪيس سندس گهر تائين اُماڻڻ لاءِ نڪري پيس.

هُن جو گهر اچيِ چڪو هو. مان ڪيس گهر ٻاهران اُماڻيِ، ڳُوري من سان گهر ۾ پهتيس.

گهر جو رڊيو پڇايو ڪري، ٻارن ۽ گهوٽ سان گڏ ٽي.وي. ڏٺم. ٿورو ڳالهائڻ ٻولائڻ ٿيو. من هلڪو ٿيو. ڪجهه لکڻ پڙهڻ ويٺيس. من ٻيءَ ٿيو.

ڪجهه ڏينهن پنهنجين ئيِ مشغولين ۾ گذري ويا. پنڌ ڪرڻ جي روزمره جي نيم ۾ ٿوري وٿيِ پئجيِ ويئيِ.

هڪ ڏينهن 'يوگا' جو ڪلاس سيکاري واپس وريس. گهر ۾ ڪم ڪندڙ مائيءَ نياپو ڏنو، ''شنا ديدي ڪا فون آيا ٿا. آپ ڪو جلدي گهر ۾ بُلايا هئه.''

مون هڪدم رئو پاتو، چمپل پاتيِ، مائيءَ کي ڪجهه رڌڻ پچائڻ لاءِ ٻڌائيِ، گهروارن لاءِ ٻنيِ تي نياپو لکيم، 'دير ٿيِ وڃي ته اون نه ڪجو.' نياپي تي شنا جو فون نمبر لکيم.

منت ڪارائيل هو، شانت ۽ ٻهڪڻ لڳو. آرتي پوري ٿي. ”شبنم، مون سني نہ آندي آهي، مونکي اڄ تون گهر ڇڏي اچ، پوءِ گهر وڃ.“ مون ڪنڌ سان ’ها‘ ڪئي.

پنڌ ڪندي شنو مون طرف مخاطب ٿي چيو، ’بس شاديءَ کانپوءِ نوين ڏهين سالين ۾ مان وڏوا ٿي پيس. مون ۽ آنند نہ سندس فيصلي کي عمل ۾ آندو. پر وشال پنهنجي فيصلي کي دليان قبول ڪري نہ سگهيو هو. ياجوڪڙ ٻڌجي سچائيءَ کي نہ سويڪاري، اُن سچائيءَ جي حقيقت کي سهي نہ سگهيو. پنهنجو ڪيل فيصلو مون مٿان مڙهي هميشه لاءِ مُنهن موڙي ويو. اهو بہ نہ سوچيائين تہ مان پهاڙ جيڏي زندگي ڪيئن ڪاٽيندس. سندس ڪيل فيصلي کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ شڪتي ڪٿان آڻيندس؟ سندس آنم هنيا واري قدم مونکي پيچي پوري ڇڏيو.

منهنجو پُٽ ساگر، ننڍي هوندي کان ئي ضدي، جلدباز، جذباتي، غصي وارو هو. شاديءَ تيڻ کانپوءِ تہ هو ۽ سندس زال مون سان بلڪل نڀي نہ سگهيا. منهنجي گهٽي من محبت جي وهنوار ۽ باڏائڻ کانپوءِ بہ هوُ ٻئي الڳہ وڃي رهيا. منهنجو منجهس بيحد موه هو، هن کانسواءِ مان اڪيلي تڙڦڻ لڳس جيئن پاڻيءَ بنان مڇي. گهٽوئي سمجهايومانس، آزيون نيزايون ڪيونمانس، پر هو مونکي لڇندو ڇڏي ويو. منهنجو جڙ تہ ڪرنگهو ٽُٽي پيو. گهر ڇڏڻ وقت، هن مون مٿان منهنجي هٿ سان لکيل ڊائري ڦٽي ڪئي جنهن ۾ مون سندس جنم جو احساس لکيو هو. الائي ڪهڙي غفلت جي گهڙيءَ ۾ هن جي هٿ چڙهي هئي ۽ هن چلائي چيو، ”ٻڌ منهنجو فيصلو. ’تون چرترهيڻ آهين‘. تنهنجو فيصلو غلط هو. پاڻ کي سني ساوتري نہ سڏاءِ ڪُلٽا!“

شبنم ننڍي هوندي کان وٺي، پاءُ، پيءُ، ماءُ جا فيصلا

ڪونڻ تي قسم پچي آيس پر پنهنجي جذبات کي روڪي نه سگهيس. منهنجي هلت وشال کي الائي ڪهڙو ڏنگ هنيو جو هُن آتم هتيا ڪئي. مان ڏوهاري پاونا ۾ گرفتار ٿي ويس. وري مون پنهنجو منحوس مونهن توهان کي نه ڏيکاريو.

”شنو، تون هيءُ خط ڏسي وائڙي ٿي ويئي هوندينءَ. توهان جي پاسي ۾ رهندڙ هڪ ڪٽنب هتي تازو آيل آهي. حال احوال وٺڻ ڪانپوءِ خبر پئي ته هو توکي چڱيءَ طرح سڃاڻن. اُنهن کان خبر پيئي ته ٻن سالن کان تون اڪيلي رهندي آهين. جنهن اؤلاد لاءِ تو هيتريون قربانيون ڪيون، هو به توکي اُن وقت اڪيلي ڇڏي وڃي الڳ رهيو آهي، جنهن عمر ۾ توکي سهاري، پيار، سيوا جي سخت ضرورت آهي، نالائق ڪٿان جو. شنا، تون هر طرح اڪيلي آهين. مون به هيل تائين اڪيلي زندگي گذاري آهي. الائي زندگيءَ جا گهٽا ڏينهن، مهنا، سال رهيا آهن، ڇا تون باقي بچيل زندگيءَ جا ڪجهه پل اڪيلائپ جا مونسان ورهائيندينءَ؟ هتي اچي مون سان گڏ رهندينءَ. اسان ٻنهي هن اڪيلائپ واريءَ زندگيءَ کي هڪ نئون موڙ ڏيندينءَ؟ منهنجو مانسڪ آذار تيندينءَ؟ منهنجي ٻڍاپي جو سهارو بڻجندينءَ؟ مونکي پنهنجي ضمير جي مار کان بچڻ جو هڪ موقعو ڏيندينءَ؟ مونکي تنهنجي آتت ۽ آذار جي سخت ضرورت آهي. خاص ڪري هن ٻي پروسي واريءَ عمر ۾.“

خط پڙهي مون پورو ڪيو. هن سوالي نگاهن سان مون ڏانهن نهاريو. موت ۾ مون سامهون تنگيل گهڙيال ۾ ڏٺو. وقت ڏاڍو وڌي ويو هو. مون سندس وارن تي هٿ گهمايو ۽ آهستي آهستي اُٿي کڙي ٿيس. ”شنا وقت تمام گهٽو ٿي ويو آهي. ٻڌ، پنهنجي زندگيءَ جو فيصلو پهريون دفعو تون پاڻ ئي ڪندينءَ. تنهنجي انترآتما، تنهنجو سونهون بڻجي، توکي رستو

شنا جي گهر پهتس. شنا گهر ۾ اڪيلي هئي. ”ڇا ٿيو؟ اينرو جلد اچڻ لاءِ نياپو ڇو موڪليئه؟ طبيعت ته ٺيڪ اٿيئي؟ گهر ۾ ڪير به ڪونهي ڇا؟“ مون تڪڙ ۾ ٽي-چار سوال پُڇي ورتا.

”شبنم طبيعت ٺيڪ اٿم. پاڻيءَ ڍڪ پيئه“ هن پاڻي آڻي ڏنو، مون پيتو. ”ڇانهه پيئنديندءَ؟“ مون ڪنڌ هلائيندي نه ڪئي. هوءَ پاسي ۾ اچي ويٺي. منهنجي گوڏي تي ڪنڌ رکي، اکيون پوري ڇڏيائين. اُن وقت هوءَ مونکي ننڍڙو ٻار لڳي رهي هئي. مون سندس مٿي تي لولي ڏيڻ وانگر ٿڦڪيون ڏيڻ شروع ڪيون.

”شبنم، تو جهڙي پنهنجائپ ۽ پيار ڀري، همدرد، وشواس جوڳي ۽ درد چوسي وٺڻ واري ساهيڙي ملڻ ڪانپوءِ، توسان من سلڻ ڪانپوءِ، منهنجن زخمن جا ٽاڪا اُڪلجي پيا آهن، ماضيءَ جون ڪوڙيون يادگيريون تڪيون ٿينديون ويون. مان توسان اندر اورڻ لڳس. آٿت ملڻ لڳو. هاڻ ته توکان ڪجهه به لڪائڻ تي من نٿو ٿئي. هيءُ به نه.“

ائين چئي شنو منهنجي هٿ ۾ هڪ چٺي ڏني ۽ چيائين ته، ”پڙهه“.

مون ڪائنس آتوريلا مان پڇيو، ”خط ڪنهنجو آهي؟“

”هيترن سالن ڪانپوءِ آنند جو مون ڏانهن پهريون دفعو لکيل خط، آمريڪا مان آيو آهي.“

مون خط پڙهڻ شروع ڪيو، ’شنو، وشال جو ڪيل فيصلو، زبردستي، لحاظ، دوست جي دل نه دکائڻ جي ڪانئرتا بس هڪ ڪڻ جي ڪمزوري جنهن منهنجي ضمير تي اينتري ملامت ڪئي، جو اُن ڪذي ڪرتوت ڪرڻ ڪانپوءِ، مون شادي نه ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ توهان سيني جي سامهون مرڻ تائين نه اچڻ جو قسم کاڌو هو. پر ببلوءَ جي جنم ڏن تي وشال جي

گهر

”منحوس! تو منهنجي زندگي زهر ڪري ڇڏي آهي، نڪر منهنجي گهر مان.“ ونود زور سان چلائيندي چيو ۽ وندنا کي ٻاهر ڌڪا ڏيڻ لڳو. هن کي دروازي مان ٻاهر ڪڍي دروازو بند ڪري ڇڏيائين.

وندنا در جي ٻاهران ويٺي ئي رهي. هن جا حوصلا ئي خطا ٿي ويا. ڏڪندڙ شرير، زبان خاموش، پيلو چهرو، آنسن سان ڀريل، ڌنڌليل اکڙين سان، هن دروازي جي Name plate ڏٺي. سندس نالي واري ’نيم پليٽ‘ ’شريمتي وندنا‘.

ٻار ٻئي ڪاليج ۾ پڙهندڙ هئا. هن وقت هو، ڪاليج جي پڪنڪ لاءِ ٻن-ٽن ڏينهن لاءِ شهر کان ٻاهر ويل هئا.

هوءَ پنهنجي گهر جي ٻاهران ويٺي رهي. سندس ڪنن ۾ ونود جا چيل اکر ٻرڻ لڳا، ”نڪري وڃ منهنجي گهر مان“ هن جو شرير ٿر ٿر ڪنبي رهيو هو. ’منهنجو گهر‘ يعني هي مسٽر ونود جو گهر آهي. منهنجي گهوٽ جو گهر؟ پرش جو گهر ۽ استريءَ جو ڪهڙو گهر آهي؟

هوءَ پنهنجي گهر جي چائنٽ ٻاهران ويٺي ئي رهي. ڪجهه عرصي کانپوءِ گهر جو دروازو کُليو ۽ کُليل ئي رهيو.

هوءَ سمجهي ويئي ته ونود کيس گهر کان ٻاهر ڪڍڻ نه پيو چاهي. هن جو گهڻن سالن جو دٻيل غصو ٻاهر نڪري آيو هو جو هُن زندگيءَ ۾ پهريون دفعو ڪڍيو هو، سو به خصيص ڳالهه تان ياڃيءَ ۾ وڏيڪ لوڻ پوڻ تي جهُ تپي ٻاهه ٿي ويو هو. مرد ڪيترا ننڍي دل وارا هوندا آهن. سندن

ڏيکاريندي، اها مونکي پڪ آهي.'' هوءَ اوڇنگارون ڏيئي روئي رهي هئي. مون سندس نرڙ تي هڪ مني ڏني. منهنجي چهري تي مونالسا واري ٻجهارت پري، معنيٰ پري مرڪ ڇُئي.

آهيان نہ مان تنهنجو گلاب پُٽ؟'' امڙ بہ نرڙ تي مِٺِي ڏيندي چوندي هيس، ''ها منهنجا گُلو پُٽ.''

وندنا جو چهرو ڀهڪي اُٿندو هو. هُن جي ڪم ڪرڻ جي همٿ ۽ اُتساھ ٻيڻو ٿِي ويندو هو. هوءُ پنهنجي گهر ۾ پورٽنا آڻڻ لاءِ سهڻا ڪوپ بسيون، چادرون، ڪبٽ، صوفا سيٽ، ريڊيو، پلنگ، پائٽن ۽ پائٽين لاءِ سنا سهڻا ڪپڙا واجبي اگهہ تي وٺِي، فخر سان پاڻُ پاڇاين کي چوندي هئِي، ''وندنا جي راڄ ۾ رهو سڀ خوش.'' قسطن تي خريد ڪيل شين لاءِ هوءَ ٽيوشنس وٺڻ لڳِي ۽ ٻيا بہ گهٽائِي ڪم جنهن سان هوءَ ڪجهہ پئسا ناهي پنهنجي گهر جي پاتين کي خوش رکِي سگهِي. محنت ڪرڻ لاءِ هُن کي جڻ تہ اڻ هٿ ۽ چوويهن ڪلاڪن کان وڌيڪ ڪلاڪ هئا. پائر محنت تہ گهٽِي ڪندا هئا، پر گهر ۾ ڪائڻ وارا گهڻا وات هئا، سو پورت نہ پوندي هئِي.

ماءُ هن کي نرڙ تي مِٺِي ڏيندي چوندي هئِي، ''هُوبهو منهنجو گُلاب، منهنجو ٽيون ننڍو پُٽ. اُهو جڏهن گذاري ويو، چاليهو رکِي ڏينهن رات دعائون پنڻ ڪانپوءِ درياھ شاه دادلي، منهنجيءَ جهوليءَ ۾ توکي ڏنو.''

وندنا کي چٽيءَ طرح پنهنجو ننڍپڻ ياد هو. جمڻ سان ئِي امڙ گلاب جا رکيل ڇوڪراڻا ڪپڙا کيس پائڻ شروع ڪيا. هن جيڪو پهريون ڇوڪرين جو فراڪ پاتو، اُهو هو سندس اسڪول جو يونيفارم.

امڙ کي پڪو وشواس هو تہ هيءُ سندس پُٽ گُلاب آهي جو ڏيءُ جو جنم وٺِي آيو آهي. جنهن سائيءَ جي بيماريءَ ۾ گُلاب گُذاري ويو هو، ساڳِي بيماري کٽِي ۽ ساڳيو ئي رنڱ روپ روش کٽِي هوءَ جائِي. امڙ نالو ئِي رکيس گُلاب. ٻن وڏن پائرن سان ڇوڪراڻا ڪپڙا پائي هوءَ ڇوڪرن جو رانديون

ڪيل قربانيون وقت پوڻ سان تمام مهان ۽ وڏيون لڳنديون آهن ۽ استريءَ کي قربانيءَ جي پتلي جو لقب ڏيئي ڪيس هرڪنهن حق کان محروم ٿو ڪيو وڃي.

پر جلدي ئي ونود کي پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿي ويو هو، تنهنڪري دروازو کولي ويو هو ۽ پڇتاءُ سبب هوُ ڪيس منهن ڏيکاري نہ سگهيو. ونود ڪيس سڄي زندگي ساٿ ڏنو هو. وندنا اهڙو روت پهريون دفعو ئي ڏٺو ۽ ڪيس پڪ هئي تہ هي آخري دفعو بہ آهي. هوءَ اُٿي اندر داخل ٿي. اندر اچي هن شانت چت سان مٽ مان پاڻيءَ جو گلاس پريو ۽ آهستي آهستي ڍڪ ڍڪ ڪري پيئڻ لڳي. ڪمري ۾ وڃي، دروازو بند ڪري، پلنگ تي ڦان ڪري ڪِري پيئي ۽ گونگا ٻوڙها ٻاڙڻ لڳي.

هوءَ سوچڻ لڳي، ونود 'منهنجو گهر' اکر تي زور ڇو ڏنو؟

هيءُ گهر گهوٽ جو!
پيڪو گهر بہ منهنجو نہ!
۽ ساهرو گهر سسُ جو!
منهنجو گهر؟ ناريءَ جو ڪهڙو گهر ٿيندو آهي؟

انترآتما مان آواز آيس، هيءُ تنهنجو پنهنجو گهر آهي ۽ بس.

هن کي گذريل ڳالهيون ياد اچڻ لڳيون. ياد اچڻ لڳو ڪيس سندس پيڪو گهر ۽ گڏوگڏ ڪيترين ئي ماضيءَ جو يادگيريون .....

ننڍي هوندي کان وٺي ڪيس پنهنجن ڀائرن، ڀاجاين، ڀائٽن، ڀائٽين، امڙ ۾ بيحد موهہ هو. مئٽرڪ پڙهڻ ڪانپوءِ، هن پڙهڻ سان گڏ نوڪري شروع ڪئي هئي. مهيني جي پهرين تاريخ ماءُ جي هٿ جي ترِيءَ تي پئسا رکندي چوندي هئي، ”امڙ،

تہ هوءَ هرگز نہ ڪندي. هُن جي مَتان گهر جي جوابداري آهي ۽ هوءَ پنهنجي گهر جو پُٽ آهي.''

اڄ امان مونکي چيو، 'پنهنجو گهر وساءِ.' جيئن گوتم بڌ جي جيون ۾ هڪ رات آئي تياڳ ۽ وئراڳ جي، ساڳيءَ طرح وندنا جي جيون ۾ اُها هڪ رات آئي، تياڳ ۽ وئراڳ جي ۽ اُن رات هُن هڪ فيصلو ڪيو

ٽن چئن مهينن ۾ ئي اُن رات جي فيصلي، عملي جامو پاتو. هُن ونود کي شاديءَ لاءِ پنهنجي رضامندي ڏني. ٻنهي پنهنجن دوستن جي مدد سان ڪورٽ ۾ شادي ڪئي. شادي ڪري پنهنجي گهوٽ سان هوءَ پنهنجي امڙ سان گڏجڻ آئي. گهر جا ڀاتي پهرين ڇرڪي ويا، ڪين وشواس ئي نہ پيو اچي. پوءِ تمام ناراض ٿيا ۽ آهستي آهستي شانت بہ ٿيندا ويا. ڪلاڪ کن ۾ مڙيئي سڀ حالتون ٺيڪ ٿيون. ٻپهاڙيءَ جو موڪلائڻ وقت هُن پنهنجي ماءُ کي ڀاڪر ۾ ڀريندي چيو، ''امان، تون منهنجي گُرو آهين، جنهن مونکي هن حقيقت کان واقف ڪيو تہ تنهنجي پُٽ جي آتما ڪٿي مون ڏيءُ جو جنم ورتو آهي. اِها حقيقت، مان دل سان سويڪاريان ٿي ۽ اڄ مان پنهنجي گهر وڃي رهي آهيان. گهر جي ڀاتين جون اکيون آليون هيون، امڙ سڏڪا ڀري روئي رهي هئي. اُن نظاري جو ۽ اُن ودائيءَ جو چشم ديد گواهہ هو ونود. هُن امڙ سان واعدو ڪيو تہ هوُ سندس ڌيءُ کي اکين تي رکندو ۽ ڪيس ڪنهن بہ شڪايت جو موقعو نہ ڏيندو. جلدي ٻئي روانا ٿيا. ونود پنهنجي جاتل سڃاتل گهر ڏانهن ۽ وندنا آنڌ مانڌ ۽ دل جي ڌڪ ڌڪ ڪٿي اڻ جاتل گهر ڏانهن.

ڪجهہ ئي منٽن ڪانپوءِ هوءَ هڪ وڏي شاهي حويليءَ اڳيان پهتا، جتي وندنا جا سسُ سهرو رهندا هئا. ونود پنهنجي ماءُ پيءُ جو اڪيلو ۽ سڪيلڌو لاڏلو پُٽ هو. هن زندگيءَ

ئِي ڪندي رهِي. اِتي ذڪر، چڏن جون رانديون، لڪ ڇپ راند، ھُن کي ننڍي ھوندي کاڌو ٻہ ڇوڪراٽو ۽ وڏي ھوندي تائين مرداٽو ملندو رهيو. ٻہ ٻاجهيون، ڏهي، چانور، مانيون، پاپڙ ۽ ڪنائڻ ۽ سڀ ڪجهہ ۽ پاٽي ٻہ هٿ ۾. باقي ٻچيل گهر جي زالن ۽ ڇوڪرين کي هڪ ٻاجهي، ماني ۽ چانور. امڙ جو وشواس هو تہ هو سندس تيون پُٽ آهي. هوءَ پُٽ جي زندگِي جيئندي رهِي.

اڄ رات ٻخار ۾ تپندي، الائي ڇو امڙ وندنا کي ڀاڪر پائيندي چيو، ”وندنا، گُلو پُٽ تون پرائي امانت آهين. پنهنجو گهر وساءِ.“ وندنا چرڪي چيو، ”هيءُ منهنجو گهر ڪونهي؟“ امڙ ٻخار جي غشيءَ ۾ هئِي، ”مان الائي گهٽن ڏينهن جي مهمان، پنهنجو گهر وساءِ. تون منهنجو سٺو پُٽ، سمجهو پُٽ آهين“ چوندي چوندي سندس اکہ لڳِي ويئِي. پر هُن جي اکہ کُلِي ويئِي. امڙ جا اِهي اکر هُن کي ڌوڏي ويا. ٢٥ سال پنهنجو رت ست سُڪائي، تن من ڌن سان، ڏينهن رات هن گهر جي لاءِ ئِي سوچيو هو. امڙ جي هڪ سِٽ هن جي پيرن هيٺان زمين گسڪائي ورتِي. هُن اُٿي ڪري گهر جي پتين چتين کي ڇهيو..... پنهنجيون؟ پرايون؟ منهنجيون؟ ڪنهنجيون؟ ۽ آخر ٿڪجي پلنگہ تي موٽي آئِي. امڙ کي ڀاڪر پائي، چنبڙي سمهي پيئِي.

ونود تہ ڇئن سالن کان سندس ’ها‘ جو انتظار پيو ڪري. هوُ کيس بيحد چاهيندو هو. ڪاليج جي هڪ گڏجاڻيءَ ۾ ساڻس واقفيت ٿي هئِي. هن جڳهہ ۾ لڏي اچڻ کان اڳہ هوُ سندس پاڙيوارو هو. سندس گهر جي بلڪل سامهون رهندڙ. ملاقاتون ڪندي ڪندي اِهي ملاقاتون پيار ۾ تبديل ٿي ويون ۽ ونود هُن کي شاديءَ جي آڇ ڪئِي. وندنا کيس هر وقت ائين چوندي رهِي، ”پيار تائين سڀ نيڪ آهي، پر شادي

گهر منهنجي نالي تي آهي. تون ونود سان شادي ڪري هيءَ حويلي هٿ ڪرڻ ٿي چاهين. هت اچڻ جي تنهنجي همٿ ڪيئن ٿي؟ هيءُ منهنجو گهر آهي ۽ صرف منهنجو ئي.''

هوءَ چڻ تہ برف بڻجي پيئي. بار بار دروازي طرف نهارڻ لڳي. ونود اچي تہ مائٽن کي سمجهائي. ڪنڌ هيٺ ڪري چپ چاپ تکن زهريلن تيرن جا گهاوَ هوءَ سهندي رهي. در تي آهٽ ٿي، هن نهاريو، ونود نہ هو پر ہہ چار مرد هئا جي اندر آيا ۽ وندنا کي خونخوار نظرن سان نهارڻ لڳا. ان وقت ونود بہ اندر داخل ٿيو، هن کي ڏسي وندنا کي آٿت آيو ۽ نماڻي آواز سان ڪيس چيائين، ''هي چون ٿا، هي تنهنجو گهر ڪونهي، ٻاهر نڪر.'' ونود پپل جي پن وانگر ٿڙ ٿڙ ڪنبي رهيو هو.

وندنا پڙهيل لکيل، پنهنجي پيرن تي بيٺل، خوددار ۽ غيرتمند جذباتي استري هئي. هن جي اُها حالت هئي تہ ڌرتي ماتا ڦاٽي ۽ سيتا وانگر ڪيس پاڻ ۾ سمائي ڇڏي.

ونود ۽ ٻيا سڀ ٻئي ڪمري ۾ هليا ويا، وندنا ان ڪمري ۾ اڪيلي ئي ويٺي رهي. زور-زور سان رڙين واڪن ۽ جهڳڙن جا آواز اچي رهيا هئا. هو سڀ پاڻ ۾ ٻٽ ۽ ونود اڪيلو هو ۽ وچ ۾ پوليس پوليس جا آواز بہ اچي رهيا هئا. آخر اڌ ڪلاڪ ڪانپوءِ ونود هڪ ننڍو بنڊل نوٽن جو هٿ ۾ کڻي ٻاهر آيو. وندنا جي ٻانهن پڪڙي اُٿاريندي چيو، ''هل وندنا، هن وقت مون سان ٻاهر هل جيستائين ڳالهيون تڏيون ٿين.''

هوءَ چپ چاپ پنهنجي سپنن جي ڏنل گهر مان بي آبرو ٿي ٻاهر نڪتي. چائنٺ اورانگهڻ سان هن محسوس ڪيو، 'هيءُ منهنجو گهر هرگز ٿي نٿو سگهي. منهنجو گهر؟.....'

''وندنا هل، مان توکي تنهنجي پيڪي گهر ۾ واپس ڇڏي اچان. ڏيري ڏيري مان پنهنجن مائٽن کي سمجهائيندس.''

۾ جيڪو به چاهيو اُهو حاصل ڪيو هو. هن وندنا کي پڪ ڏني ته سندس ماءُ پيءُ ضرور ٿورا چڙڪندا يا ٿوري ڪٽ پٽ ڪندا، پر پنهنجي پياري سڪيلڌي پٽ جي خاطر سڀ ٺيڪ ٿي ويندو.

وندنا اُتساه، اُمنگ، آنند-مانڊ، انسنا ڪندي ونود جي گهر جي چائنٺ تي قدم رکيو. نئين نويلي ڪنوار جا سڀ جذبا هن جي من ۾ اُيرڻ لڳا. دل جو ڌڙڪڻ، شرم، ڇوڇ، چاهه، پنهنجائپ، پيار ۽ شرڌا اُن گهر لاءِ جتي سندس پيار، سندس گهوٽ تمام گهٽيءَ سڪ مان ڪيس وٺي وڃي رهيو هو. هن کي ٿورو ڊپ به لڳي رهيو هو.

ٺڪ ٺڪ ڪرڻ سان دروازو کليو. ڪم ڪرڻ واري مائي دروازو کولي وندنا ۽ ونود کي هڪ ڪمري ۾ وهاريو ۽ چيو، ”اندر اطلاح ڪري ٿي اچان.“ وندنا محسوس ڪيو ته ونود جو چهرو زرد ٿي رهيو هو. هو ڪجهه ڪنبي به رهيو هو. ڪجهه سيڪنڊن ۾ مائي ٻاهر آئي ۽ کين اندرين ڪمري ۾ وٺي ويئي.

اندرين ڪمري ۾ وندنا جي سسُ ۽ سهرو ويٺا هئا. ونود چيو، ”بابا، هيءَ توهانجي ننهن آهي. مون توهانکي هُن جي باري ۾ سڀ ڪجهه ٻڌايو هو.“ وندنا پيرين پوڻ لاءِ اڳتي وڌي. سسُ اشاري سان منع ڪيس. هوءَ بيٺي ئي رهي. ونود ڪيس هڪ صوفا تي وهاريو ۽ چيو، ”مان پاڻي پي ٿو اچان.“

ونود اجان ڪمري کان ٻاهر نڪتو ئي مس ته ٻئي ڄڻا، سندس سسُ ۽ سهرو اکرن روپي ٻاهه جا اُلا وسائڻ لڳا. الزامن پٺيان الزام. هوُ ڪيس ڏوهه ڏيڻ لڳا. پيڪن لاءِ گهٽ وڌ ڳالهائڻ لڳا. هوءَ اڪيلي چپ چاپ سسُ سهري جون ڌٻون ۽ دڙڪا سهڻ لڳي.

سسٽس ڏنيپندي چيس، ”نڪر منهنجي گهر مان، هيءُ

تي ويئي.

هن پنهنجن پيڪن ۾ ساهيڙين کي ڪجهه ڪونه ٻڌايو. هوءَ اُنهن سان گڏجڻ به نه ويئي! ڇا ٻڌائي؟ پنهنجي گهوٽ جي گهٽتائي ڪيئن ڪري؟

ونود پنهنجن مائٽن سان گڏجي ايندو هو. روئڻهارڪي شڪل ڪري ايندو هو. هنن ڪيس ڇيو پائيءَ جي به مدد نه ڪندا سين. ونود، وندنا جي ڪلهي تي سرَ رکي روئي رهيو هو. هو مونکي پائي به نه ڏيندا..... وندنا دلاسو ڏيندي چيس، "مان ته نؤڪريءَ تي آهيان. تون خيال نه ڪر مان پاڻ ئي سموري جوابداري سنڀاليندس."

جنهن عمر ۾ ڇوڪرو - ماڻهو سينگار ڪرڻو هو، اُن عمر ۾ وندنا ڪنجوس بڻجي پيئي. ونود نؤڪريءَ جي ڳولها ڪرڻ لڳو. وندنا پئسا جوڙڻ لڳي ڊپازٽ لاءِ ته ڪو گهر مسواڙ تي وٺي ڍنگ سان رهون، ڪيستائين ساهيڙين ۽ پيڪن سان نه گڏجندي؟ ڪيستائين سڀ ڪجهه لڪائيندي رهندي؟

سندس دماغ ۾ هڪ ئي جنون هو ته جيستائين پنهنجي خريد ڪيل گهر نه هوندس، تيستائين هوءَ ٻارن کي هن دنيا ۾ نه آڻيندي. وندنا جي اِن محڪم اِرادي ۽ پرتگيا ۾ ونود به ڪيس پورو ساٿ ڏنو. ڪجهه مهنن ڪانپوءِ هنن هڪ گهر مسواڙ تي ورتو ۽ شاديءَ جي پنجن سالن تائين ايترا پئسا جوڙيا، جو قرض وٺڻ ڪانپوءِ هو هڪ ٻن بيڊرومن، هال ۽ رنڌڻي وارو فلئٽ وٺڻ ۾ ڪامياب ٿيا.

وندنا کي بلڪل پڪ ٿي ته 'هيءُ منهنجو، پنهنجو گهر آهي'. ۽ پوءِ پهرين سال ننڍڙي گُڏي سندن زندگيءَ ۾ آئي ۽ ٻئي سال پُٽ. وندنا ٽي سال نؤڪريءَ تان موڪل ورتي، پنهنجي ٻارن جي پرورش تي ڌيان ڏنو.

وندنا جا ڪروڙپتي حويليءَ وارا ساهرا، ونود تي پيا

”نہ“ وندنا محڪم آواز ۾ چيو، ”مان وري پنهنجي پيڪي در نہ ويندي س.“ ”چڱو هل، ڪجهہ ڏينهن بيو ڪوئي بندوبست ٿا ڪريون، جيستائين ڳالهيون ٺاهيون ٿين. وندنا ونود جي گهر تي هڪ الوداعيءَ جي نظر وڌي ۽ من ئي من ۾ هڪ فيصلو ڪيو.

ونود ڪيس اسڪوٽر جي پنيان وهاريو. هوءَ خاموش خالي خالي نظرن سان رستن کي ڏسندي رهي. اسڪوٽر اچي هڪ هوٽل جي در تي بيٺو. وندنا کان ڇرڪ نڪري ويو. هن شڪايتي نظرن سان پنهنجي گهوٽ ڏانهن نهاريو ۽ ونود لڄ وچان ڪنڌ ڦيرائي ڇڏيو.

هوٽل واري سان ڪجهہ ڳالهائي ونود ٻاهر نڪري آيو. ڏاڪڻ چڙهي هو ٻئي هڪ ڪمري جي ٻاهران اچي بيٺا ۽ هڪ ڇوڪري ڪلف کوليو. بتي ٻاري. وندنا ڪمري ۾ رکيل پلنگ کي ڏسي حقارت ۾ پرجي ويئي. اُن رات ٻئي الڳ الڳ پلنگن تي ليٽيا. هن کي ليٽڻ ئي ڇڏيو. سڄي رات وندنا کي هن اجنبي هوٽل جي ڪمري ۾ ننڊ نہ آئي ۽ ونود بہ ننڊ نہ ڪئي.

ٻئي ڏينهن کان هوءَ نوڪري تي بہ وڃڻ لڳي. هوٽل واري اهو ڪمرو کين مهيني جي مسواڙ تي ڏنو ۽ اُن هوٽل جي ويجهو، هُن هوٽل واري جو گهر بہ هو. سندس زال هڪ عورت جي جذبات کي سمجهو ۽ کيس رڌڻ پچائڻ جي بہ اجازت ڏني ۽ وندنا سان حال ياري بہ ٿي. وندنا کي ٿورو آٿت مليو. هنن کين هوٽل جي ڪمري کي بہ گهر بڻائڻ ۾ ساٿ ڏنو. هن هڪ ڪچن ٽيبل خريد ڪيو. بازار مان چانهہ لاءِ ڪوپ بسيون، باسڻ، ننڍڙا ننڍڙا ديگڙا، بہ ٿي ٿالهيون، وٽيون، چمچا، ڪيويون، ڪرپيون، چادرون، وهاڻن جون ڇئون، ٽوال، نئپڪنس..... وغيره خريد ڪرڻ ۽ سجائڻ ۾ هوءَ لين

ضرورتون به گهٽائينديون ويئي. جيترو تي سگهيس، هوءَ ننڍن
کي خوش رکڻ پيئي چاهي. ڊيٽس جي پيڪن ۾ اچڻ سان
ته گهر اجاڻ وڏيڪ سوڙهو ٿي ويندو هو. ٻارڙو گهر سڄو
شين سان سٽيو پيو هوندو هو.

وندنا کي هر حال ۾ خوشي محسوس ٿيندي هئي. شورغل
۾ به هوءَ خوش هئي. سماڌان ۾ هئي.

هوءَ پنهنجي ماضيءَ جي يادگيرين ۾ ئي پوري هئي،
پٽ جو زور سان سڏ ٻڌي هوءَ زمان حال ۾ موٽي آئي.

اڄ پٽ گهر ۾ جلدي آيو. ماءُ سان حال-احوال اورڻ
وينو، آفيس جو ڪم، پگهار جو وڌڻ وغيره..... پوءِ
پيار ۽ لاڏ مان امڙ کي ياڪر ۾ ڀريندي چيائين، ”امڙ،
هڪ خوشخبري ٻڌ. مونکي اضافو Promotion مليو آهي. هڪ
سُنو بنگلو وڪامجي رهيو آهي، جنهن کي خريد ڪرڻ لاءِ
اڌ پئسا ڪمپني ڀريندي ۽ اڌ منهنجو سهرو. هيءُ فلئٽ وڪڻي،
هُن وڏي بنگلي لاءِ فرنيچر خريد ڪنداسين ۽ رنگ روغن لڳائينداسين.
پوءِ امڙ، سياڻي ايجنٽ کي چئي تو چڏيان، فلئٽ کي وڪڻڻ
لاءِ. هل! راڻي ٿي وڏي بنگلي ۾ رهه. راڄ ڪر.“

”پٽ! ترس ۽ ٻڌ. هي گهر آهي منهنجو پنهنجو گهر.
شايد تون ان ڳالهه يا جذبي کي نه سمجهي سگهندين. ٻڌ
تنهنجي ترقي ٿي آهي. توهان سڀ وڏي بنگلي ۾ رهڻ ٿا
چاهيو، منهنجو اکيون ٺڏيون. پر پٽ مان هر حال ۾ هتي
خوش آهيان. مون لاءِ هيءُ صرف فلئٽ نه، پر هڪ گهر آهي.
مان هتي ئي رهنديس ۽ اهو منهنجو آخرين فيصلو آهي
جو نه بدلجندو“ ۽ هوءَ پاسو ورائي چپ چاپ ليٽي پيئي.
سندس انترآتما شانت هئي ۽ اڏول به هئي.

هن پاڻ کي ستار وڄائيندي، هارمونيم جا سُر ڇيڙيندي،
ڪتاب ۽ ڪوتائون لکندي ۽ پينٽنگ ۾ مشغول ٿيندي ڏٺو ۽

بلھار ويندا ھئا. ھنن کيس ھاڻ دڪان تي وھڻ جي اجازت
بہ ڏني ھئي ۽ ماھوار ڪجھہ پئسا بہ ڏيڻ شروع ڪيا ھئا.
پر اڄان تائين ھنن ٻنھي کي ڌار ڪرڻ جي سازش ۾ مشغول
ھئا. آسمان وارو ھي کيل چپ-چاپ ڏسي رھيو ھو.

وقت گذرندو رھيو. گھڙيال جي سُئي ڦرندي رھي، ھلندي
رھي.

ٻار اڄ ننڍا، سياڻي وڏا ٿيندا رھيا. ڌيءُ جي شادي
سُٺي پڙھيل لکيل، خانداني گھر ۾ ٿي ويئي، وڏي ٻالھہ تہ
ھوءَ پنھنجي پنيءَ، گھر، ٻارن سوڌي بيحد خوش ھئي.

گھڻنا تہ ڪا وقت ويل ڏسي ڪانہ ايندي آھي. ونود
جنھن جي آڌار ۽ پيار سھاري ھن ھيتري عمر ڪاٽي، اُھو
ھڪ حادثي ۾ چالاڻو ڪري ويو. اُن صدمي وندنا کي ڀڃي
ڀوري ڇڏيو.

کيس گھڻو وقت لڳو اُن صدمي کان ٻاھر نڪرڻ ۾.

پٽ جي پيار جي شادي، ڌوم ڌام سان ٿي. ڇوڪري
وڏي گھر مان آيل، تمام سندر سڊول ھئي. ڍيري ڍيري گھر
ٻارن جي طوطلن آوازن سان ڀرجي ويو. وندنا بيحد خوش ھئي
پوٽي-پوٽيءَ سان. اُنھن کي آڪاڻيون ٻڌائيندي، لولي ڏيندي،
پيار ڪندي ھوءَ پاڻ کي پورڻتا سان ڀريل محسوس ڪندي
ھئي .....

ننھن الائي ڇو ٿوري ڪٿ پٽ ڪرڻ لڳي ھئي. ٻارن
مٿان، پاڻ تي، گھر تي، ڪم واريءَ مائيءَ تي، ڇڙ-ڇڙ خاص
ڪري ننڍي فلئٽ ھئڻ جو احساس ھن کي خوب ٿيندو ھو.

وندنا آھستي پنھنجا ساھہ سان سانديل ڪتاب بہ ڇتيءَ
تي پھچايا، پوءِ ستار، ھارمونيم، سڀ شيون ھُن بہ ڇتيءَ
تي رکايون. پنھنجو ڪٻٽ بہ خالي ڪري ٻارن جا ڪپڙا
رانديڪا رکيا ۽ ڪپڙا ھڪ ٻئگ ۾ ڀريا ..... ھوءَ پنھنجيون

توهين بہ وچ وچ ۾ اچي مون وٽ رهي وڃجو. بدل سدل ۾ مزو بہ ايندو رهندو.`` بنهي ماءُ پُٽ هڪ ٻئي کي وڏو ڀاڪر پاتو.

مهيني کن ۾ پُٽ ٻارن سوڌو بنگلي ۾ وڃي رهيو ۽ هوءَ پنهنجي گهر ۾. ڪڏهن هوُ ٻارن سوُڌا هُن وٽ رهندا هئا تہ ڪڏهن هوءَ ٻارن وٽ بہ چار ڏينهن رهي ايندي هئي ۽ گڏ هئڻ جو احساس بہ ماڻيندا رهيا.

وندنا واندڪائيءَ ۾ پنهنجو پاڻ ۾ پيهي پاڻ سان ئي گفتگو ڪرڻ لڳي..... پنهنجي گهر جو هئڻ، پنهنجائپ ۽ پيار سان گڏ هڪ سمجهداريءَ جو احساس آهي. الائي ڇو ۽ ڪيئن نندي هوندي کان ڪجهہ تلخ آزمودن هُن کي ڪن غلط ڀاونائن ۾ قيد ڪري ڇڏيو هو. اڄ قدرت ۽ قادر، پنهنجي ٻارن جي وشال من، اُدارتا جا مثال ڏيئي، گهڻو ڪجهہ هُن جي سامهون سوچڻ لاءِ پيش ڪيو. هوءَ پنهنجو پاڻ کي تلاشڻ لڳي. پيڪي گهر ۾ هڪ آزمودو مليو هو جو سندس جذباتي دل لاءِ تلخ هو پر هڪ حقيقت هئي ۽ اُهو قدرت جو هڪ نيم هو. جنهن گهر ۾ هوءَ شادي ڪري ويئي، خاص ڪري پريم وواهہ. ضروري نہ هو تہ ٻئي ٻانهون ڦهلائي سندس سواگت ڪن ها! سندس پُٽ جيڪا رت رکي هئي تہ نندي ڄڄهہ مان وڏي گهر ۾ وڃي رهجي، جيڪڏهن سهوليت سان سڀ ڪجهہ ٿي سگهي ٿو تہ ڪليل من سان سويڪارڻ ۾ ڪا وڏي ڳالهہ ڪونہ هئي. هُن پنهنجي پُٽ اڳيان اهو سڀ ڪجهہ سويڪاريو پر ٻڌتر سان.

•. هن 'گهر' اکر سان اينترو موه؟ گهر معنيٰ چار ڀتيون، هڪ ڇت نہ آهي، اُن کان گهڻو وڏيڪ هڪ احساس آهي، پنهنجائپ ۽ پيار جو.

شرير بہ تہ هڪ گهر آهي جو هڪ وقت ڇڏي اصلي

ترپتيءَ سان پريل به.....

پريات جي ويل سندس اک کُلي. هن نت نيم موجب، پرڻايام يوگا ڌيان ڪيو. سيني ڪريائن کان فارغ ٿي، هوءَ پوڄا ڪرڻ لاءِ مندر جي اڳيان ويني ۽ اُن وقت ئي سندس پٽڙو اچي اڳيان وينو. ”امڙ، ڪجهه ڇوٽو اٿم.“ ”ڇئه پٽ!“ هن پاڀوه مان ڇيو ۽ اگربتي ٻاري. ”امڙ، رات تو منهنجيون اکيون کوليون. امان تو سچ ڇيو، هي صرف فلئٽ نه آهي، هيءُ هڪ گهر آهي. ڇئه امان هيءُ گهر به رهي ۽ هوُ بنگلو به رهي ۽ پاڻ ۾ گڏ رهڻ جو احساس به رهي، آهي ڪا وچين وات؟“

”ها پُٽ، وچين وات به ضرور نڪرندي، پوڄا نه ڪري وٺون. هن آرتيءَ جو ڏيئو ٻاريو، گل، چندن پڳوان تي چاڙهيا، ڌوپ ٻاريو، ڪافور جي هلڪي سڳنڌ واتاورڻ ۾ ڦهلجي وئي. هڪ مڌر، پوتر، سڳنڌ پريو ماحول ٿي ويو. امڙ آرتي ڪئي. آرتي ۽ جل جو ڇنڊو گهر جي هر ڪمري ۾ وڌو.

ننهن، پوٽن، پٽ، سيني آرتيءَ تان هٿ گهمائي ڇهري تي گهمايو. گهر جو واتاورڻ پوتر ٿي ويو.

پٽ ماءُ جي پنيان پنيان هلندو، ماءُ جي اڳيان اچي وينو، ”ڇئه امڙ ڪهڙي وچين وات آهي؟“

ماءُ پُٽ جي مٿي تي هٿ گهمائيندي ڇيو، ”ڏس پُٽ، اسين سڀ هڪ ٻئي کي بيحد پيار ڪندا آهيون. ننهن به غلط نه آهي. وڏي گهر جي کيس عادت آهي، اڳتي هلي ٻار وڏا ٿيندا ته برابر وڏي گهر جي ضرورت به ٿيندي، پوءِ نيڪ آهي. جيئن تون ڇئين! مان نه ائين ٿي چاهيان، هي گهر به رهي، هو بنگلو به.“

”نه امڙ ڪڏ پئي فرنيچر، پيو نهندو. هاڻ ٻيو ڇا؟“

”پُٽ، مان نه جڏهن سک لڳندي تو وٽ اچي رهنديس.

گھر وڃڻو آھي! آتما جو پرماتما سان ملڻ. ’اصلي گھر‘ جنھن جي ھن کي ننڍي ھوندي کان تلاش ھئي.....

ھُن جو من ھلڪو ٿي ويو. ھن پاڻ کي ساڪشي ڀاوَ ۾ ويچار ڪندي ڏٺو. پنھنجن ڪيترن ئي سوالن جا جواب، پنھنجي انترآتما مان ھن ٻ ملندا ويا. ھُن جو تپيل من گيان ۽ پيار ئي پيار پائي شانت ٿي ويو. پل ۾ ھُن پاڻ کي لامحدود محسوس ڪيو. سندس چھرو تيج، آتمڪ نوُر، شانتيءَ ۽ سنتوش سان ٻھڪڻ لڳو.

IBADAT

Indra `Shabhnam'

(Short Stories)

IBADAT

(Short Stories)

Indra 'Shabhnam'

دنيا سان پيار منهنجو، اڪرين بيان ڪونهي،
ڌرتيءَ مثال سندر، ٻيو ڪو جهان ڪونهي.

١. ماڻهو جتي محبت، هڪ ٻئي سان نت ونڊن ٿا،
ان کان وڌيڪ پوتر، ڪو آستان ڪونهي.

٢. زخمن جا گل ٽڙن ٿا، سورن ۾ آ سڳنڌي،
غم جو نشو چڙهي جو، اُن جو بيان ڪونهي.

٣. ڌرتيءَ جي دلنوازي، سڀ مرڪ لڙڪ پيارا،
سک - دک جو هڙو سندر، ٻيو ڪو مقام ڪونهي.